

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN
AZA İNDİRİLMESİ, KURAKLIKLARLA MÜCADELE VE SU
KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ
AMACIYLA KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU**

**(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170, 1221,
1305, 1434, 1518, 1806, 1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391, 2909,
2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647, 3677, 3682,
3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)**

TUTANAK DERGİSİ

**21'inci Toplantı
23 Haziran 2021 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve turnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürü Zekeriyya Erdurmuş'un,, hayvancılık politikaları, desteklemeler ve sera gazı emisyonunun azaltılmasına ilişkin çalışmalar hakkında sunumu

2.- Yolda Girişimi Başkanı Engin Yılmaz'ın, iklim değişikliğinin göçebe hayvancılık ve biyoçeşitliliğe etkileri ve bu konuda yaptıkları çalışmalar hakkında sunumu

3.- TAGEM Uzmanı Kevser Karagöz Sezer'in, iklim değişikliğinde toprak, su ve havanın hem toprak havası hem de doğal atmosfer olayları olarak ele alınması ve planlanması hakkında sunumu

4.- Doğa Koruma Merkezi Başkanı Uğur Zeydanlı 'nın, iklim değişikliğine uyumla ilgili yaptıkları çalışmalar, olası etkiler ve üretilen altyapılar ile eksikler hakkında sunumu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ETKİLERİNİN EN AZA İNDİRİLMESİ,
KURAKLIKLA MÜCADELE VE SU KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI İÇİN
ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU

(10/77, 372, 491, 534, 693, 817, 868, 992, 1004, 1018, 1150, 1170, 1221, 1305, 1434, 1518, 1806,
1815, 1943, 2009, 2139, 2206, 2391, 2909, 2929, 3031, 3032, 3382, 3558, 3575, 3581, 3583, 3647,
3677, 3682, 3690, 3708, 3740, 3769, 3798, 3817, 3831, 3840)

21'inci Toplantı
23 Haziran 2021 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Küresel İklim Değişikliğinin Etkilerinin En Aza İndirilmesi, Kuraklıkla Mücadele ve Su Kaynaklarının Verimli Kullanılması İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 14.00'te açıldı.

Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürü Zekeriyya Erdurmuş tarafından, hayvancılık politikaları, desteklemeler ve sera gazı emisyonunun azaltılmasına ilişkin çalışmalar;

Yolda Girişimi Başkanı Engin Yılmaz tarafından, iklim değişikliğinin göçebe hayvancılık ve biyoçeşitliliğe etkileri ve bu konuda yaptıkları çalışmalar;

TAGEM Uzmanı Kevser Karagöz Sezer tarafından, iklim değişikliğinde toprak, su ve havanın hem toprak havası hem de doğal atmosfer olayları olarak ele alınması ve planlanması;

Doğa Koruma Merkezi Başkanı Uğur Zeydanlı tarafından, iklim değişikliğine uyumla ilgili yaptıkları çalışmalar, olası etkiler ve üretilen altyapılar ile eksikler;

Hakkında sunum yapıldı.

Komisyon gündeminde görülecek başka konu bulunmadığından, saat 18.49'da toplantıya son verildi.

23 Haziran 2021 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.00

BAŞKAN: Veysel EROĞLU (Afyonkarahisar)

BAŞKAN VEKİLİ: Nevzat CEYLAN (Ankara)

SÖZCÜ: Semra KAPLAN KIVIRCIK (Manisa)

KÂTİP: Hasan KALYONCU (İzmir)

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hayırlara vesile olması dileğiyle toplantıyı açıyorum. (*)

Bugün özellikle 4 sunumumuz var. Zekeriyya Erdurmuş, Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürümüz. Kendisini zaten özellikle dinlemesini istediğimiz arkadaşlar vardı.

Bilhassa, burada, Değerli Ahmet kardeşimiz var, hayvan sayısını sordu, ben de “İnanmıyorsan say.” demiştim. Ama gazetelerde çıkmış ya nasıl oluyor?

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Evet, gazetelerde...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Latife arkadaşlar, bazen latife ediyoruz. Latifeler de herhâlde...

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Sayın Bakanım, şimdi ben diyeceğim yani, inanmıyorsanız benim iddiama sayın diyeceğim en sonunda.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama ben de derim ki: “Müddei iddiasını ispatla mükelleftir.”

İkinci husus, Engin Yılmaz Beyefendi geldi mi?

Engin Bey, sizi de arkadaşlar çok dinlemek istiyorlar, hayvancılıkla alakalı tecrübeleriniz varmış.

Tabii, burada, tarımla ilgili, TAGEM Uzmanı Kevser Karagöz Sezer Hanımefendi, o da burada, her zaman burada zaten.

SEMRA KAPLAN KIVIRCIK (Manisa) – Bir tek onu merakla bekliyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, merakla...

Bir de Doğa Koruma Merkezi Başkanı Doktor Uğur Zeydanlı.

Uğur Bey, hoş geldiniz, sefalar getirdiniz efendim.

İnşallah, bugün de hızlı bir şekilde toplantıları tamamlayacağız.

Şimdi ben ilk sözü Sayın Zekeriyya Bey’e veriyorum.

Zekeriyya Bey, mikrofonu açıyorum, yirmi dakikada toparlarsanız, daha sonra soru cevaplar var. Biraz da Ahmet Vehbi’nin soruları var, hazır olun, Murat Bey yetişir.

Evet, buyurun efendim.

II.- SUNUMLAR

1.- Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürü Zekeriyya Erdurmuş’un,, hayvancılık politikaları, desteklemeler ve sera gazı emisyonunun azaltılmasına ilişkin çalışmalar hakkında sunumu

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Sayın Bakanım, Komisyonumuzun saygıdeğer üyeleri; öncelikle herkesi saygıyla hürmetle selamlıyorum.

(*) Coronavirus salgını sebebiyle toplantı salonundaki Başkanlık Divanı üyeleri, milletvekilleri, katılımcılar ve görevli personel maske takarak çalışmalara katılmaktadır.

Zekeriyya Erdurmuş, Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürü.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yanındaki arkadaşı da tanıtıver.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Öner Özbey, benim çalışma arkadaşım, bana yardımcı olmak üzere geldi efendim.

Efendim, öncelikle, izniniz olursa, bu iklimle ilgili çalışmalardan önce, Türkiye’deki hayvancılık genel verileriyle ilgili kısa bir giriş yapmak istiyorum. Akabinde de Komisyonumuzun çalışmalarına uygun olacak kısımları da sunacağım.

Efendim, Türkiye büyükbaş hayvan varlığında özellikle son yirmi yılda ciddi bir mesafe aldı. 2002 kıyaslamasına baktığımızda büyükbaş hayvan varlığımız yüzde 83 oranında arttı, yaklaşık 18,1 milyon büyükbaş hayvan varlığımız var. Keza, küçükbaş hayvan varlığımız 32 milyonlardan 2020 sonu itibarıyla 54,1 milyonluk bir popülasyona, yaklaşık burada da.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Büyükbaş kaç dedin şimdi?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – 2020 sonu itibarıyla 18,1 milyon efendim

Küçükbaşta da 54,1 milyonluk küçükbaş hayvan varlığı popülasyonumuz var. Bu süre içerisinde, gerek hayvan varlığı artışımız gerekse de ıslah çalışmaları sonunda da süt üretimimiz bahsi geçen sürede de yüzde 173’lük bir artışla 23 milyon tonluk bir rakama ulaştı. Aynı süreçte de kırmızı et üretimimiz 1,2 milyon ton bir hacme ulaştı. Bu süreçte bal üretimimiz yüzde 40 artışla 104 bin ton, kovan varlığımız yaklaşık yüzde 100 artışla 8,2 milyon kovan... Yine, ülkemiz için önemli sektörlerden birisi kanatlı sektörde popülasyon olarak yüzde 53 artış, et üretiminde yüzde 207’lik bir artış söz konusu. Yine, yumurta üretimimiz de bu süre içerisinde yüzde 71’lik bir artış kaydetti.

Bu süre içerisinde, Bakanlık olarak cumhuriyetin ilk yıllarından beri mevcut hayvan varlığımızın ıslahına yönelik yoğun çalışmalar yapılıyor efendim. Bu çalışmalar sonucunda da özellikle sütçü ırklarda, holsteinlarda yapılan ıslah çalışmaları, diğer kombine hayvanlarda yapılan ıslah çalışmaları sonucunda da birim hayvandan elde edilen fayda maksimum seviyeye ulaştı. Bu gördüğümüz tablo, mezbahaya gidip kesilmiş hayvanların ortalama kesim ağırlıkları. 1986 yılında ortalama kesim ağırlığı 117 kilo varken mezbahane, 2020 yılı sonuna geldiğimizde yaklaşık 305 kilo karkas ağırlığına ulaştık. Yine, küçükbaşta da ortalama 21 kilo karkas ağırlığımız var Türkiye ortalaması.

Sütçü ırklar, elbette ki süt üretimi ülkemiz için çok önemli. Sütçü ırk olarak ülkemizde yaygın ırk kırmızı, beyaz veya siyah alaca. Siyah alacada yapılan ıslah çalışmalarıyla süt üretimi, birim hayvandaki bir yıllık süt üretimi 5,8 tondan yaklaşık 7 tona ulaştı. Yine, kırmızı alacada da 6,4 tondan 7,1 ton seviyelerine geldi; bu seviyeler dünyada kabul edilmiş, gelişmiş ülkelerin ulaştığı seviyeler efendim.

Ülkemizin rakamlarından sonra dünya ve Avrupa Birliği ülkeleriyle de kıyaslama yapalım istedik. Dünyada, bu süreçte, FAO verilerine göre, 1,5 milyar baş olan büyükbaş hayvan varlığı 1,7 milyar başa ulaştı; burada yüzde 13’lük bir değişim söz konusu. Yine, bu süre içerisinde, Avrupa Birliği ülkelerindeki büyükbaş hayvan varlığında yüzde 7’lik bir daralma var; 88 milyon baş bir hayvan varlıkları var. Ülkemizde, bu süre içerisinde, efendim, yüzde 72’lik bir artış sağlayarak -tabii, burada 17,2 var, FAO 2018’i açıkladığı için, aynı aynı tarihleri kıyaslama adına 2018 rakamları- yüzde 72 değişim var. Ülkemiz hayvan varlığı açısından, büyükbaş hayvan varlığı açısından Avrupa’da 2’nci, dünyada da 22’nci sırada. Yine, küçükbaş hayvan varlığına baktığımızda, efendim, dünya bu süreçte yüzde 27 büyümüş hayvan varlığı açısından, 2,3 milyar baş olmuş. Avrupa Birliğinde yine, büyükbaşta

olduğu gibi, negatif yönlü bir değişim var, yüzde 12 daralmış. Ülkemizde bu sürede yüzde 44'lük bir artış olmuş. Küçükbaş hayvan varlığında Avrupa Birliği ülkelerinde 1'inci, dünyada da 13'üncü sıradayız. Toplam hayvan varlığı açısından da Avrupa Birliği ülkelerinde 1'inci sıradayız efendim.

Bu hayvan varlığımızla ekonomisine baktığımızda, ne kadar ihraç ediyoruz ne kadar ülke ekonomisine katma değer sağlıyoruz? Kısaca ondan bahsedeceğim efendim. 2019 yılında yaklaşık 1,4 milyar hayvansal ürün ihracatımız var, karşılığında 877 milyon dolar ithalatımız vardı. 2020 yılına geldiğimizde, yaptığımız çalışmalarla, özellikle ürünlerin ülke içinden karşılanmasıyla ilgili koyduğumuz, Hükümetimizin, Bakanlığımızın koyduğu iradeyle ithalatı hayvansal üretim tarafında ciddi anlamda azalttık, özellikle canlı hayvan, damızlık, besilik ithalatında, 600 milyon dolarlık bir ithalat söz konusu. İhracatımız da bir önceki yıla göre bir miktar düştü ama bu pandemi nedeniyle yaşanan daralma oldu; 1,3 milyarlık bir ihracatımız söz konusu. Özellikle süt ve süt ürünlerinde ülkemiz, pazarda ciddi söz sahibi, dünyada ihracatçı ülkeler arasında ilk 10; peynir altı suyu ihracatında 6'ncı, laktoz ihracatında yine 6'ncı, süt tozu ihracatında 8'inci, peynir ihracatında da dünyada 8'inci sırada. Ciddi bir ihracat kalemi, ülke ekonomisine katkı anlamında. Yine, TÜİK verilerine göre, 2020 yılına baktığımızda toplam gerek hayvansal üretim değeri gerekse canlı hayvan değeri 304 milyar TL'lik bir üretim değerine ulaşmış durumda ülkemiz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ne demek bunlar?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Efendim, burada şu: Hayvansal ürün değeri, hayvanlardan elde edilen et, süt, yumurtanın bir ekonomik değeri var, o hesaplanıyor. Bir taraftan da aşağıdaki de canlı hayvan değeri de mevcut; şu anda yaşayan hayvanların değeri toplanıp hayvansal ekonomi anlamındaki ortaya çıkan ekonomik değer burası.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – TL bazında mı?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – TL bazında efendim. TL bazında ekonomik değer bir önceki yıl 259 milyarken, yaklaşık 54 milyar TL'lik artışla 313 milyara ulaştı. Hayvansal ekonomide, yüzde 17'lik bir büyüme var bir önceki yıla göre efendim.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Dışarıdan almamıza rağmen yani.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Oradaki rakamlar da şey efendim, orada ithalatımız bir miktar var ama bayağı azalttık onu malumlarınız, bir miktar.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – 600 milyon dolarlık ithalat var, 1,3 milyar dolarlık ihracat var.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Evet, doğrudur efendim.

Sayın Bakanım, biz bunları -konumuza da geçiş yapma adına- nelerle yaptık, kısaca onlardan bahsedeyim, arz edeyim.

Biz, üç yıl önce yola çıktığımızda özellikle büyükbaş hayvanlarımızda gerek buzağı verimi çünkü buzağılarımızın dünyada kabul edilen değeri dört yüz günde bir buza elde edilmesi kârlı bir üretim için bu alanda almamız gereken bir mesafe olduğunu gördük.

Yine, buzağı bakım beslemeye bağlı, gerek hastalıklara bağlı buzağı ölümleri olması nedeniyle burada bir miktar verimsizliğimiz vardı, onların üzerine gidelim istedik ve bu anlamda projelerimizi geliştirdik.

Yine, kırmızı ette ve sütte kaliteyle ilgili eksiklerimiz vardı, onların üzerine çalışmalar yaptık.

Bir diğer çalışmamız da kısa, orta ve uzun vadede üretim projeksiyonlarıydı. Burada gerek iç üretimimiz ve ithalatımız gerekse de tüketim ve ihracat dengesini sağlama adına, bütün üretimde sütte, ette, yumurtada, beyaz ette ve diğer bal da üretim tüketim dengesini sağlama adına planlamalar yaptık.

Burada bir diğer alanımız da küçük aile işletmelerimiz. Malumlarımız ülkemiz gerek bitkisel üretim tarafında gerekse hayvansal üretim tarafında küçük aile işletmelerimiz ağırlıkta. Üretimde aşağı yukarı yüzde 85’lik bir alandalar, büyük entansif işletmelerimiz bu süreçte yüzde 15’lik bir alanı kaplıyorlar. Dolayısıyla, kırsalda yaşayan nüfusu kırsalda tutma ve oradaki insanların gelirini artırma noktasında küçük aile işletmelerine bir yoğunlaşmamız oldu. Bir taraftan da hayvansal üretimde bu yaptığımız çalışmalarla da besilik ve damızlık materyal ihtiyacının tamamının yurt içinde teminine yönelik projeksiyonlar ortaya koyduk.

Büyükbaş hayvan da arz ettiğim gibi buzağı verimini, yaşatalım buzağılarımızı, ithalata ihtiyaç kalsın çalışması yaptık. Mezbahada kesilen hayvanlarımızın kesim ağırlığını biraz önce yine arz etmiştim; 305 kilolara ulaştık, hedefimiz iki yıl içerisinde 320 kilo hedefine ulaşmak.

Yine, bu süreçte önemle ortaya koyduğumuz çalışmalardan birisi de küçükbaş. Küçükbaş Anadolu coğrafyasının bir gerçeği, dünyayla rekabet edebileceğimiz, özellikle, Avrupa Birliği ülkelerinde ve diğer dünya ülkelerinde ucuz hayvansal protein temininde en önemli aktörü olan domuz etinin muadili olarak da küçükbaş hayvan varlığını artırarak ülkemize sunmamız gerekiyordu. Ağırlığımızı hem destek olarak hem projeler olarak üç yıldır bu yöne kaydırdık. Küçükbaş hayvanların özellikle günümüzün sorunlarından olan kuraklığa dayanıklı olması, çevresel olumsuzluklarının minimum olması, yine özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu da olmak üzere yoğun meralarımızın etkin olarak kullanılması gibi etkilerle küçükbaşta coğrafyada avantajımız olduğuna ve bunun artırılması gerektiğiyle ilgili çalışmalar yaptık. Bu süreçte yaklaşık 8-10 milyon civarında da popülasyonda artış sağladık.

Destekleme modellerimizi bu yaptığımız çalışmalara uygun hale getirdik efendim. Buzağı desteğinde verimlilik esaslı bir desteklemeye geçtik, dünya ölçeğindeki doğum aralığına yaklaşan üreticilerimizi oraya yönlendirmek suretiyle destekledik.

Yine, ülkemizin süt ve kırmızı et dengesini sağlama adına etçi ve kombine bazı şartlarla beraber tohumlama yapmak suretiyle buzağı elde eden üreticilerimize ilave destekler verdik. Böyle bir çalışma yaptık.

Kırmızı ette karkas verimliliğini artırmaya yönelik ırklar arası dağılım yaparak orada bir yönlendirme yapmaya çalıştık.

Yine, çiğ sütte kalite odaklı çalışmaları yaptık ve en son açıkladığımızda da kalite esaslı fiyatımızı açıklamış olduk.

Yine, alanımızdaki, hayvansal üretim alanındaki diğer alanlarda da tiftik gibi alanlarda da kalite esaslı -oğlak, anamal, tali gibi tiftik de kalite kriteri bunlar- kaliteli üretim yapan, verimli üretim yapan çiftçimizi daha çok desteklemeye çalıştık.

Bir diğer alan da, efendim, bu süreçte havzalar oluşturduk; küçükbaş, büyükbaş üretim havzaları. Bunun ülkemiz coğrafyasında gerek bitkisel üretim deseni gerek yağış rejimi, su kaynakları gibi etkilerle hangi hayvan varlığını, hangi yerde optimum faydayla üretebiliriz çalışması yapıldı. Bu yapılan çalışmada küçükbaş hayvancılıkla ilgili...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam da hayvancılıkla ilgili bilgi istediniz, iklim değişikliği değil.

MURAT BAKAN (İzmir) – Hayır, iklim değişikliğiyle hayvancılığı öğrenmek istedik. Yani Genel Müdürlüğün ne yaptığı değil bizim mevzumuz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ona şimdi girecek.

Efendim, şimdi, Sayın Murat Bey, geçen hafta Ahmet Bey dedi ki: “Hayvan sayısını vesaire...” Onun için “Hayvancılık Genel Müdürünü çağıralım.” dedik.

MURAT BAKAN (İzmir) – Tamam, öyleyse bir şey demiyorum. Ben de çağırmanızı istedim yani.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, o zaman susun bir, ondan tenkit edersiniz.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Hemen arz edeceğim, arkasından hemen arz edeceğim efendim.

Coğrafyalar oluşturduk; küçükbaşta haritada yeşille işaretli alanlar, küçük başın optimum üretme alanları. Yine damızlık düve yetiştirme alanlarımız, besicilikle alternatifli alanlar, yine sütçü ve kombine ette alternatif alanlar bilimsel çalışmalarla belirlendi.

Efendim, gazla alakalı geldiğimizde FAO verilerine göre -buraya gereken hazırlıklı gelme adına- sera gazı emisyonu yoğunluğu, yayınlanan en son rakamlarda yaklaşık yüzde 14'lük alan tarım alanını ilgilendiriyor. Bunun da sağ taraftaki bölüme baktığımızda da burada da hayvan gübresinden kaynaklı yüzde 34, hayvansal üretimdeki enterik fermentasyondan kaynaklı olarak da yüzde 35'lik, yaklaşık toplam tarımın içerisinde de yüzde 69'luk bir pay hayvansal üretimden kaynaklanıyor.

Burada, dünyadaki dağılımına baktığımızda, ülkemiz, Orta ve Kuzey Afrika ülkelerinde. Burada tabii, üretilen üretim desenine bağlı olarak bazen emisyon oranları büyükbaşta kayıyor, bazen domuz, bazen kanatlıya kayıyor. Ülkemiz ağırlıklı olarak burada ağırlıklı olarak inek sütü ve sığır eti kaynaklı bir emisyon söz konusu. Yine, 1 kilogram sığır eti kaynaklı hayvansal protein üretmek için yaklaşık 295 kiloluk bir emisyon oluşuyor. Yine, inek sütünde 87 kiloluk emisyon, küçükbaş etinden kaynaklı 201, süten 148, en az emisyon da kanatlıda, yumurta ve beyaz etten kaynaklanıyor.

Biz geldiğimizde efendim, biz bu çalışmalar ışığında iklim değişikliği emisyonla alakalı yaptığımız çalışmalardaki etkileri nelerdir, yaptığımız çalışmaların buna etkileri nelerdir? Şimdi, kısaca onları arz edeceğim efendim. Burada şu anda 18,1 milyon hayvanımız var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Büyükbaş hayvan.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Büyükbaş evet.

MURAT BAKAN (İzmir) – Ne kadar?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – 18,1 milyon.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Ülke ihtiyacını karşılama anlamında, biraz önce arz ettim, verimliliği artırma noktasında alacağımız bir mesafe var. Dolayısıyla biz bu verimliliği artırdığımızda mevcut şartlar içerisinde hayvan sayımızda ciddi bir artış yapmadan ülke ihtiyacını hem ülke ihtiyacını hem de ihracata yönelik ihtiyaçları karşılayabileceğimizi gördük ve bu alanda hem buzağı verimi hem de buzağı ölümleriyle ilgili çalışmalar yaptık. Sadece geçen yıl aynı damızlık hayvan sayısı ile 250 bin ilave buzağı elde etmek suretiyle ekonomiye kazandırmış oldu sadece bu çalışmayla. Birinci hareket alanımız buydu.

Yine, burada emisyon açısından en önemli faktörlerden birisi hayvan refahının sağlanmasıyla bakım ve sağlık koşullarının iyileştirilmesiydi. Bu noktada, bizim özellikle kalkınma idaresi başkanlıklarının olduğu bölgelerde, yaklaşık 42 ilimizde üreticilerimizin ahır altyapısını, bakım besleme altyapısını iyileştirme noktasında yüzde 50 hibeli uygulamalar başlattık. Burada vatandaşımız

yeni bir ahır yapacaksa projesini sundu, yüzde 50 katkı vermek suretiyle ahırını yaptı veya mevcut ahırını günümüzdeki hayvan refahı uygun şartlarda iyileştirmek isteyenler de sadece modernizasyon projesi sundular. Tabii, bununla bir miktar canlı hayvan desteğimiz oldu, keza ahırda kullanıcı makine ekipmanları da gerek sağım makinesi gerekse soğutma üniteleri gibi onlarda da destek verildi. Bir taraftan küçükbaş ve büyükbaş yönelik mera otlatma kullanım planları hazırlandı. Burada Bakanlığımızın farklı bir biriminin mera yönetimiyle ilgili yoğun çalışmaları var, meraların tespit ve tahditleri çalışılıyor, akabinde de üreticilerimizin kullanımına yönelik tahsisler yapıldı. Burada aşırı mera otlatması, merada otlayabilecek gerek büyükbaş gerek küçükbaş hayvan sayıları belirlenmek suretiyle tahsisler yapıldı, ihtiyaç fazlası alanlar da bölgedeki diğer şehirlerdeki üreticilere, ihtiyaç sahiplerine ilgili mevzuata göre kiralamak suretiyle kullanıldı.

Bir diğer yaptığımız çalışma, burada yemden yararlanma gücü üst seviyede olan ve dolayısıyla, kullandığı yemden de daha az emisyon üreten hayvan varlığına yönelmemiz oldu. Rasyondaki gerek yemleme çalışmaları ve oradaki rasyon faaliyetleriyle...

MURAT BAKAN (İzmir) – Nedir o hayvanlar Sayın Genel Müdürüm? Hangi ırklar, hangi şeyden bahsediyoruz? Yemden yararlanma şeyi yüksek olan?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Şöyle arz edeceğim efendim. Şu andaki gelen sunumda.

Burada baktığımızda özellikle kombine verimde hayvan ırklarının gerek kaba yem tüketimi gerek karma yem tüketimindeki azalma ve yemi ete çevirme noktasında daha fazla maksimum fayda sağladığı için burada emisyonda, sera gazı üretiminde yüzde 28'e varan bir azalma olduğu ortaya çıktı. Bizim hem uygun fiyata kaliteli ham madde, hayvansal protein üretme hem de çevreye etkilerini minimuma indirme anlamında burada bir çalışmamız oldu. Efendim, 2017'de sütçü ırklarımız ağırlıklı olarak emisyonda -süt üretimi ve kırmızı et üretimini arz etmişim biraz önce- yüzde 42 seviyelerindeyken bu dengeyi sağlama adına, şu anda yaptığımız destekleme çalışmalarıyla -yönlendirme yaptık- yüzde 34 bandında. Kombine ve etçi ırklarımız da bu süreçte yüzde 50'den 10 puanlık artışla yüzde 60 seviyelerine geldi. Burada hem ekonomik ölçek anlamında ürettiğimiz kırmızı et ve sütün daha ekonomik anlamda üretilmesi sağlanmaya çalışıldı hem de yemden yararlanması üstün olan ırkların da sayısal olarak düşüşüyle beraber verimliliğin de artırılması sağlanmış oldu.

Bu dengeyi sağlama adına, yine bu emisyon ve çevre yönetimi açısından da yaklaşık 42 vilayette yaptığımız -Doğu ve Güneydoğu bölgemizde- buradaki etçi ve kombine ırk hayvan varlığının daha kaliteli, nitelikli hâle gelmesi açısından da bu illerimizde yaklaşık 2,5 milyon boğa altı büyükbaş hayvan varlığını da -geçen yıl başladık buna- ücretsiz olarak suni tohumlama yaparak kalite ve verimliliği artırma, dolayısıyla daha az hayvandan daha fazla verim elde etmeyle ilgili çalışmalarımız başladı.

Yine, bir diğer çalışmamız da... Bizim bu hayvanlarımızla ilgili mevcut çalışmalarımız hep niteliği artırmayla ilgili çalışmalarımız. Bu niteliği artırmada hayvanların gerek tabii gerekse suni tohumlama yoluyla tohumlanması marifetiyle yapılıyor. Burada da gerek kendi ürettiğimiz, içeride ürettiğimiz spermalar gerekse yurt dışından ithal ettiğimiz spermalarla kalite kriterlerimizi çok üst düzeye taşıdık. Üst düzey boğalardan elde edilen spermalarla da hayvanlarımızdan kaliteli buzağı elde etmiş olduk bu süreçte.

Yine, bir diğer yaptığımız çalışma da hayvanlarımızdan çıkan gübrelerin sağlıklı yönetilmesi açısından bölgelerde uyguladığımız bakım ve sağlık koşullarının iyileştirilmesi konusunda hibe destekleri verdik. Bunu 42 vilayette uyguluyorduk efendim. 2021 yılında bunu gelen talepler üzerine 81 vilayete yaygınlaştırdık, bölgesel olmaktan çıkıp ülkesel hâle getirdik. Şu anda müracaat alma

aşamasındayız. Bu bölgedeki üreticilerimiz –biraz önce arz ettiğim gibi- gübre yönetimi için gübre çukuru yapacaklarsa, ahırlarını hayvan refahına ve çevreye uygun hâle getireceklerse sundukları projelere yüzde 50 hibe desteği vermek suretiyle de altyapılarını iyileştirme çalışması yapıyor.

Bir diğer alan da küçükbaş hayvan varlığımız yine ülkemiz için önemli bir kaynak. Bunları sağlıklı bir şekilde büyütüp yine aynı şekilde gerek çevre sağlığı açısından gerekse de ekonomik hayvansal protein üretme açısından bu alanda çalışmalarımızı yaptık. Soy kütüğü çalışmaları, damızlık koç-teke merkezleri; bunlar hep verimliliği artırma, daha az çevresel atık üretme kurgusu üzerine. Sürü büyütmeye ve yenileme desteklerimiz oldu. Buna ilişkin FAO’yla bir proje yürüttük efendim bu yıl, geçtiğimiz yıl sunmuştuk ama bu yıl uygulamaya geçtik. 2 ilimizde sera gazı emisyon yoğunluğunun azaltılması kapsamında küçükbaş hayvanını artırmaya yönelik örnek bir çalışmaydı. Burada üreticilerimize küçükbaş hayvan vermek suretiyle de küçükbaş hayvancılığı özendirdik. Yine burada hedef kitlemiz kadın çiftçilerimizdi, faydalanıcılar, onlara eğitimler vermek suretiyle de bu çalışmayı yaptık. Yine koç-teke üretim merkezleri, bu verimliliği artırma noktasında çalışmalar yaptık. Bu da bizim soy kütüğü çalışmamızın teknik bir açılımı, burada neler yaptığımızın.

Sunumum bu kadar efendim.

Arz ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, Değerli Genel Müdürüm, teşekkür ediyoruz sunumunuz için ancak tabii sorular var ama ben de bir iki hususu sormak istiyorum.

Biliyorsunuz, özellikle Orman Genel Müdürlüğü -Doğa Koruma ve Milli Parklar da- ORKÖY destekleri veriyor orman köylülerine ama orman köylülerine verilen ORKÖY desteklerinin miktarı az. Yani siz bu arada orman köylülerine de hayvancılıkla alakalı birtakım destek verirsiniz onlar bulundukları yerde kalır. ORKÖY’le temasa geçerek bunu geliştirmenizi teklif edeceğim.

İkincisi, bir de Doğa Koruma ve Milli Parklar da bazı ırkları yeniden geliştirmek için çalışma başlattı, mesela Anadolu Koyunu Projesi var. Onu bir tetkik edin, epeyce çoğaldı. Hakikaten Orta Anadolu için çok uygun bir ırk. Şu anda sayısı da epeyce herhâlde yani onu da bir inceliyorsanız iyi olur.

Üçüncüsü, efendim, siz genelde projeye yüzde 50 hibe veriyorsunuz. Benim şahsen tavsiyem şu: Yüzde 50 hibeyle genellikle uydurma şeyler yapılıyor. Belki faturayı daha fazla alıp tamamını da devletten alan uyanıklar da var yani bunu ifade edelim. Bunun için benim tavsiyem şu: Bence siz prefabrik elemanlarla bunu tamamen yapıp teslim ederseniz -yüzde 100 hibeli- çok daha ucuza mal edersiniz. Bakın, ben iddia ediyorum, vereceğiniz yüzde 50 hibeden çok daha ucuz olur.

Dördüncüsü de bir de köylerde ve bazı ilçelerde dağınık, evlerin altında ahırlarda hayvancılık yapılıyor, efendim 3-5 tane büyükbaş hayvan. Yani bununla alakalı, köylerin belli yerlerine merkezî, hayvanla alakalı bir ahır yaparsanız hatta onun da atık sularını toplayıp metan gazından hem enerji üretmek, elektrik üretmek, köyün ihtiyaçlarını karşılamak mümkün, böylece sera gazını da azaltmış oluruz. Bu konuda bir uygulamayı ben söyleyeyim. Güzel bir proje yaptım, ben çok ilgilendim hatta bu metandan yani daha doğrusu hayvan atıklarından metan üretimiyle ilgili çok basit birtakım prosesler var, anaerobik prosesler. Bunlar çok basit hatta Çin’de de her yerde geliştirilmiş. Türkiye’de de biz bunları tip projeler olarak geliştirmiştik ben çevre mühendisliği bölümündeyken yani bunları daha da geliştirmek mümkün.

Şimdi, bu –baraj- Ilısu köyü vardı, bu köyde her evin altında ahır vardı. Bizden yeni bir Ilısu kurulması istenirken dediler ki: “Biz ahıra alıştık, evin altına -villa yaptık 1 dönüme 2 katlı villanın altına ahır yapın.” Köylü istediği için yaptık, villa çok güzel oldu, âdeta deniz manzaralı. Fakat sonra dediler ki: “Biz bu ahır salon yapacağız.” “Tamam, yapın.” “Bize yukarıya müşterek bir ahır

yapın.” dediler. Hakikaten biz orada örnek -kendim de proje üzerinde çalıştım hatta bu örnek projeyi arkadaşlardan alın- çok muhteşem müşterek bir ahır yaptık. İsteyene bölme şey yaptık, isteyen arzu ederse sütünü birlikte...

MURAT BAKAN (İzmir) – Hem evlerin metrekaresini artırmışlar hem ahır yaptırmışlar, daha güzelini yaptırmışlar.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet. Hakikaten çok örnek bir proje oldu yani bunu da incellerseniz ve orada da bütün hayvansal atıkları toplayıp metan gazı üretilip hem uygun bir gübre oluyor, o gübreyle de yukarıda ormandan alan verdik, orayı da kullandılar, o gübreleri kullandılar; çürümüş gübre yani esasen böyle ham gübre kullanılmaz biliyorsunuz. Hem metanını alıyoruz hem atmosfere metan gazı salınımını tamamen iptal ediyoruz hem de oradan ısınma ve elektrik enerjisi elde ediyoruz. Gübre de tam olarak olgunlaşmış gübre oluyor, mükemmel gübre.

Yani Zekerriya Bey, Allah aşkına büyük düşünün, sizden bu konuda, köylerde -en azından Ilısu köyünde örnek var, gidip bakın mükemmel çalışıyor, vatandaş çok mutlu- bu şekilde bir planlama yapmanızı talep ediyoruz.

Bir de -Murat Bey mutlaka söyleyecek- bizim iklime uygun Anadolu ırklarını geliştirmeye gayret edin. Yabancı ırklar, tamam da Hollanda’da ben yaşadım, doktora sonrası çalışma yaptım, orada her taraf yeşil kardeşim, sürekli yağmur Almanya’da ama biz de yarı kurak iklim bölgesindeyiz. Senin memleketinde mera var mı doğru düzgün, sulayabiliyor musun meraları?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Bolvadin’de yok efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, dolayısıyla bunu da dikkate almanızı tavsiye ediyorum. Ben fazla söylemeyeceğim.

Bir de arkadaşlar, yem fiyatlarında çok şikâyet var. Allah aşkına, bakın, yem fiyatlarını serbest bırakırsanız yem fiyatları almış başını gidiyor. İleride herkes yem fiyatları dolayısıyla damızlık hayvanlarını kesmeye başlar. Bakın, bunu açık söyleyeyim ve neticede, siz, yem fiyatları için bir çare bulun. Ne yapacaksınız, kendiniz mi üreteceksiniz, yemi alıp vatandaşa mı verecek misiniz? Yem fiyatını mutlaka kontrol etmeniz gerekir.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – En güzeli destekleme.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Toprak Mahsullerine yeni bir şey geldi, onu da anlatırsan.

Bir de süt fiyatları. Arkadaşlar, millet, mide için, sağlık için zararlı kola içiyor. Allah aşkına şu sütün destek fiyatını artırın millet de biraz süt içmeye başlasın.

Bir diğer husus da küçük Hollanda -ben Hollanda da bir yıl yaşadım doktora sonrası çalışmak için- dünyaya bütün peyniri satıyor, her çeşit peynir var. Bizde lütfen marka oluşturun. Küçük bir Hollanda’nın ihracatına bakın, tamam 1,3 milyar ne ki. Türkiye’nin 35-40 milyar dolar ihraç edecek potansiyele ulaşması mümkün. Bunu özellikle ben tavsiye ediyorum, bununla ilgili çalışma yapın. Bizim, yüce Meclisimiz de size her türlü desteği vermeye hazır. Ben de şahsen bu konudaki bilgilerimi, anaerobik çürütmeye alakalı anaerobik tercih etsin diyoruz. O şekilde projelere her türlü desteği vermeye hazırım çünkü ihtisas konum.

Teşekkür ediyorum.

Şimdi, ilk soruyu Manisa Milletvekilimiz Ahmet Vehbi Bey soracak.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Geçen hafta Komisyonumuzda ben bir iddiada bulunmuştum. O günkü sunumda Türkiye’deki -bugün de sunumunuzda yer verdiğiniz- sera gazı emisyonunun yüzde 14’ünün tarımdan kaynaklandığı, bu yüzde 14’ün yüzde 70’inin de hayvancılık faaliyetlerinden kaynaklandığı arz edilmişti. Bugün de sunumunuzda buna yer verdiniz. O zaman ben şunu iddia etmiştim -TÜİK’in sunumunda vardı bu- evet, siz bu rakamları veriyorsunuz ama ben, Türkiye’deki hayvan varlığı rakamlarına inanmıyorum demiştim, gerçeği yansıtmadığını söylemiştim. Sayın Bakanımız da o esnada, evet, bir espri yaptı Nasrettin Hoca misali “İnanmıyorsan say.” dedi ve daha o sonra basında yer bulmuş. Esasında basında yer bulması -bir şeye vesile oldunuz- iyi bir şey çünkü bugün, bu tartışıldı. Esasında bu konu daha önceden de tartışılıyordu yani Türkiye’deki özellikle büyükbaş hayvan varlığı sayılarında tutarsızlık olduğu daha önce de tartışılıyordu ve ben bu konuda zannedersem geçtiğimiz sene bir araştırma önergesi vermiştim Meclise, bu konunun araştırılması gerektiği konusunda. Daha sonra Sayın Bakanım, iş biraz daha büyüdü. Bizim, basında yer alan iddialarımızın Tarım ve Orman Bakanlığının resmî sitesinde, bir basın açıklamasıyla asılsız olduğu -hatta benim ismimi de vermişler- konusunda bir açıklama yaptı Tarım ve Orman Bakanlığı.

Ben neden böyle bir iddiada bulundum? Birincisi, biz, sahada gezen, bir tek Manisa’da değil Türkiye’nin birçok yerinde gezen, dolaşan oradaki sivil toplum kuruluşlarıyla, üreticilerle bir araya gelmeye çalışan, gezen bir milletvekiliyim. Sahada veteriner hekimlerle hatta odalarla yapmış olduğumuz görüşmelerde bana veteriner hekimler, bu rakamlarda ciddi bir sapma olduğunu söylemişlerdi. Daha sonra ben, bu konudaki makaleleri okudum. Ben veteriner hekim değilim, zootečni konusunda pek bilgim yok ancak istatistik bölümü mezunuyum yani rakamlarla aram iyidir. Zootečni konusunda önemli isimlerden bir tanesi -siz de biliyorsunuzdur- Profesör Doktor Numan Akman, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootečni Bölümü Hocası. Bu konuda yazılmış çeşitli makaleleri var, isterseniz size de gösterebilirim.

Hoca özellikle şunu söylüyor. Bu sayılarda hayvan ve tip istatistiklerinde, hayvan istatistiklerinde 2012 yılıyla 2017 yılına dikkat çekiyor. Özetle şunu söylüyor: “Bu yıllardaki artışlar yani 2011 yılından 2012 yılına, 2016 yılından 2017 yılına, özellikle kültür ırkı melezleri sığır sayısının değişim hızları diğer dönemlerden oldukça fazladır.” Daha sonra sıralıyor: Örneğin, 2011 yılından 2012 yılına kültür ırkı ve kültür ırkı melezi ve toplam sığır sayısında yıllık ortalama artış hızları; sırasıyla, kültür ırkı için yüzde 17,4 -bir yıldaki artış- kültür ırkı melezi yüzde 12,8 ve toplamda da yüzde 12,3 olurken 2012 ve 2016 döneminde söz konusu gruplardaki yıllık değişim hızları; yine sırasıyla, kültür ırkında yüzde 3,8. Bir yılda yüzde 17,4 artış olmuş, beş yılda yüzde 3,8’lik bir artış olmuş. Kültür ırkı melezinde on binde 7 ve toplamda da binde 3’lük bir artış olmuş yani hiç artmamış. Buna dikkat çekiyor. Daha sonra “2017 yılı sığır sayısı 2016 yılı sığır sayısından 1 milyon 863 bin baş yani yüzde 13,2 fazladır.” diyor ve bunu bilimsel olarak açıklıyor: “Bir sığır popülasyonun yıllık değişim hızının parametreleri var: Bir, doğuranların veyahut da sağılanların oranı, 0-12 yaş/yaş grubu ile daha yaşlılardaki ölüm oranı, bir yıl içinde kesilenlerin oranı -yani kasaplık güç- bunun yanında ithalat ve ihracat miktarlarına bağlıdır yani değişkenler, parametreler budur ve bu parametreler içerisinde yapılan bir hesaplama var. Bu hesaplama göre -uzun uzun anlatıyor- Türkiye’de doğuranların oranının yüzde 40, kesilenlerin oranının yani kasaplık gücün yüzde 30 kabul edildiği bir sığır popülasyonunda yaşlı ve gençlerde bir yıl boyunca hiç ölüm olmazsa yıllık artış hızı yüzde 10 olur.” diyor. Bakın, hiç ölüm olmayacak, “Yaşlı ve genç sığırlarda hiç ölüm olmazsa yüzde 10 olur.” diyor. Oysa Türkiye’deki buzağılarda ölüm oranı yüzde 15. “Bu şartlar altında hesap yapılırsa bu oran yüzde 2’ye geriler, bir yılda yüzde 2’lik artış normaldir.” diyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yüzde 2 hangi ırkta?

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Toplamda “Bütün Türkiye sığır sayısında.” diyor. “Eğer, 12 aydan küçük yaş gruplarında ölüm oranını yüzde 8’e getirirsek aynı hesaplamayı yaparsak bu sefer de yıllık artış yüzde 6’ya yükselir.” diyor ki bizim ülkemizdeki buzağı ölüm oranı yüzde 15’lerde bildiğim kadarıyla. Hatta 2017 yılında 2018 yılı buzağı yılı ilan ediliyor o günkü Bakan tarafından çünkü yüzde 15’lerde olduğu söyleniyor. Hedef bu oranı yüzde 5’e indirmek. Her yıl 750 bin buzağı ölüyor, bunu 250 bine çekmemiz lazım. Eğer 500 bin buzağı yaşatırsak yurt dışından hayvan ithal etmek durumunda kalmayız da deniyor. Yani 2017 yılında buzağı ölüm oranlarının çok olduğundan da bahsediliyor. Ayrıca, bu konuda il ilde çalışma yapılmış.

Hoca özetle şunu söylüyor arkadaşlar: “2017 yılında 2012 yılındaki bu artışları bilimsel olarak kabul etmek mümkün değil. Ne yapmak lazım?” Ne yapmak lazım? “Sayım yapılması lazım, hayvan varlığının sayılması lazım.” diyor. En son 2001 yılında herhâlde hayvan varlığı sayılmış, normalde her on yılda bir sayılması gerekiyor fakat 2001 yılından bugüne kadar hayvan varlığı sayılmamış, tarım varlığı sayılmamış. Bir kere bunun sayılması lazım.” diyor ve “Bu sayımı yaparken sorumlu aranmaması lazım.” diyor. Çünkü burada bürokratlara da, taşra teşkilatındaki insanların da bu işte kusuru var “Biz bu işte sorumlu aramayalım.” diyor, daha sağlıklı bir sayım olması için bunu söylüyor.

Şimdi, başka bir olay, farklı bir olay, bu basında da çıktı. Mesela, Ali Ekber Yıldırım soruyor, 2017 yılının rakamlarıyla ilgili konuşuyor: “Hayvan sayısı artarken et üretimi düşer mi?” 2017 yılında hayvan sayısında müthiş bir artış var ama bakıyorsunuz et üretiminde düşüş var, birbiriyle bu ne yazık ki çelişiyor. Kaldı ki geçen toplantıda -basında o yer almamış- TÜİK Başkan Yardımcısı Tülay Korkmaz da benim iddiam sonrasında aynen şu ifadeyi söyledi, okuyorum: “Ayrıca bu bahsi geçen hayvancılık üstüne bitkisel üretimi de katalım. Evet, hayvancılık verilerinde sıkıntı var bunun üzerine bitkisel üretimi de etkileyebilirsiniz Sayın Vekilim. Sayın Vekilim, tarımla ilgili tüm başlıklar; haklısınız. Biz de aynı eleştirilerde hem kendimize dönüyoruz, var olan idari kayıtların iyileştirilmesiyle ilgili tüm bakanlık yetkilileriyle en alt detayda, en alt uzmanla ve en üst yöneticiyle gerekli irtibatı kuruyoruz. Şu anki yönetim özellikle -TÜİK’ten bahsediyor- tarıma eğildi çünkü istatistik faslının, Avrupa Birliğiyle istatistik faslının, kapanmasının iki kriterinden biridir tarım; bir, sosyal hesaplarla ilgili millî gelirdir, o konuyla ilgili işi tamamladık, 2016’da yayınladık. Tarımı kapatırsak eğer, hani, müzakereler devam eder etmez bilemeyiz, teknik taraftan bakınca tarımın kapanması için ihtiyaçların tamamını bakanlık yetkilileriyle görüşüyoruz.” “Yani tarım sayımının yapılması, hayvancılıkla ilgili istatistiklerin iyileştirilmesi, artı söylüyorum, bitkisel üretimle ilgili konunun iyileştirilmesi bizim de masamızda olan konulardır.” diyor.

Yani bu iddia benim iddiam değil, ben bu iddiayı ortaya koyarken bir; veteriner hekimlerle görüştüm, hekim odalarıyla görüştüm, iki; bu konudaki bilimsel yayınları okudum. Ve bunun bir kısmını sizinle paylaştım, gazetelerde çıkmış, yansıyan haberleri araştırdım, taradım; hayvan sayısındaki bu aşırı artışla et üretimdeki düşüş arasında bir çelişki olduğunu ortaya koyduk, artı, geçen hafta buradaki Komisyon çalışmalarında TÜİK Başkan Yardımcısı Tülay Korkmaz da yapmış olduğu konuşmada benim söylediğim iddiamı kuvvetlendirdi ve doğruladı. “Bırakın hayvan verilerini bitkisel verileri de buna katalım, bu konuda ciddi sıkıntımız var, istatistik faslını tarım konusunda kapatamıyoruz.” dedi.

Şimdi, Başkanım o gün esasında bir espri yaptı, tabii, tutanaktan basına geçirmişler “İnanmıyorsanız sayın.” dedi, biz de güldük. Şimdi, ben hassaten şunu istiyorum: İnanmıyorsanız sayın, Sayın Genel Müdürlük. İnanmıyorsanız, ben bir iddiada bulundum, ben diyorum ki: “Bu ülkede hayvan varlığı söylendiği gibi değil.” Bir iddiam var benim, iddiamın argümanlarını da biraz evvel anlattım size -süremiz kısıtlı- daha da fazla anlatabilir. Bu iddiam var, bu iddiamın gerçek olup olmadığının bilinmesi

için sayım yapılması lazım ki zaten kanun olarak sizin sayım yapmanız lazım. Bakanım espri yapmıştı “İnanmıyorsan say.” demişti. Ben de şimdi size diyorum: İnanmıyorsanız siz sayın, biz de kim haklı, kim haklı değil onu öğrenelim.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Tahminin var mı?

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Hiçbir tahminim yok, zaten “Yapamayız.” diyor yani uzun uzun açıklayamadığım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama Vehbi Bey, hukukta bir prensip var: Müddei iddiasını ispatla mükellef.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – O zaman ben sayacağım. Ben başlayayım o zaman saymaya.

MURAT BAKAN (İzmir) – Hayvancılık Genel Müdürlüğünün sayması lazım.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ama şunu yaparım: İsterseniz gideriz, ufak bir örnekleme alalım, belli bir bölgede bir araştırmayı ben yapayım eğer orada bir farklılık varsa o zaman deriz ki: “Burada hata var, bütün Türkiye’de hata vardır.” Onu yaparız isterseniz. Ben oturayım bir hafta çalışayım kendi bölgemde, tek tek ahırları gezeyim, o çalışmayı yaparım; onda problem yok ama bu hakikaten önemli. Neden önemli? Bakın, hayvan varlığımızın ne kadar arttığından bahsediyorsunuz yani şimdi, şöyle bir sorun var: Dünyada yüzde 13 artmış 2002 ile 2019 arasında, bizde yüzde 72 arttı. Zaten sıkıntı bu kadar atmaması lazım diyoruz biz. Avrupa Birliğinde azalmış, Türkiye’de yüzde 72 artmış. Dünyada bizim kadar hayvan varlığını artıran başka bir memleket var mı? Dünyada bizim kadar hayvan varlığını artırıp da hâlen daha canlı hayvan ithalatı yapan başka bir memleket var mı? Bu soruların bir kere cevaplanması lazım.

Bir de ben, en son, 2017 yılındaki güncel buzağı ölüm oranını Bakanın açıklamasından biliyoruz yüzde 15, şu anki oran nedir? Hedef yüzde 5’ti.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz, sağ olun.

Şimdi İzmir Milletvekilimiz Sayın Murat Bakan soracak.

Buyurun Murat Bey.

MURAT BAKAN (İzmir) – Teşekkür ederiz.

Vehbi arkadaşımız gerçekten çok iyi çalışmış, bilimsel verilerle desteklenen, bizi de aydınlattı.

Akhisar’da saysanız siz hayvan sayısını yüzde 50 az çıkacak diye ben tahmin ediyorum.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Esas Salihli’ye gitmek lazım, orası daha fazla hayvancılık merkezi oraya gidip...

MURAT BAKAN (İzmir) – Şimdi, bu rakamları verdiniz, tabii, biz canlı hayvan ithalatını biliyorduk ama durumun bu kadar vahim olduğunu ben burada öğrendim, üzüldüm. Yani bizim Doğu Anadolu özellikle hayvancılıkta, büyükbaş hayvancılıkta hep söylenirdi işte “Şuranın hayvanı, buranın hayvanı, kekikle besleniyor vesaire.” Biz öyle büyüdük çocukluğumuzda. Şimdi diyorsunuz ki: “2010 yılında 84 milyon dolar ihracatınız var, 700 milyon dolar ithalatımız var.” Ben hesapladım şimdi yüzde 827; ithalatla ihracatın arasındaki fark, yani oranladığımızda yüzde 827 fazla ithalat yapmışız, sizin verdiğiniz bu dış ticaret rakamlarında. Gerçekten içim acıdı, Türkiye’nin bu duruma düşmemesi gerekirdi. Biz kendi kendine yetebilen bir ülke olmalıyız her anlamda, büyükbaş hayvancılıkta da, canlı hayvanda da kendi et ihtiyacımızı karşılayabiliyor olmamız lazım.

Şimdi, bu Komisyona özellikle gelmenizi Sayın Genel Müdürüm, ben istedim. İstememin bir sebebi var, şimdi, dünyadaki tüm istatistiklerde yani iklim üzerine yapılan istatistiklerde bu sizin gösterdiğiniz oran yani yüzde 14-15 büyükbaş hayvancılıktan kaynaklanıyor, büyükbaş hayvancılıktan sadece toplam hayvancılıktan değil. Bu büyükbaş hayvancılığın karbon salımına, sera gazı etkisine katkısı sadece hayvanların çıkardığı metan gazı değil, aynı zamanda bu çiftlik hayvanları için çok sayıda yem bitkisi -biliyorsunuz, yoncadır, mısırdır, silajdır- farklı yem bitkileri, su isteyen yem bitkileri üretiliyor, dolayısıyla bu, su varlığını tehdit ediyor, iklim krizini de tehdit eden bir noktaya çeviriyor. Özellikle, mesela, Konya gibi, Konya kapalı havzası gibi su ihtiyacının, kuraklığın, tüm verilere göre, önümüzdeki dönemde de hızla -bugün daha da kurak- artacağı, bir iklim krizinden en çok etkilenecek bölgede bu yem bitkileri ekiliyor. Dolayısıyla, bu anlamda sizin buraya gelmenizi arzu ettik.

Bir de benim bir şeyim var yani okuduklarımdan, duyduklarımdan, bildiklerimden, bulunduğunuz bölgenin ekosistemi oranın bitki örtüsünü, oranın hayvan çeşitliliğini belirliyor. Mesela, Kafkas leoparı sadece Kafkaslar'da -Anadolu leoparı da deniliyor- o bölgede yaşıyor çünkü o bölgenin iklimine uygun. Aynı şekilde bizim yerli hayvan ırklarımız var, sığır ırklarımız var. Bu yerli sığır ırkları Doğu Anadolu'daysa Doğu Anadolu'nun hava koşullarına, coğrafyasına uygun; yüksek yerlerde yaşayabilen, işte, kurak zamanında kuraklığa dayanıklı, soğukta soğuğa dayanıklı, göçebe hayvancılığa uygun, varsayıyorum, Güney Anadolu'da göçebe hayvancılık, sığır hayvancılığı yapılabilir yedi sekiz ay merada otlatılabilen, çok az yem bitkisi isteyen, ekonomik karşılığı olmayan otları tüketen, göç ettiği için de -göçebe hayvancılıktan bahsediyorum- o bölgenin ekosistemine de faydası olan şey. Hem karbon salınımı az, sera etkisi az hem de ülke ekonomisine katkıda bulunan hayvanlar ama biz bu sunumda da görüyoruz "tohumlama" denilen... Tabii ki olmasın mı? Olsun. Ben bunun bilim adamı değilim ama yabancı ırklar çok yem isteyen, çok su isteyen, üretimi fazla ama sera gazı etkisi de yüksek, Türkiye'nin coğrafyasına uygun olmayan hayvanlar getirilip bu yerli ırklarla melezlendiriliyor. Çiftlik hayvancılığına dönüldü. Ben İzmir için söyleyeyim, İzmir'de bir göçebe hayvancılık büyükbaşta yok, herkes ahırlarda yemle besliyor. Dolayısıyla, aslında, doğada ağacın altındaki otu yiyerek beslenebilecek hayvan çok pahalı yem satın alınarak sera gazı etkisi çok yüksek şekilde besleniyor. Ben bununla ilgili sizden bir şey duymak istedim.

İkinci bir şey küçükbaş hayvancılık. Küçükbaş hayvancılık da tam tersi bir etki yaratıyor yani sera gazı etkisi az ve bizde yerli küçükbaş hayvancılık da gerçekten geleneksel olarak çok fazla. Benim ata toprağı Tokat yani babam ve annem Tokat'ın Zile kazasının Akçakeçili köyünden gelmiş, bakın, köyün ismi Akçakeçili. "Etrak-ı Yörükân" denir Osmanlı tapu tahrir kayıtlarında, Yörük Türkü yani. Ataları göçebe hayvancılık yapan bir ailenin çocuğuyum ve bu hassasiyetle soruyorum yani bir Yörük çocuğu olarak bu hassasiyetle soruyorum: Bizim yerli küçükbaş hayvanlarımız, keçilerimiz, koyunlarımız, bunlarla ilgili, bunların artırılmasıyla ilgili -bunların iklim etkisi de az- bununla ilgili ne çalışmalar yapılıyor?

Bir de Sayın Başkanımız, Bakanımız ORKÖY kredilerinden bahsetti. Bunlar çok yetersiz, yıllık 150-200 milyon civarında; orman köylüsü bununla kalkınmaz. Bir de bir köyde 5 haneye kredi veriliyor, köylüler de bundan rahatsız. Ama bir başka şey var: Meralar sahihsiz. Yıllarca meraların tahdidı, tespiti yapılmamış. Ben burada bir şey öneriyorum: Hayvancılık Genel Müdürünüz, meralar size bağlansın. Meralar Hayvancılık Genel Müdürlüğüne bağlanmalı, ki bu benim arzu ettiğim şey, gerçekten bu gözle bakılarak organize edilebilsin.

Teşekkür ederim sunumuz için, katkılarınız için.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Murat Bey, size çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi de Kırklareli Milletvekili Vecdi Bey'e söz veriyorum.

Buyurun Vecdi Bey.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Teşekkür ediyorum Başkanım.

Öncelikle ben de sunumunuz için teşekkür ediyorum ama beklentim şuydu, işin doğrusunu söyleyeyim sevgili Müdürüm “İklim krizi, kuraklık ve bunların hayvancılıkla beraber bağdaştırılmasıyla ne gibi tedbirler alınabilir, neler yapılabilir?”e ve buna göre de birtakım sonuçlara odaklı bir sunum olmasını diliyordum. Hayvancılığı anlattınız, yaptıklarınızı anlattınız, yapacaklarından örnekler verdiniz. Tamam, burası güzel ama ben bunu pek iklimle, şu anki Komisyonunda bulunduğumuz konum üzerinde çok da bağdaştıramadım; onu söyleyeyim.

Şimdi, ben de size biraz hayvancılığın dışında, biraz da çiftçilikle ilgili soracağım çünkü kurum olarak zaten yabancı olmadığınız bir konu. Mesela, öğrenmek istediğim bir konu var, az önce hibelerden bahsedildi. Mesela, hibelerden bir tanesi, madem hayvancılıktan bahsediyoruz, büyük çiftlikler yapılıyor, büyük çiftlikler kuruluyor, hibe kredileri de veriliyor, hatta bunları alan kişiler eğer uygunsa, prosedürü de iyi biliyorsa -işin doğrusunu söyleyeyim- bir de tanıdığı varsa yaptığı her işe kademeli olarak hibelerin tamamını alıyor, neredeyse bedavaya getirecek şekilde o hibeden yararlanıyor ve o çiftlikleri kuruyor. Öncelikle bir yer alımı yapıyor, o yer alımında “Ben şu işi yapacağım hayvancılıkla ilgili.” deniyor, hibe veriliyor; arkasından “Bunun içine ben şu kadar yer yapacağım.” diyor, yine bir hibe veriliyor; böyle çeşitlendirmek mümkün. İşte, orada kullanılacak araç gereç vesaireye kadar her başvuruda ayrıca hibeler geliyor ama biz bunu mesela, çiftçilerde ya da küçükbaş veya büyükbaş yapan ama daha yerel sektörde olanlarda bunu göremiyoruz. Hibeler var mı? Var ama yeterli gelmediğini de düşünüyorum.

Yine, bir denetimsizlik olduğunu görüyorum. Mesela, bizim bugün Trakya bölgemiz hayvancılık açısından ari bölge olarak kabul edilen bir yerdir. Oraya hâliyle köprüden geçmek gerekiyor ama ari bölge olmasına rağmen denetimsizlik yüzünden kaçak hayvan geçirildiğini görmekteyiz. Bununla ilgili ne gibi tedbirler düşünüyorsunuz? Bunu öğrenmek istiyorum.

Yine, çayır ve meralar... Bugün yerelde kurumlar var, ziraat odaları bu kurumlardan bir tanesi, yine ziraat odalarının oluşturduğu kurumlar var muhtarlarla beraber, yine o muhtarlar vasıtasıyla köyde, mahallede, nerede toplandıysa toplanan belli birtakım paralar oluyor -ki toplanamıyor- çayıra, meraya bakım yapılıyor fakat bu bakımlar yeterli olmadığından dolayı belli çayır ve meralar daha sonraki zaman dilimi içerisinde de bu özelliklerini maalesef yitiriyorlar. Bunlarla ilgili neler düşünüyorsunuz? Bunu öğrenmek istiyorum.

Yine, az önce Başkanım da belirtti, dedi ki: “Marka peynircilik olsun veya bir marka yaratılsın.” Kırklareli’imiz geçenlerde coğrafi işaret aldı beyaz peynirine, aynı zamanda kıvrırcık kuzu etine ama Sayın Genel Müdürüm, biz bunları alana kadar inanın, göbeğimiz çatladı ve Genel Müdürlüğünüzün, Tarım ve Orman Bakanlığının bu konuda yardımcı olması gerekirken bir sürü engel çıkarıldı. Evet aldık, almayı başardık ama aradan belli uzun bir süre geçti.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Göremedik yani...

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – En azından peynirimizi getiririz, sadece görmekle değil, tatmakla da mükellef olursunuz.

Konuyu da biraz çiftçilikle ilgili açmak istiyorum. Bakın, Tarım ve Orman Bakanlığının yayınlamış olduğu “Bitkisel Üretim Verileri” isimli bir çalışma var, konumunuz gereği mutlaka gelmiştir size. 90 yılında Türkiye’de toplam tarım alanı 27 milyon 856 bin hektarmış, 2019 yılında bu miktar 23 milyon 94 hektar alana gerilemiş yani yaklaşık olarak 4 milyon 833 hektar bir tarım alanı da yok olmuş. Şimdi, artan nüfusa ve beraberinde artan gıda ihtiyaçlarına baktığımızda, bu ve

bunlar göz önünde bulundurulduğunda aslında durumun hiç iyi olmadığını ve korkunç olduğunu da gözlemliyoruz. Mevcut tarım alanlarının gelecekte gıda, hayvan yemi, yakıt ihtiyacını karşılamak için yeterli olup olmayacağı artık ciddi yaşamsal sorun olarak da karşımızda; bunu da biliyoruz çünkü son yaşadığımız pandemi de bunu göstermiştir. Yani şunu öğrenmek istiyorum: Biyolojik kapasiteyi göz önünde bulunduran yöntem ve yaklaşımlar, birinci sınıf tarım arazilerinin tarımsal üretim yerine sanayi ve yerleşim amaçlı kullanıma açılmasının önüne geçmesini öneriyor. Bu konuda Bakanlığınızın çalışmaları neler? Bunları ben öğrenmek istiyorum.

Yine, az önce çayır ve meralardan bahsettik sevgili Genel Müdürtüm. Mesela, size sıcak bir örnek vereyim kendi bölgemle ilgili. Bizim Lüleburgaz ilçemiz var ve yine Lüleburgaz'a bağlı Sakızköy köyümüz var. Bir yıl önce mera vasfından çıkarılıp Maliye hazinesine devredilen 109 dekarlık alan için köy halkı bir hukuk mücadelesi veriyor. Yanlış duymadınız, bakın, bunu söylüyorum: Meralara köylü, çiftçi sahip çıkar hâle geldi. Kimden koruyor bunu? Bakanlıktan koruyor çünkü öyle bir duruma geldik ki -gülsek mi ağlasak mı- Lüleburgaz'daki çiftçi şu anda "Bizim meralarımıza dokunmayın." diyor.

Şimdi, vasıf değiştiriliyor, alanlara ona göre bakıyorsunuz, daha sonra bu vasıflardan sonra da birilerine de kiraya veriliyor. Şimdi, orada hayvancılık yapanlar var, besicilik yapanlar var. Dolayısıyla, bu da Trakya hayvancılığı için, Lüleburgaz hayvancılığı için önemli bir alan ve bunu kaybetmek istemiyorlar ama karşısında da Bakanlığı buluyorlar; böyle bir durum var. Dolayısıyla, sizlerin oradaki çiftçiye, hayvancıya, üreticiye sahip çıkmanız gerekirken maalesef, böyle bir durumla karşı karşıyayız.

Yine, baktığımda, iklim krizinin önlenmesi kirliliğin engellenmesiyle değil, aynı zamanda kirlilik yutak alanı olarak adlandırabileceğimiz orman, mera, bozkır, sulak alan ve biyolojik çeşitlilik merkezlerinin korunmasıyla mümkün; bunu siz de biliyorsunuz. Bu anlamda köklü çözüm önerileri olarak neler yapılmaktadır? Mevcut uygulamaların hâlâ siz yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Bunları öğrenmek istiyorum.

Yine, maalesef Türkiye'de enerji ve maden politikaları, arazi bozulmasının da en önemli nedenlerden biri. 85 yılından bu yana aşağı yukarı -herhâlde yanılmıyorsam- 20'yi aşan sayıda değişikliğe uğrayan maden mevzuatı oldu. Buna göre ülkemizde kanunlarla madencilik faaliyetinden korunan alan bulunmakta mıdır, eğer bulunmuyorsa neden? Bunları öğrenmek istiyorum.

Yani daha fazla soracağım şeyler var ama çok fazla da uzatmak istemiyorum konuyu.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz.

Şimdi, sıra Hasan Bey'de; İzmir Milletvekili Profesör Doktor Hasan Kalyoncu.

Buyurun efendim.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Efendim, sunumlarınız için teşekkür ediyorum ama ben yetişemedim -biraz işim vardı- şöyle bir göz gezdirdim sadece.

Sunumda büyükbaş, küçükbaş var; kuşlar, tavuklar falan var mı? Yok.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Koyduk efendim.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Arı? Yok.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Var, var, başlangıcında var.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Arı başlangıcında var.

Şimdi, ben arılardan başlayayım, ondan sonra devamında şeylerimiz var. Şimdi, arılar iklim koşullarına göre, değişimlere göre nasıl etkilenecek? Bu çok önemli. Bunun üzerinde bilimsel çalışmalar var. Yeterince var mı? Onu bilmiyorum, fazla irdeleyemedim. Şimdi, arılara etkisi olması birçok alanda tarımı etkiliyor. Yani bu hayvancılık açısından yem, bitkisel üretim açısından diğer alanları etkiliyor. Arı ve arı ürünleri açısından, ülkemiz açısından da önemli bir şey çünkü arıların varlığı hem arı ürünleri hem flora üzerinde müthiş bir etkiye sahip ve arılarda da sıcaklık değişimi çok fazla etki yapıyor. Sadece arılar değil, bu böcek faunası... Bizim ürün olarak hayvancılık işine girdiği için ele alıyoruz. Diğer böcek grupları da bu grupta var fakat arılarla ilgili yapılan çalışmaların iklim değişikliğiyle nasıl etkileşim içerisinde olduğu, olacağı, nasıl etkileneceği ülke açısından çok önemli. Bununla ilgili çalışmalarınız var mı? Bunları soruyorum.

İkincisi; iklim değişikliğinin meralar üzerinde nasıl etki edeceği konusu çünkü sıcaklıklar artınca biz biliyoruz ki fauna, flora tamamen değişime doğru gidecek. Hatta orman açısından baktığınız zaman, ormanlarda da değişim olacak. Meralar üzerinde etki durumu nedir? Bu sizi direkt ilgilendirmese de hayvancılık açısından ilgi alanınızda.

Üçüncüsü; hayvan refahı üzerine etkileri neler, nasıl etkileyecek? Şimdi, sıcaklıklar arttığı zaman, sizin işletmelerden tutun da hayvanların alanda dolaşmasına kadar birçok alanda etkisi olacak çünkü yapılan binalar da bu sefer ısıya göre değişim gösterecek. Birçok alanda değişim yapmak zorunda kalınacak.

Dört, ölüm oranlarını artıracaklarını biliyoruz. Yani insanlarda da ölüm oranlarını artıracak, hayvancılık açısından da ölüm oranlarını nasıl artıracak?

Beş, hastalık değişimleri de var. Şimdi bunu farklı konularda sürekli soruyorum. Bizim ülkemizde olmayan fakat sıcaklık artışıyla güneyden bize doğru gelecek patojen ve mikroorganizmalarla ilgili bir öngörü, bir planlama yapıldı mı? Çünkü hastalıklar hayvanlar üzerinde çok etki edebilecek.

Ayrıca üreme üzerinde etkileri var, üremeyi nasıl etkiliyor? Bu konuda sıcaklık artışları mesela 2030'da şu derece olacak, üreme üzerinde şu etkileri yapacak; 2050'de şu santigrat dereceye çıkacak, hayvanları şu şekilde, üremeyi de bu şekilde etkileyecek. Buna göre önlemler alınmasıyla ilgili bir öngörü, bir planlama var mı? Bunlar çok önemli çünkü gelecekte yapacağımız işleri planlamazsak karşılaştığımız olaylarda birçok sıkıntıya giriyoruz. Mesela -Ankara'dayken- Ankara'yla ilgili bir şey anlatayım: 1880 yılında bir çekirge salgını oluyor, ürün hasadından sonra olduğu için çok fazla etkilemiyor. O sırada da Yunanistan'la bir savaş durumu söz konusu olduğundan çok fazla üzerine eğilmiyorlar. 1881'de Ankara'da bir çekirge salgını oluyor ve 18 bin kişi ölüyor açıktan.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hocam, iki yıl önce de oldu yine, 2020'de de oldu çekirge salgını.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ya, bu, o zamankiyle kıyaslanabilecek bir durum değil çünkü 18 bin kişi Yozgat, Ankara, bütün her yer... Ya, bunu örnek olarak vermemin sebebi şu: Bununla ilgili elimizde daha farklı veriler de var. Yani bir şey geldiği zaman önlem almaya uğraşırsak çok kaybımız olacak. Biz önceden planlayıp tahmin edersek ve bu tahminler doğrultusunda bizim planlamamız elimizde hazır olursa, ona göre de önlemler paketi oluşturursak gelecekte en az zararla bu durumu atlatabiliriz. Zaten Komisyonun amacı da bu. İklim değişikliklerine karşı, küresel ısınmaya karşı Türkiye'de gelecekte alınabilecek önlemler neler? Su tüketimi veya su varlığı hayvancılık açısından önemli, bununla ilgili planlamalar da olması gerekiyor.

Bir başka sorum: Melez ırklara yönelmeyle ilgili çalışmalarınız var mı? Yani yerli ırklarda bu küresel ısınmayla alakalı daha fazla salınım olduğu ifade ediliyor bazı yayınlarda. Yani melez ırklarla bu işi çözmeye yönelik bir çalışmanız var mı? Yeni ırkların bölgelere getirilmesi yerine sıcaklık ve hastalıklara dayanıklı melezleşme veya bu dayanıklı ırklar üzerine çalışmalarınız var mı, planlamalarınız var mı? Hayvanlarda verimliliği artırarak sayıyı azaltmaya yönelik bir girişim var mı? Mesela, 100 tane inekten 100 ton süt alıyorsanız, bunu 10 tane ineğe düşürdüğünüz zaman verimliliği artırırsanız aynı oranda sütü alabiliyorsunuz.

Bir başkası; sürü kompozisyonunu değiştirmek, büyükbaş yerine küçükbaş tercihinine yönelik bir çalışma hayvancılığımıza nasıl etki eder? Otlatma alanlarına uygun hayvan yetiştirme çalışmalarıyla ilgili bir girişiminiz var mı? Yani yeme göre hayvan çeşitliliği. Bir de mesela ülkemizde manda yetiştiriciliği söz konusu. Mandaların ter bezleri yok, onlar terleme yoluyla şey yapmıyor, genelde çamurların içerisinde... Eğer ısınma böyle giderse mandaların sonu mu gelecek? Yani bu konuyla ilgili, manda yetiştiriciliğiyle ilgili ayrı bir şeyiniz var mı?

Kanatlılarla ilgili... Yine, yetiştirilme alanlarından itibaren başlırsanız yem vesair, üreme durumları, bunların hepsini etkileyecek yine küresel ısınma ve iklim değişikliği. Onunla ilgili çalışmalar var mı?

Hayvancılık işletmelerinin kurulum yerleri... Malum, sürekli sel baskınları oluyor. Yerleşim yerleri bile sel baskınları tehdidi altında, şehirlerimiz dâhil olmak üzere konutlarımız. Hayvan işletmelerinin bulunduğu alanlar bu risklere karşı bir denetimden geçti mi? Buna göre bir şey var mı? Yani Bakanlığın bu konuda destek verirken tavsiye edeceği veya uygun görüp görmediği alanlar var mı? Adam çukur yere yapar, ilk gelen selde de bütün hepsi gider.

Bir başkası; bu desteklerle alakalı. Devletin verdiği desteklerin büyük bir çoğunluğu sonuca ulaşmıyor. Eğer ulaşmış olsaydı zaten birçok şey değişirdi ülkemizde. Bunun denetiminin sıklaştırılması veya verilen desteğin amaca uygun olup olmadığına dair sürekli denetim yapılması daha uygun değil mi? Bir de gübre depolama sistemleri ve tesislerinin oluşturmada gübre depolarının planlamaları, sürelerle ilgili, süreleri kısaltma, salınımı azaltmaya yönelik çalışmalar var mı?

Sorularım bunlar, birazcık fazla soru oldu da...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Bir şey daha ekleyecektim ama.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Fazla deyince, ben de kapattım.

Şimdi bak, hemen bekliyor. Arada...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Bir şey soracaktım?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sor hadi.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi, yine sürekli sorduğum bir soru, tarımda salınımdan bahsediliyor. Tarımın, yutak alanı olarak nasıl iş yaptığından bahsedilmiyor. Mesela, meralarımız yutak alan. İşte, hayvanlara yem olarak ürettiğimiz bitkilerin, mesela yoncadır, şudur budur, 10'dan fazla salınım olduğu söyleniyor fakat yoncaların, yonca ekim alanlarının ne kadar yutak alanı olarak görev yaptığı söylenmiyor. Yani tarımda sadece salınım üzerinden devam edip giden bir söylem var. Bu Komisyon boyunca da bilimsel çalışmalarda da hiç kimsenin -ben baktım, hiçbir çalışmada- tarımın yutak alan olarak ne kadar etki ettiğine yönelik herhangi bir çalışma yok. Bunu hep söylüyorum, 5 salınım yapıyorsanız, 10 da yutak görevi yapıyorsa tarımda salınımdan bahsetmeye de gerek yok.

Teşekkürler ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, iyi ki sordun bunu yoksa, unuttun diyecektim.

Şimdi söz sırası Eskişehir Milletvekili Jale Nur Hanımefendi’de.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Aslında ben sunuma biraz geç kaldım ama sabahleyin sunum gelince bakmıştım.

Şimdi, sizin aslında konuşmanızın başında çok güzel 2 tespitiniz oldu. Birincisi, süt konusunda marka oluşturulması; diğeri de yem fiyatları konusunda gerçekten çok önemli çünkü biz, besicilerle görüştüğümüzde, vatandaşla görüştüğümüzde en büyük sıkıntılarının yem fiyatları olduğunu söylüyorlar. Hatta, öyle ki çok ilginç, mesela, son bir buçuk iki aydaki gezilerimizde önce gittiğimizde “150 lira” diyorlardı, sonra bir baktık “160” dediler, “165” dediler, 170’e kadar yem fiyatının çıktığından yakınıyorlar. En son, dün değil ondan önceki gün “Erzurum’da 175 lira oldu.” dediler. Yani çok kısa süre içinde inanılmaz bir artış var. Gerçekten, insanları neredeyse hayvancılıktan caydıran bir artış söz konusu.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Buna tedbir almazsak kuraklık dolayısıyla da yem fiyatları daha da artabilir.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Yem fiyatları yüzde 100’den fazla arttı.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, evet.

Yani düşünün, besiciler, Erzurum gibi, bir bölgede bile, büyükbaş hayvancılığın o kadar yaygın olduğu bölgemizde bile besiciler, yem fiyatlarından yılmış durumda ve şikâyet ediyorlar. Artık besiciler, vatandaş diyor ki: “Para kazanamadığımız gibi, emekli maaşlarımızı da hayvancılığa yatırıyoruz.” diyorlar. Sürekli yakınma hâindeler.

Tabii, süt konusunda bir marka oluşturulması aslında çok önemli ama şimdi biz bırakın bu kuraklıkta süt üretiminde marka oluşturmayı neredeyse artık su kıtlığı nedeniyle Anadolu’da vatandaşların artık yaşamlarını sürdürmesi zorlaşacak. Bakın, mesela, Tire’nin köylerinde üreticiler artık tarlalarını sulamak bir yana, ineklerinin içme suyunu bile tankerlerle taşıdığından söz ediyorlar. Hani, Küçük Menderes dünyanın en verimli tarım arazilerinden bir tanesi ve özellikle Tire’de silajlık mısırın çok yoğun olarak ekilmesi nedeniyle büyükbaş hayvancılığa çok büyük bir yönelim olduğunu ama şu anda, işte, daha önce 30-40 metrelerde buldukları suyu 200 metrede bile bulamadıklarını, artık üretimin de bittiğini söylüyorlar.

Ben şimdi şunu sormak istiyorum -buraya nereden geleceğim- Bakanlık, bu tarım ve hayvancılık çatışması konusunda çiftçiyi, köylüyü, üreticiyi nasıl yönlendiriyor? İşte, biraz önce siz de sunumunuzda birazcık söz ettiniz, hani, küçükbaş hayvancılık aslında hem daha az emisyon hem de daha su tüketimi nedeniyle daha verimli gibi görünüyor. Dolayısıyla, bu konularda vatandaşa nasıl yönlendirmeler yapıyorsunuz? Bu kuraklık konusunda vatandaşın artık Anadolu’da geçimini sağlayamayacak oluşu ve göçle ilgili bir planlamanız var mı, özellikle onu öğrenmek istiyorum.

Bir de Sayın Başkanım, şimdi -bu konuyla ilgili bir sunuş yapan arkadaşlarımızın ama izninizle bir tespit yapmak istiyorum: Şimdi, dün bir çıkarma hâlinde madenciler geldi, burada neredeyse böyle iklim inkârcılığına varan bir sunuş gerçekleştirdi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Öyle demeyelim çünkü madencileri “Hep birlikte çağıralım, dinleyelim.” dedik ve konuştuktan sonra onlar dediler ki: “Çok isabet oldu, sizin tavsiye ve tekliflerinizi de dikkate alacağız.” Onların çoğu ya dernek ya vakıf yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, evet...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Maden sahibi 1-2 kişi yani onu özellikle vurgulamak istiyorum, öyle düşünmeyelim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır, öyle düşünmeyelim ama şöyle: Yani Türkiye’nin işte, bizim hep söylediğimiz, tarihî sorumluluğu olmadığı, işte madencilğin aslında vahşi yapılmadığıyla ilgili şeyleri söylediler.

Şimdi, biz burada yani eğer onları dinlediysek bence de mesela -Vekilim de dün birazcık söz etti- işte, Soma’da ölen 301 madencinin avukatını da çağıralım o zaman buraya. Yani ona karşı işte sivil toplum örgütlerini çağıralım, Ermenek’teki mağdurlarını çağıralım, Alamos’taki mücadeleyi sürdürenleri, İkizdere’de mücadele sürdürenleri, Van Gürpınar’da mücadele sürdürenleri de çağırmanız gerekiyor. Yani benim bir de istediğim bir şey var, burada başından beri söylüyorum ama bilmiyorum hani Komisyonun da süresi az kaldı -Murat Bakan Vekilim de sürekli söylüyor- Erinç Yeldan Hoca ne oldu, o konuyla ilgili bir girişim oldu mu?

MURAT BAKAN (İzmir) – Geçen Sayın Bakanla konuştuk ama bilmiyorum ne zaman.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, biliyorum, hani, siz de sürekli söylüyorsunuz.

MURAT BAKAN (İzmir) – Erinç Yeldan’ın verdim adresini de...

YASAMA UZMANI MUHAMMET EMİN GÜZEL – Önümüzdeki hafta gelecekmış.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Önümüzdeki hafta gelecek mi?

YASAMA UZMANI MUHAMMET EMİN GÜZEL – Öyle söyledi.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Merkez Bankası demiştik...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, madem sordunuz, kabul ederse Erinç Bey’i... Bunları biz kendi aramızda konuşalım. Zekeriya Bey’e soracaklarınızı sorun da...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yo, yo, ben biliyorum. ben hani söz almışken...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Mesela, haftaya salı gününü tamamen Çevre ve Şehircilik Bakanlığına ayırdık. Çarşamba günü suyla alakalı, bir de çok ısrar ettiğiniz için Erinç Yeldan’ı çağıralım dedik.

Efendim, ben baktım, sizin teklif ettiğinizin yüzde 95’ini çağırmışız, burada listeyi çıkardım.

MURAT BAKAN (İzmir) – Zaten yüzde 80 ortak Bakanlıkları yazdık.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, hepsini çağıracağız yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – O Bakanlıklardan sadece Hazine ve Maliye Bakanlığı gelmedi. Milli Eğitim Bakanlığı...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok ısrar ettiğiniz için Erinç Yeldan’ı da haftaya çağırdık. Zaten...

MURAT BAKAN (İzmir) – Farkındaysanız, biz de Komisyona katkıda bulunmak istiyoruz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tabii, tabii, kesinlikle.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Herkesi çağırıyoruz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hazine ve Maliye Bakanlığı demiştik bakanlıklardan, Milli Eğitim Bakanlığı kaldı. Merkez Bankası, hani Merkez Bankası olmayacaksa...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onlara gerek yok.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Öyle demeyin.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, gerek yok.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakın, ama sigorta sektörünü çağırdık.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Neyse, şimdi şöyle yapalım mı? Bakın, Zekeriyya Bey’le işimiz...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bir de son söyleyeyim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bakın, bir saat on beş dakika...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bir de şu şey fridays for future gençleri söylemiştim, onu tekrar...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, bakacağız, değerlendireceğiz efendim.

Evet, teşekkür ederiz.

Şimdi de söz sırası Adana Milletvekilimiz Sayın Sibel Ersoy Hanımefendi’de.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Sunumunuz için teşekkür ederiz.

Sayın Müdürüm, ben Arı Yetiştiricileri Merkez Birliğinin şikâyetini burada dile getirmek istiyorum. Sizin de bildiğiniz gibi 5 Kasım 2020 ve 4 Aralık 2020 tarihlerinde yayınlanan Arı Kovanı Destekleme Kararnamesi ve Tebliği 30-31 Aralık 2020 tarihlerinde revize edilerek Birlik üyelik şartı ve 30 kovan alt sınırı kaldırılmış. Ayrıca, geçtiğimiz ay çıkarılan genelgeyle de AKS yetkisi ve plaka temini birliklerden alınmıştır.

Ben, arıcılık sektörünü çok önemsiyorum çünkü hepimizin bildiği gibi kendi doğal kaynaklarımızı ithalat hâline getirmek ve ülkeye kazandırdığı döviz girdisi açısından ihracat yapılan bir kalem olduğu için döviz girdisi açısından Türkiye için büyük bir önemi var. Son yıllarda özellikle, katma değerli arı ürünleri çok gündemde ve bunların elde edilmesi de aslında arı yetiştiricilerinde eğitimin çok önemli olduğunu ön plana çıkardı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir de arı ırkı çok önemli.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Evet.

Bu anlamda da Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği de yıllardır hem bu eğitim hem örgütlenme anlamında çok önemli görevler üstlendi. Neden böyle bir şeye gerek duyuluyor, neden Merkez Birliğinin bu gücü elinden alınmak isteniyor, ben onu sormak istiyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet teşekkür ederiz.

MURAT BAKAN (İzmir) – İzniniz olursa bir katkı da bulunacağım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ya, çok kısaysa çünkü çok uzadı.

MURAT BAKAN (İzmir) – Kısa, biliyorsunuz...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani cevap vermesi herhâlde üç saat sürer ama Zekeriyya Bey’e diyeceğiz ki yazılı bir kısmına yazılı cevap verin çünkü hepsini...

Buyurun.

MURAT BAKAN (İzmir) – “Bal” deyince, sahte bal konusu çok önemli.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, çok önemli.

MURAT BAKAN (İzmir) – Şimdi, piyasada sağlığa zararlı çok sayıda bal var ve bununla sanırım sadece bir şube ilgileniyor, bu arıcılık konusunda.

Bu, hayvanların kulaklarına takılan küpelerin sağlığa zararlı olduğu söyleniyor; bununla ilgili bir soru sormak istiyorum ilave olarak.

Bir de bu balcılıkla ilgili, mesela, Ankara Gimat'ta özellikle mısır şurubundan sahte bal yapıp satıldığı televizyonlarda şey yapılıyor. Bu, halk sağlığını tehdit eden bir şey; bununla ilgili sizin bir bilginiz, çalışanız var mı? Bunu sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Gerçi ona Gıda ve Kontrol birimi bakıyor ama gene Zekerîyya Bey...

MURAT BAKAN (İzmir) – Arıcılarla ilişkileri olduğu için.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Zekerîyya Bey, Sayın Genel Müdürüm, tabii, çok soru var, hepsine şu anda cevap vermeniz zaten mümkün değil ama genel hususlara cevap verip geri kalanını sizden yazılı olarak istiyoruz.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Anlaşıldı efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, mesela, hakikaten, bu hayvan sayımı konusunda ta Komisyonun başından beri çeşitli şeyler var, “Bu kadar sayı doğru.” veya “Değil...” Yani, zaten on yılda bir sayım yapıyordu; gerekirse bir sayım yapıp bunu gerçek rakama oturtmak lazım.

Bir de küpeler var. Bazen küpelerle ilgili de bazı kişilerin suistimal yaptıkları söyleniyor, bunların denetlenmesi lazım.

Arıcılık çok önemli. Ben de Murat Bakan Bey'in söylediğine katılıyorum, artık arıcılıktaki bal kalitesini kontrol etmemiz lazım. Biliyorsunuz, ormanlara arıcılar giremiyordu, yasaktı; siz arıları da “hayvan” sınıfına sokmuşsunuz. Bir kanun vardı “Arılar ormana giremez.” diye, ormancılar arıcıları ormana sokmuyordu ama...

MURAT BAKAN (İzmir) – Arının girmesini nasıl engelliyor, tabii, onu merak ediyorum?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yok, kovanları kastediyoruz.

Sonra, bir genelgeyle bütün ormanları arıcılara açtık, bal ormanları kurduk, sayısı da şu anda herhalde 450'yi falan buldu. Bu sayede arı üretimi, bal üretimi arttı ve dünyada 6'ncı sıradan şu anda 2'nci sıraya yükseldik, bunda ormanların açılmasının büyük rolü var. Yani, bu konuda, bal kalitesini bir şekilde sizin mutlaka denetlemeniz gerekiyor. Onu herhâlde Gıda ve Kontrol birimi...

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Evet.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bunlarla konuşursanız... Sizin mesuliyetinizde değil, biliyorum ama bunun da belirlenmesi lazım.

Bir de yurt dışından gelen bir protein var, sucuklara bu protein katılıyor. Bizim Afyon'da yasak, çok sıkı kontrol ediyoruz ama bazı yerlerde 50-60 liraya sucuk satılıyor yani bu mümkün değil. “Nedir?” diye araştırdığımız zaman, Gıda ve Kontrol birimi tahlil ettiği zaman proteine bakıyor. Efendim, ete baksın, sucukta asloian et. Yani, bu konuda da çok ciddi protein ithalatı var. Onunla ilgili zaten biz önümüzdeki aylarda, temmuz sonunda Afyon'da taşış ve bu konularda bir toplantı yapacağız; isterseniz sizin birim de katılsın ona.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ - Memnuniyetle efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, Tarım ve Orman Bakanlığı ve Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü katılacak. Arzu ederseniz Hayvancılık Genel Müdürlüğünü de ilave edin, konuşun siz.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Memnuniyetle efendim, olur.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Afyon Kocatepe Üniversitesi Rektörlüğü ve Afyon Valiliği tertipliyor, taşış konusunda.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Vallahi o kadar önemli ki söylediğiniz şey.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok önemli. Onu bizzat ben takip ediyorum çünkü bu taşış ve gıda sağlığı çok önemli.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Çok önemli.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Buna çok temas etmemiz gerekiyor Zekeriyya Bey.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ - Anlaşıldı efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Siz de bu konuda takip edin, gerekirse bu birimi güçlendirelim yani. Yani, gıdaların denetimi, kontrolü, kalite kontrolü fevkalade önemli. Düşünebiliyor musunuz ya, kilosu 60 liraya sucuk satıyor; bakıyorsunuz, içinde dışarıdan ithal edilen bir protein? Kontrol edildiği zaman protein şeyi tutuyor ama et yerine başka şey yiyoruz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Başkanım, et yerine başka şey... Benim en takık olduğum konulardan bir tanesi de tavuk. O Broiler çiftliklerindeki tavuklar bence tavuk değil, başka bir yaratık onlar. Yumurta... Vallahi ben dışarıda tavuk yemiyorum, torunlarıma yedirmiyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yumurtayı ye yalnız, yumurta çok iyi.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yumurtayı da yedirmiyorum. Köy yumurtası bulacağız, köy tavuğu bulacağız diye... Mesela, bal derken, sucuk derken tavuk da çok önemli. Tavuk diye ne yiyoruz, belli değil.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – O konuda kırk günlük süreyi uzatacaklardı bildiğim kadarıyla, bir çalışma vardı; kırk günlük süre doksana güne çıkartılacaktı galiba.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Çalışılıyor efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, peki, tamam.

Zekeriyya Bey, şimdi, siz şöyle on dakika içinde genel soruları bir şey yapın ama diğerlerini yazılı olarak istiyoruz, tamam mı?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Başüstüne efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çünkü hepsine cevap veremezsin. Bir kısmı sizin birimle alakalı değil zaten, tamam mı?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Evet.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Peki, buyurun efendim.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Efendim, öncelikle zatinalizin sorularından başlayayım... “Yem fiyatları” denmişti, sizde de... Özellikle pandemi kaynaklı fiyat artışları var dünya piyasalarında, emtia fiyatları arttı; yine,

bu süreçte döviz fiyatlarındaki hareketlilik... Özellikle soya -bizim hayvansal beslemede en önemli sıkıntımız soya efendim, yüzde 95 ithalatla karşılanıyor- fiyatlarındaki artış da bizim üreticilerimizin yem fiyatlarında artışlara sebep oldu, bu da otomatik olarak hem kırmızı et sektöründe et fiyatlarının maliyet artışına, sütte maliyet artışına, yine kanatlı sektöründe de maliyet artışlarına sebep oldu. Burada aldığımız tedbirler tabii ki üretimi artırmakla beraber... Şu anda bu işle görevli olan Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğümüz geçtiğimiz yıl da benzer uygulama yapmıştı, üreticilerimize doksan gün vadeli arpa ve mısır gibi faaliyet alanındaki yem ham maddelerini sübvansiyon olarak vermişti. Yine bu sene gerek kuraklığın da etkisiyle -çünkü hem arpada hem de buğdayda meteorolojik verilere baktığımızda, bir miktar rekolte kaybı olacak- hem gıda arz güvenliğini tehlikeye düşürmemeye adına hem de fiyatlarda aşırı bir yükselmeyi engelleme adına Toprak Mahsulleri Ofisimiz gerekli planlamasını yaptı efendim, ilgili bakanlıklardan da iznini aldı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu da bir takip ederseniz memnun oluruz.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Efendim, çok hassasiyetle takip ediyoruz çünkü bizi en çok etkileyen alan şu anda.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sizi ilgilendirir. Onu takip edip bize de bilgi verirsiniz...

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Başüstüne Sayın Bakan.

Burada, Toprak Mahsulleri Ofisimiz geçtiğimiz yıl unda yapmıştı efendim; un sanayicilerine buğday verdi ve karşılığında da verdiği sübvansiyonlu buğdayda “Unu şu fiyattan satacaksınız.” gibi bir barem koydu. Şu anda aynı uygulamada yem sanayiciliğiyle anlaşmasını yaptı, sisteme katılanlarla. Burada özellikle arpada -şu anda arpa fiyatları 2.600 TL bandında, tonu- Toprak Mahsulleri Ofisi piyasaya 1.950 liradan arpa vermek suretiyle şu andaki yem fiyatlarındaki bu artışı bir miktar geriye çekip aşağı yukarı 2022 Mayıs sonuna kadar da bu yemdeki spekülasyon hareketleri tamamen ortadan kaldırmaya yönelik adımları attı. İnşallah orada başarılı olursak hem kırmızı et üreticileri hem de süt üreticileri yem maliyetindeki fiyat artışından etkilenmeyecek; keza, kanatlı sektörü de. Yemle ilgili bunu arz etmiş olayım.

Yine, efendim, sayın vekillerimizin genel sorularında süt fiyatları... Süt fiyatlarında 1 temmuzdan geçerli 3,20 TL artı 20 kuruş destek olarak toplam 3,40’lık bir fiyat açıkladık. Toprak Mahsulleri Ofisimizin bu müdahalesiyle yem fiyatlarında bir miktar gerilemeyle -bizim süt camiasında, hayvancılık camiasında “1 litre sütle 1,30 kilogram yem alınması” diye bir metot vardır efendim- 1 litre süt satış fiyatıyla 1,30 kilogram yem alınmalıydı, bunu sağlayacak bir parite dengelendi. Tabii, şu anda, 1 temmuz itibarıyla yem fiyatlarının bir miktar geriye gitmesini öngörüyoruz. Elbette böyle bir gidiş olmasa da üretici maliyetleri açısından yine gereken tedbirler alınacaktır.

Sayın vekilimizin, bu hayvan sayısı ile ilgili... Efendim, siz Komisyona girerken ben sayın vekilime özel arz ediyordum o konuyu. Gerçekten, bizim doğru planlama yapabilmemiz adına elimizdeki istatistikî metotların da doğru olması lazım, rakamların da doğru olması lazım; bu son derece hassas olduğumuz bir alan. Efendim, burada bizim eleştirildiğimiz alan Türkvat Hayvan Kayıt Sistemi. Bura, hayvan sayısının tespitinden ziyade, orada hayvanların hareketini, hayvanların sağlığını izlediğimiz bir alan; dolayısıyla, orada gerek doğumlarda gerek kesimlerde vatandaşlarımızın gününde, zamanında bildirmemesinden kaynaklı olarak bir miktar sapma olabiliyor. Ancak bizler TÜİK’le yaptığımız çalışmalarda asla sadece onu baz almıyoruz; dolayısıyla, bizim başka istatistikî metotlarımız ve sistemlerimiz var, Bakanlık olarak TÜİK’le ortak paylaştığımız “İstatistik Veri Ağı sistemi” dediğimiz gerek bitkisel üretim tarafında gerekse de hayvansal üretim tarafında. Hayvanların bire bir yerinde tespiti... Tamamına değil, random usulü örnekleme yöntemiyle sayının kontrolü yapılıyor. Elbette

sapmalar olacaktır ancak bu sapma asla standart sapmayı ihlal edecek seviyede değildir. Şu anda 18,1 milyon büyükbaş hayvan varlığı belki 100 bin aşağı, 100 bin yukarı çünkü yani bir köye gittiğimizde, geldiğimizde doğumlar, ölümler olduğunda anlık dijital bir sistem olmadığı için -manuel bir sistem küpeleme sistemi- düğmeye basıp anlık hayvan sayımının mümkünatı yok, küçük küçük sapmalar var ancak rakamlarımızın da -gerek küçükbaşta gerek büyükbaşta farklı istatistiki modellerimiz de var- sağlıklı olduğunu, bizim hayvansal üretim açısından herhangi bir şüphemiz olmadığını ifade edeyim.

Yine, Sayın Vekilim, bu, Numan Hoca'nın yaptığı bilimsel çalışma. Doğrudur, Numan Hoca bizim de çok değer verdiğimiz bir Hoca ve özellikle ıslahla ilgili çalışma yapan birliğin, üretici örgütünün de yıllarca danışmanlığını yaptı. Orada o rakamların o hâle gelmesinde Sayın Hocam'ın da mutlaka bilgisi vardır ancak rakamlara baktığımızda, toplam hayvan sayısı rakamlarına baktığımızda elbette ki doğum ve ölümle ilgili bilimsel veriler vardır. Ben bunu size detaylı olarak elimizdeki...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İnceleyin, ona göre, o da uzun bir şey.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – O uzun bir şey, detaylı olarak vereceğim.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ama şöyle, Sayın Genel Müdürüm, burada yalnız...

Tutanaklara geçmesi için Başkanım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şöyle yapalım Ahmet Bey, tamamlasın ondan sonra...

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Yani, şöyle, TÜİK Başkan Yardımcısının beyanı orada bir sıkıntı olduğunu...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu söylediniz zaten Ahmet Bey.

Şimdi, Ahmet Bey, şöyle yapalım, bir çalışma yapsın, bize sunacak; gerekirse bir rapor sunar, onu tekrar müzakere ederiz isterseniz çünkü bu konu hassas bir konu, biliyorum. Tamam mıdır?

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Sayın Bakanım, Zekerriya Bey'in bir rakamını teyit edebilir miyim? Kafama takıldı, 1 kilo süt için 1 kilo 30 gram mı dediniz?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – 300 gram, 1,3 kilo.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – O zaman onu düzeltelim, başa baş gelir.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – 1 litre süt...

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Süt sattığında 1 kilo 300 gram yem alabiliyor olması lazım, kabul edilebilir değer budur, doğrudur efendim.

Bu hayvan ıslahıyla alakalı, yerli hayvanların korunmasıyla alakalı sayın vekillerimizden genel bir soru geldi efendim. Bu noktada yaklaşık on beş yıldır Bakanlığımız, yerli gen kaynaklarının korunması noktasında ve ıslahı noktasında Halk Elinde Islah sürüleri oluşturdu. Şu anda hem büyükbaşta hem küçükbaşta hem de kanatlı sektöründe Halk Elinde Islah sürülerimizde yerli gen kaynaklarımız genetik kapasitesi korunarak ıslah ediliyor. Yine, soy kütüğü çalışmaları da yapılıyor.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Kuraklıkla alakalı çalışma var mı o konuda, ıslahta?

MURAT BAKAN (İzmir) – Göçebe hayvancılığı desteklemek için ne yapıyorsunuz?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Efendim, şimdi, soruları hızlı hızlı...

Merayla ilgili... Mera benim Genel Müdürlük olarak faaliyet alanım değil ancak meraları sayın vekillerimizden birisi sormuştu “Çıkarılıyor ve kiralanıyor.” diye. Meraların tahsis amacı değişikliği kanunla korunmuş, bazı özel şartlarda, ulusal güvenlik ya da imarla ilgili yapılabilir. Meralar, tahsis amacı değiştirildikten sonra asla amacı dışında kullanılmıyor, dolayısıyla onu da izah etmiş olayım efendim.

Marka peynirle alakalı bizim de çok üzerinde... Efendim, zatıaliniz de sordu bunu. Türkiye şu anda kabaca 250 milyon dolarlık peynir ihracatı yapan bir ülke ama ihraç ettiğimiz ürünler “mozerella” ve “labne” dediğimiz, orijinini dış ülkeden alan peynirler, bizde daha uygun fiyat olduğu için bunları ihraç ediyoruz. Dünyada en büyük labne ve mozerella ihracatçısı ülke Türkiye. Bizim yerli damak tatlarımız, Anadolu’da -ön çalışması yapıldı, şu anda bilimsel çalışması yapılıyor- köy köy, kent kent taranıyor şu anda, aşağı yukarı 300’e yakın peynir çeşidimizi üniversitedeki hocalarımızla beraber... Hem bir hikâyesi var o peynirlerin, sadece peynir değil; Anadolu’da hikâyeler yazılmış o peynirlere, o peynirleri tespit ettiriyoruz efendim. İnşallah o peynirleri işte yurt dışındaki örnek verilen -1 milyar dolarlık ticaret hacmine ulaşan ithal peynirler var yurt dışında- o peynirlere ulaştırma noktasında şu anda çalışmamız başladı. İnşallah 2022 yılında biz sizlere, Türkiye’de ne peynir üretiliyor, Anadolu’nun her ucrasına giderek ve bunlar içerisinde de dünya mutfağına hizmet edebilecek, dünya ticaretine konulabilecek peynir çeşitlerimiz de inşallah ihracat yoluyla da kazandırmış oluruz.

MURAT BAKAN (İzmir) – Konya’nın obruk peyniri var, gastronomi açısından çok önemli bir peynir.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Karaman’da o, mağarada üretilen bir peynir var efendim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Küflü peynir, rokfordan çok daha pahalı.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Efendim, şu anda hassasiyetle çalıştığımız, inşallah 2022’de sonuçlarını alacağımız bir çalışma.

Benim özetle, kısaca bu efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Diğer soruları yazılı olarak verin.

Bir de bal ormanı ile ilgili bilgi geldi, şu anda 596 adet orman içinde bal üreten tesis kurulmuş, 596 bal ormanı var.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Efendim, zatıalinizin de o zamanki çalışmasıyla hem balcılıkta hem de küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde -koyunda- şu anda 8 milyon hektar orman içi mera küçükbaş üreticilerimizin emrinde. Orada, elbette ki kuralları var, ormanlara zarar vermeden 8 milyon hektar meradan faydalanıyorlar.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir de ben, İzmir’de Saanen keçisi için bir çalışma yapmıştım, acaba bir gelişme var mı?

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Saanen keçisi efendim, İsviçre Alplerinde yetişen -orijini orası- bizim Anadolu’da da özellikle Çanakkale, İzmir, o bölgelerde... Tabii, biraz süt verimi, verim yönü yüksek olduğu için sadece otlatmayla ihtiyacını karşılamıyor, ilave yem masrafına ihtiyaç duyuyor. İzmir’de güzel Saanen sürülerimiz var efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Bir şey söyleyeceğim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Soru mu soracaksınız?

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Yani, soru değil de Müdürümüz...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kısa olsun da çünkü hakikaten çok geciktik, ikinci defa söz vermiyoruz, Yolda'yı dinleyeceğiz.

Buyurun.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Şimdi, Sayın Genel Müdürüm, meralar belki sizin alanınızın dışında ama aslında en direkt sizi ilgilendiren bir konu. Neden? Hayvancılıkla ilgili Genel Müdürlük yapıyorsunuz ve dolayısıyla da bununla da ilgilenmek zorundasınız.

Şimdi, bizim buradaki iddiamız demeyeyim, bizim burada gördüğümüz olay şu: Köylerde veyahut da yeni, büyükşehirlerde mahalle olan köylerde hâlâ ciddi anlamda hayvancılıkla uğraşan vatandaşlarımız var. Bunların da bulunduğu yerde coğrafi anlamda çayır ve meralar var. Şimdi, öyle bir sıkıntı oluyor ki bir bakıyorsunuz, geliyor büyük bir hayvan çiftliği sahibi “Orada bir çiftlik kuracağım.” diyor, mevcut çayır ve merayı müstecir anlamında kiralyor. Belki kendisine faydası oluyor fakat orada hayvancılıkla hayatını idame ettiren veya idame ettirmeye çalışan o küçük ölçekli dediğimiz kişilere de sıkıntı yaratıyor. Şimdi, bunlar yapılırken bunlara dikkat edilmesi gerektiğini biz izah etmeye çalıştık, bu bir.

İkincisi, tabii ki büyük hayvan çiftlikleri gelip de o meraları ya da çayır alanlarını kullandığında emin olun ki birkaç yıl sonra tamamen tüketiyorlar. Dolayısıyla, bu şekilde mevzuata uygun belki verebiliyorsunuz ama...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, meraların kontrolü, takibi, denetimi de şart.

VECDİ GÜNDOĞDU (Kırklareli) – Evet, denetimlerde sıkıntı yaşanıyor.

Artı, ikinci, benim size söylediğim şuydu: Bakın, mera alanlarıyla ilgili koruma kurulları kuruluyor ziraat odaları başkanlığında, o yörenin muhtarları ve diğer kurum ve kuruluşlardan alınan kişilerle. Bunlar, yıllık olarak belli bir para topluyorlar ve orada harcama yapıyorlar, daha sonra diyorlar ki “Bu mera bizim, dolayısıyla muhtarlık olarak almış olduğumuz bu parayı buraya, gübrelemesine, diğer bakımına falan kullanalım.” fakat son zamanlarda, özellikle ekonomik krizden dolayı bu paralar toplanamamaya başladı ve örnek vereyim, Kırklareli’de kişiden hayvan başına 14 lira alınırken bazı yerlerde bu 50 lira, 60 lira, hatta 70 liraya çıkan yerler oldu, veren olabiliyor, veremeyen olabilir. Dolayısıyla sizin Bakanlık olarak bu konuda yardımcı olmanızı biz diliyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, peki Vekilim, teşekkür ederiz.

Evet, size de teşekkür ediyoruz, yazılı cevaplarınızı bekliyoruz.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Sağ olun efendim, başüstüne.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, Yolda Girişimi, Sayın Engin Yılmaz...

Zekerıyya Bey, Yolda Girişimi’nin önemli tespitleri varmış, arzu ederseniz dinleyebilirsiniz, vaktiniz varsa.

TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI HAYVANCILIK GENEL MÜDÜRÜ ZEKERİYYA ERDURMUŞ – Tamam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Buyurun sizi misafir edelim.

Efendim, Yolda Girişimi, Engin Bey, özellikle de kendisini tanıtsın.

Sizi de arkadaşlar çok ısrar etti, göçebe hayvancılıkla alakalı.

MURAT BAKAN (İzmir) – Benim ilgi alanım, ben önerdim Yolda’yı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Buyurun.

Vaktimiz çok sınırlı, yirmi dakika içinde tamamlarsanız efendim...

2.- Yolda Girişimi Başkanı Engin Yılmaz’ın, iklim değişikliğinin göçebe hayvancılık ve biyoçeşitliliğe etkileri ve bu konuda yaptıkları çalışmalar hakkında sunumu

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Sayın Başkanım, tamam, olabildiğince hızlı bir şekilde bitirmeye çalışacağım, daha önce anlatacağımdan daha hızlı olacak.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Merak etmeyin, size de fazla soru sormayacağız.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Tamam.

Sayın Başkanım, Sayın Komisyon üyeleri; öncelikle çok teşekkür ederim davet ettiğiniz için, bu fırsatı verdığınız için.

Kısaca Yolda Girişiminden bahsedeyim. Yolda Girişimi, doğa koruma alanında çalışan bir örgüt ve uluslararası ölçekte çalışıyoruz. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Geleneksel Hayvancılık ve Meralar Yılı hareketinin uluslararası komitesine üyeyiz, Avrupa bölge komitesinin de eş başkanlığını yürütüyoruz, bir yandan da Akdeniz Doğa Koruma Birliği koordinasyonluğunu yürütüyoruz. Bizim amacımız, dediğim gibi doğa koruma alanında çalışan bir örgüt olarak özellikle doğa koruma, biyoçeşitliliği korumak ve iklim kriziyle mücadele açısından olumlu çıktılar veren geleneksel üretim biçimleri üzerine odaklanıyoruz; en başta da göçebe hayvancılık geliyor. Bu kapsamda bilimsel araştırmalar, lobi faaliyetleri, iletişim faaliyetleri yürütüyoruz yoğun bir şekilde hem Türkiye’de hem de yurtdışında.

Tabii, göçebe hayvancılığın biyoçeşitlilik açısından en başta bir önemi var. Birçok açıdan biyoçeşitliliğin gelişmesine, zenginleşmesine katkı sağlıyor sürdürülebilir bir hayvancılık modeli olarak. Burada kısa bir liste yaptık ve çok hızlı geçeceğim o listeyi. Birazdan daha detaylı bir şekilde anlatacağım. Öncelikle habitat çeşitliliğine katkı veren bir hayvancılık, bitki ve hayvan çeşitliliğini artırıyor. Arılardan bahsedildi, özellikle göç yolları, polenleşme sağlayan türleri besleyen habitatları göçebe hayvancılığın otlatması sayesinde katkı veriyor. Yine, yaban ot oburlarının çeşitliliğine katkı veriyor, bitki tohumlarının dağılımına katkı sağlıyor, toprak besin döngüsüne katkı sağlıyor, genel besin döngüsüne katkı sağlıyor, su döngüsünü destekliyor ve kirliliğini de önüyor, yangınları önüyor, ekolojik koridorlar yaratarak göç yolları, habitatlar arasında bağlantısalılığı sağlıyor ve bu açıdan da habitatlar biyoçeşitlilik açısından önemli sorunlardan biri habitatların izolasyonu ve birbirlerinin arasındaki bağlantının kopmasını engelliyor.

Yaptığımız bilimsel araştırmalar açısından iki tanesini örnek vereceğim yine çok kısaca, ondan sonra hemen iklim değişikliği, iklim krizine ilişkin bölüme geçeceğim. Yaşam alanları arasında ekolojik koridorlar yaratmak açısından sağladığı nişi anlatmaya çalışacağım. Biz, dediğim gibi uluslararası alanda çalışıyoruz ve Akdeniz ülkelerinin tamamında şu anda bir haritalama çalışması sürdürüyoruz. Burası İspanya, İspanya’daki haritayı bitirdik. Oradaki göç rotalarını, vektör olarak koordinatlarıyla haritalama işlemini gerçekleştirdik. Aynı çalışma Türkiye’de de devam ediyor, yapıyoruz fakat Covid yüzünden saha çalışmamıza ara verdik ama 2022 ortaları itibarıyla tüm Akdeniz ülkelerinde -birkaç ülke dışında- göç yollarının vektör haritaları çıkacak. Sayın İzmir Milletvekilimiz söylemişti galiba: “Planlamak, önlem almak önemlidir.” Bu veri setleri, data setleri, bu planlamalar açısından, geleceğe ilişkin önlemler almak açısından çok önemli bir rol oynayacak; aynı şekilde Türkiye’de de. İspanya’da bu ürettiğimiz haritayı şu anda İspanya Tarım Bakanlığı kullanıyor özellikle yerel ölçekte ve ulusal ölçekte planlama yapmak için. Bizim amacımız şuydu burada bu çalışmayı yaparken: Bir yandan planlama, bir

yandan da biyoçeşitlilik, iklim değişikliği açısından bu verileri nasıl kullanabiliriz idi. Bu gördüğünüz rotalar, işte, toplam uzunluk 88 bin İspanya’da, bu büyük olanlar da, kalın olarak çizilmiş olan rotalar da 2017 yılında kullanılanlar, 11.792 kilometre. Mesela yaptığımız çalışmalardan bir tanesi elbette Türkiye’nin de doğa koruma politikasında olduğu gibi korunan alanlar biyoçeşitliliğimizi korunması açısından en önemli havuzlar ve göçebe hayvancılığın biyoçeşitliliğe verdiği katkılar, bu alanların korunması açısından da önemli. O yüzden de ne kadar alanlarla kesişme var, ne kadar bir ilişkisellik var ona baktık İspanya’da. Aynı çalışmayı dediğim gibi Türkiye ve diğer ülkelerde de yapacağız. Yüzde 10 oranında ulusal korunan alanları İspanya’da kesişiyor ve buralarda işte, otlatma, sürdürülebilir otlatma sayesinde sağladığı katkılar bu millî parklarda gerçekleştiriyor. Bir yandan da Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde yüzde 15 oranında Natura 2000 alanından da geçiyor. Bir yandan da tabii, korunan alanlar bütün biyoçeşitliliği kapsamıyor, korunan alanlar dışında da biyoçeşitlilik açısından çok önemli alanlar var, bunlardan bir tanesi önemli kuş alanları; İspanya’da yüzde 30’undan geçiyor, bir diğeri önemli doğa alanları, yine İspanya’da yüzde 30 oranında geçiyor.

Bir diğer... Biraz önce saydığım liste içerisinde yaptığımız çalışmada besin döngüsü açısından nasıl bir katkısı var göçebe hayvancılığın, onun üzerinde durduk. Göçebe hayvancılık ve Türkiye’de olduğu gibi işte, akbaba türleri, leşçil türler arasındaki ilişki nasıl gerçekleşti, ona baktık; İspanya’da yaptık bu çalışmayı da. Türkiye’de devam eden çalışmamız var ama dediğim gibi yurt dışında da başka ülkelerde de çalışmamız var. Bu çalışmada İspanya’da doğaya bıraktığımız 24 adet yaban hayvanı leşi ile 24 adet göçebe hayvancı -orada “transhumans” yaylacı diyorlar ama- yaylacıların hayvanlarını açığa bırakıp fotokapanlarla koruma altındaki türlerin nasıl reaksiyon gösterdiğini görmeye çalıştık. Çünkü Türkiye’de olduğu gibi tüm dünyada da genel olarak bir azalma söz konusu göçebe hayvancılık açısından, onun biyoçeşitlilik ve koruma politikaları açısından nasıl bir sonucu olduğunu görmek açısından ve sonuç netti; göçebe hayvancılığın kullandığı meralarda bıraktığımız leşler açık alanlar olduğu için özellikle uçan leşçiller açısından çok ciddi bir şekilde cazibe noktası yarattı çünkü ağaç altında ormanlar içerisinde olan leşleri bulmaları kolay değil. O yüzden de yaptığımız çalışmanın sonucunda -en azından İspanya için açık ve net bir şekilde ortaya çıktı- her biyoçeşitliliğin leşçil kuşlar açısından ve diğer memeli leşçiller açısından da önemliydi, korumak istiyorsak göçebe hayvancılığın bu göçüne devam etmesini sağlamamız gerekiyor.

Göçer hayvancılık ve iklim krizi... Bu biyoçeşitlilik kısmını iklim krizi ile biyoçeşitlilik arasında doğrudan bir ilişki olduğu için kısaca anlatmaya çalıştım, yaptığımız faaliyetleri. Bu arada Sarıkeçili Muharrem, Mersin’den Konya’ya göç eden bir ailenin çocuğu.

Göçebe hayvancılık ve karbon salınımı... Yine, meraların yutak olduğu bir şekilde söylenmişti Sayın Vekilimiz tarafından. Meralar ve otlaklar yeryüzündeki en büyük karbon yutaklarından, en büyük karbon depolarından birini oluşturuyor, hatta işlevsel açıdan ormanlardan daha tehlikesiz çünkü ormanlar yangına maruz kaldığı zaman çok ciddi bir karbon emisyonu, karbon salınımı gerçekleşiyor ama meralarda böyle bir şey yok ve bu meraların da mera ekosisteminin korunması için sürdürülebilir otlatmanın, sürdürülebilir beslenmenin hayvanlar tarafından devam etmesi gerekiyor. Eğer meraların başka amaçlarla kullanımı işte, meraların sürülmesi veya başka konulara tahsis edilmesi gerçekleşirse bu meralardan çok ciddi oranlarda karbondioksit salınımı gerçekleşiyor. Bu nedenle de göçebe hayvancılığın gerçekleştirdiği bu dönemsel otlatma, işte, altı ay, sekiz aylık dönemlerle gerçekleştirilen otlatma, iklim değişikliğine etkisi açısından esas bir nitelik kazanıyor.

Bir diğer önemli unsur iklim değişikliğinin etkilerinin azaltımı açısından göçebe hayvancılığın yangınlar açısından oynadığı rol. Göçebe hayvancılık, özellikle bu konuda birçok ülkede çok ciddi çalışmalar yapılıyor çünkü maliyete en etkin yöntemlerden bir tanesi bu yangınların kontrolü açısından.

Birçok ülke de bu konuda yaptığı yatırımları maliyet açısından indirmek için göçebe hayvancılığı işlevsel bir araç olarak kullanmaya çalışıyorlar çünkü göçebe hayvancılar açık alanda otlatma yaptıkları için özellikle ağaç altı yaprak örtüsünü, kuru otları tüketiyor ve normal bir yangında alev alıp bir benzin işlevi görebilecek bu kaynağı ortadan kaldırıyor.

NEVZAT CEYLAN (Ankara) – Bu arada yeşeren tohumları da yemiş oluyor yani.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Oraya da geleceğiz. O tohumları yemesini de istiyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Keçilerle ilgili böyle... Orman da böyleydi değil mi?

YOLDA GİRİŞİM BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Evet, Orman Genel Müdürlüğümüzde böyle bir şey var. O konuda da bizim çalışmamız ayrıca yazılı olarak da sunmak isteriz.

Bu orman yangınları açısından ikinci işlevi de bu göç yolları bir emniyet şeridi, doğal bir emniyet şeridi rolü oynuyor, eğer bir yangın çıksa bile o yangının başka bir parseli sıçramasını engellemek açısından çok ciddi bir rolü var.

Göçebe hayvancılık ve ekosistem direnci... Bu ekosistem direnci, tabii, ekosistemlerin direnci, iklim değişikliğinin etkileri karşısında direnç göstermesi açısından çok önemli ve göçebe hayvancılık bildiğiniz üzere belli dönemlerde farklı alanları, mevsime, işte, suya, ısıya bağlı olarak farklı alanları kullanmak üzerine kurulmuş bir stratejisi olan bir hayvancılık yöntemi. Örneğin, işte, Sarıkeçililerden bahsettim, Mersin-Erdemli taraflarında kışlarlarken sekiz dokuz ay, havaların ısınmasıyla beraber, baharla beraber, tam çiçekler tohumlarını dökmek üzereyken göçe çıkıp işte, Konya'nın, Toros'un kuzey kısımlarını, Konya-Karaman'a kadar büyük bir hatta, Taşeli havzasında yaylalara çıkıyorlar, orada rotasyon gerçekleştiriyorlar ve geri geliyorlar. Tüm bu hareketlilik vejetasyonun işte, tohumlar düştükten sonra da vejetasyonun kendisini yenilemesi açısından -mera vejetasyonu özellikle- stresi ortadan kaldırıyor. Bu anlamda hayvanların hareketliliği toprağın stabilitesi ve ıslahı ve direnci açısından çok önemli bir rol oynuyor.

Göçebe hayvancılık ve su döngüsü... Yine, hayvanların göçü, hareketlilikleri sayesinde suyu doğada mevcut olduğu yerde tüketmeleri sebebiyle, özellikle iklim krizi nedeniyle su kaynakları üzerinde artan etkiyi azaltıyor ve bir yandan yine neden oldukları birçok ekosistem mekanizması sebebiyle toprağın su tutma kapasitesini de arttırıyorlar; böylece, su döngüsünün düzenlenmesine doğrudan katkı sağlıyorlar.

Bir de yeni gübre yönetimi dile getirilmişti. Tabii, göçebe hayvancılıkta hayvanlar sürekli mobil hâlde, hareketli hâlde olduğu için gübre bir yerde toplanmıyor, yoğunlaşmıyor ve toprağın, dolayısıyla suyun da kirliliğini engelliyor; tam tersine, yayılmış bir şekilde bu gübre dağıldığı için de toprağın aslında beslenmesini sağlıyor. Bir yandan, bu gübre, tabii, affedersiniz, hani bok böceği gibi çok önemli rol oynayan, toprağın filtrasyon sistemini güçlendiren böceklerin, canlıların da yaşamasını sağlıyor. Onlar sayesinde, o nitrojeni toprağın içine gömerken açtıkları kanallar sayesinde toprağın erozyona karşı su filtrasyon görevini de arttırıyor.

Bir de tabii, endüstriyel hayvancılık da elbette, çok büyük bir su ayak izine sahip. İşte, çiftlik hayvancılığı şeklinde söylenmişti, yoğun hayvancılık diyelim, endüstriyel hayvancılık diyelim, bu hayvanların çiftliklerde beslenmesi için çok ciddi oranlarda bir tarımsal üretimden bahsediyoruz ve bu tarımsal üretimin gerçekleşmesi için de çok büyük habitatların işte, yonca olsun, Macar fiği olsun, fiğ olsun, diğer ürünler için dönüştürülmesi ve bu sırada da çok ciddi bir su kullanımı gerçekleşiyor; ona karşılık göçebe hayvancılığın su üzerindeki baskısı, su kaynakları üzerindeki baskısı çok az.

Göçebe hayvancılık, yine, iklim krizi açısından endüstriyel hayvancılık ve diğer yoğun hayvancılık biçimleriyle karşılaştırıldığı zaman, fosil yakıt kullanımı açısından karşılaştırıldığı zaman çok az bir fosil yakıt kullanıyorlar. Hayvanlar özellikle kendi stratejileri çerçevesinde, yürümeye dayandığı için hayvanların hareketliliği hem üretimi hem de onların taşınması sırasında çok az miktarda sera gazı salınımı gerçekleşiyor. Yine, endüstriyel yemlere yönelik olan talebi de azaltıyor, bu anlamda, endüstriyel yemler sebebiyle gerçekleşen karbon salınımına da katkısı çok az.

Bir diğer özelliği de bu, aslında, şu anda ülkemizin de taraf olduğu, sürece taraf olduğu Birleşmiş Milletler Gıda Sistemleri Zirvesi eylül ayında sonuçlar açıklanacak, daha doğrusu toplanacak. O kapsamda da ülkemiz de görüşlerini bildirdi. Çok ana başlıklardan birisi olacak çünkü göçebe hayvancılık hem bu hayvanların hareketliliği sayesinde çok fazla bitki, çok farklı bitki türlerini yemesi, bu yüzden de besinsel değerinin artması, bir yandan da veterinerlik ürünlerinin en az oranda kullanılması, açık alanda oldukları için hastalıkla karşılaşma oranları daha az ve yine, yerli ırklara dayanıldığı için de daha güçlü, yine, bu araçlara ihtiyaç duymak açısından daha güçlü türler olduğu için daha sağlıklı, güvenilir, iklim dostu; gıda üretimi açısından da çok önemli.

Bir şey de bu konuda, Avrupa Birliği kapsamında, bildiğiniz üzere, Yeşil Mutabakat stratejisi şu anda üretiliyor alt belgeleriyle. Yine, göçebe hayvancılık -yaylacılık diyelim Avrupa için- yaylacılık oradaki en önemli stratejik araçlardan birisi olacak ve Türkiye'deki koyun, keçi veya diğer et ve süt ürünlerinin ihracatı kapsamında da Avrupa Birliği bu kriterleri, iklim dostu ürün kriterlerini getiriyor iki üç sene içerisinde. Muhtemelen, Avrupa'ya göndereceğimiz ürünler, et ürünleri, süt ürünleri açısından bu kriterlere uymak bizim için de asli olacak.

Göçebe hayvancılık ve bitkilerin iklim değişikliğine uyumu... Bu, tam işte tohum konusu, bizim açımızdan çok önemli. Şu anda, hâlihazırda devam eden bir çalışmamız var ve Sarıkeçili aileyle beraber göçe çıktı bizim bilim ekibimiz; hem bahar göçüne -yaklaşık 350 kilometre- hem yaz rotasyonu Taşeli havzasında hem de sonbahar göçüne katıldık ve belli zaman aralıklarıyla hayvanların dışkılarından, tüylerinden örnekler topladık ve bunlardan çıkardığımız tohumları Ankara'da kurduğumuz serada tekrar ektik. Sebebi şu: Bu hayvanlar tam da işte, çiçekler, doğanın takvimini izledikleri için, bitkiler tam tohuma durduğu zaman yola çıkıyorlar ve bu sırada, işte, örneğin, bir koyun günde 10 kilo -farazi söylüyorum- ot yedi, 20 kilometre sonra hem dışkısıyla hem tüyleriyle bu tohumu, bu bitkilerin tohumunu oraya taşımış oluyor ve belli frekanslarla 350-400 kilometrelik bir rotadan bahsediyoruz aslında; çok ciddi bir dağılım var ve örneğin, İspanya'da, yine bizim ortaklarımızın yaptığı bir çalışmada 1.000 koyunun 500 kilometrelik bir rotada 200 milyon tohum taşıdığı tespit edildi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU –200 milyon mu?

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Evet, 200 milyon tohum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kaç koyun?

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Pardon... 1.000 koyun 1.500 kilometrede. Veriye bakayım yine ama. 1.000 koyun 1.500 kilometrede 200 milyon tohum toplam gidiş gelişinde. Biz bu veriyi burada güncellemek istedik ama keçilerle çalışmak istedik. Keçilerle daha az çıkacağı çünkü keçi kılları o tohumları tutma açısından şey değil, o kadar başarılı değil ama hâlihazırda...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Göçebe hayvancılıktan siz sadece keçi resmi şey yapıyorsunuz yani hâlihazırda keçi mi?

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Arşivimizdeki. Güzel görüştün diye Sayın Bakanım. Bundan başka var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani göçebe hayvancılıktan Türkiye’de sadece keçi mi anlayacağız?

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Hayır, keçi değil, Hayır, hayır. Biz Tunceli’den, araziden daha yeni geldik, Şavaklarla beraberdik. Şavakların sahadaki deneyimlerini... Koyun orada. Sığır cinsleri açısından daha ziyade doğuda veya Ege’de de var. Örneğin, Sarıtekeliler hâlen sığırla işte Denizli ovasından Afyon’a ve Uşak’a gelen, hâlen göç eden aileler de var ama ekseriyetle, Türkiye’de göçebe hayvancılık Ege, Akdeniz ve doğu bölgeleri açısından küçükbaş hayvancılık üzerinde strateji yoğunlaşmış durumda.

Bu tohum dağlamacısından da şöyle bir önemleri var iklim değişikliğine karşı: Yine, bahsedilmişti, türler iklim değişikliğinin etkilerine karşı yayılım alanlarını değiştiriyor ve göçebe hayvancılar bu tohumları taşıması sayesinde bitkiler farklı yüksek rakımlara çıkıp iklim değişikliğinin etkilerine adaptasyon açısından önemli bir imkân sağlıyorlar.

Yine, yerli ırklar bahsedilmişti. Yerli ırklar tabii ki hem çok bahsedildiği için burayı kısa tutacağım. Göçebe hayvancılar her zaman yerli ırkları tercih ediyorlar çünkü hem topoğrafyaya hem iklim şartlarına en fazla adapte olabilecek türler binlerce yıllık, milyonlarca yıllık evrim içerisinde bu hayvanlar olduğu için. Bu hayvanların da iklim krizi açısından işte emisyon vesaire birçok açıdan çok ciddi bir şekilde endüstriyel hayvancılığa veya çiftlik hayvancılığına karşı önemli bir rolü var.

Göçebe hayvancıların, tabii, iklim krizine karşı hem etkilerine uyum hem etkililiğinin azaltımı açısından en önemli 2 stratejisi var. Bir tanesi, hareketlilik, bu hareketliliğin korunması lazım; ikincisi de alanların kullanımına ilişkin geleneksel uyguladıkları yöntemler. Bu ikisinden birisi eğer zarara uğrarsa sistemin mukavemeti çöküyor; birçok noktada da bunu yaşadık.

Kısaca, göçebe hayvancılığın Türkiye’de karşı karşıya kaldığı sorunları söylemek istiyorum: Meraların ve göç yollarının başka alan kullanımına tahsisi nedeni en önemli sorunlardan bir tanesi. Özellikle, işte, Türkiye’de meralar, 1940 yılı verilerine bakıyorum şimdi, 44 milyon hektarken 2020 yılı itibarıyla 13 milyon hektar civarında bir alandan bahsediyoruz. Çok ciddi bir daralma var ve tabii, bu sebeple...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi bu 44 milyon hektar çok büyük bir rakam, bütün Türkiye 78 milyon hektar zaten. Bunda bir yanlışlık var, imkânsız bir şey.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Sayın Bakanım, Dünya Gıda Örgütünün...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, mümkün değil, bakın, bazı şeyleri... Mızrak çuvala girmesi lazım. Şimdi, zaten, orman yaklaşık Türkiye’nin üçte 1’i, 22 milyon orman. Aşağı yukarı 22 milyon da tarım desek...

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Daha fazla efendim, tarım 30 milyon.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – 30 milyon, 28 falan diyorlar. Yani, dolayısıyla, meranın bu kadar olması mümkün değil.

Şimdi, bir de ben de meralara baktım, her yer mera yazılmış kardeşim, ben de helikopterle veya uçakla baktığım zaman, bomboş dağlar, mera falan yok, çıplak dağ da mera olarak yazılmış. Meraları üçe ayırıyoruz: Bakın, bir, çok iyi mera; bunun tabii çok iyi korunması lazım. İkincisi, vasfı bozuk, vasfı düzeltilince kullanılması uygun olan mera. Bir de hiç mera vasfı olmayan, alakası olmayan dağ, taş, yamaç ve bayır, bunlar da mera yazılmış zamanında. Aslında, Tarım Bakanlığı tarafından bunların yeniden tasnif edilmesi lazım çünkü biz ağaçlandırma için talep ediyorduk “Efendim, burası mera.” O zaman, biliyorsunuz, Orman ve Su işleri ile Tarım Bakanlığı ayrıydı. Orman için talep ediyoruz, müsaade etmiyor ama bomboş yani bunu tekrar... Bu rakam bence doğru değil.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Tabii, Başkanım. Şimdi Tarım Bakanlığının kendi “web” sitesindeki rakama bakıyorum, bu 1940 yılındaki rakam olmasa bile 1970 yılında...

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Başkanım, orman ile tarım alanları yaklaşık 46 veya 47 milyon metrekare.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Şimdi, resmî veri önümde, Tarım ve Orman Bakanlığının resmî verisi. 1970 yılındaki veri 21 milyon.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Mera mı?

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Meralar.

2020 yılında ise 12 milyon 945 bin. Yine, 44 milyon gibi bir şey olmasına gerek yok ama neredeyse yarı yarıya azalmış bir...

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Nereye gidiyor bu şeyler, meralar?

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Ya, Türkiye’de özellikle farklı dönemlerde farklı şeyler oldu ama en başta işte, tarımsal alanların genişlemesinden yoğunlaşmaya, daha sonra, yine mera statüsünden çıkarılması farklı sebeplerle, motivasyonlarla. Mera statüsünden çıkarılma vesaire o şekilde azaldı Türkiye’de.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Mustafa Bey, -eski Genel Müdür- diyor ki: “Tespiti yapılan, henüz bilinmiyor ama normalde 14 milyon hektar var.”

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Tamam, o durumda bile haklısınızdır, 21 milyon 698 binden bir azalma, ciddi bir azalma var yine; o konu en azından, Tarım Bakanlığının verilerinde net. Bu azalma tabii, şöyle bir sonuç yaratıyor: Göçebe hayvancılar belirli alanlara sıkışmak durumunda kalıyorlar ve bu anlamda da özellikle idareyle çatışmalar yaşanabiliyor.

Bir diğeri, bir diğer yaşanan sorun, iklim krizi ve kuraklık nedeniyle yaşanan alanların bozulması ve besin ve su kaynaklarının zarar görmesi. Bu sene özellikle sahadan çok fazla haber geldi; işte, Toroslarda daha yeni yeni, işte dediğim gibi Tunceli dağlarında vesaire. Biz de bizzat mera vejetasyonunun kuraklık sebebiyle sorun yaşadığını gördük, su kaynaklarına erişim konusunda da sorun yaşıyorlar.

Bir diğeri, yine meralara ve göç yollarına erişimlerinin kısıtlanması veya engellenmesi, bambaşka sebeplerle bu gerçekleşebiliyor. Daha geçen hafta Taşeli havzasında da bazı sorunlar yaşanmıştı, Sarıkeçililere galiba işte, yerel idare, merkezi idare değil de yerel idare sebebiyle kısıtlamalar olmuştu. Yine işte, bu kısıtlama ve engellemeler onların iklim kriziyle mücadele etme açısından, uyum açısından kabiliyetlerini azaltıyor; bu da çok ciddi bir sorun.

Yine göçebe hayvancılık; temel hizmetlere ve haklara erişimde yaşanan zorluklar açısından, eğitim; eğitim derken çocukların işte, okul dönemiyle onların göç dönemi aynı olmuyor ya da adrese dayalı sağlık sistemi yüzünden işte, göç ettikleri zaman temel sağlık hizmetleri dışında diğer şeylere erişimlerinde sorunlar olabiliyor veya altyapı gibi.

Yine Sayın Genel Müdürümüz Zekeriyya Bey’in de sunumunda vardı; daha ziyade Türkiye’de tarım, hayvancılık politikaları endüstriyel hayvancılığı ve yoğun hayvancılığı teşvik eden bir ekonomik model üzerine kurulu. Göçebe hayvancılık ve öyle küçük ölçekli hayvancılık bir öncelik bile olsa, bütçe olarak da çok daha düşük bir yer alıyor ve onun mobilizasyonuna, bu hareketliliğe dayalı bir ekonomik model yaratılmıyor.

Bu arada siz Sayın Başkanım, yerel ürünlerden bahsetmişsiniz, biz de sivil toplum örgütü olarak bu konuda girişimlerde bulunuyoruz, bu ürünlerin tespiti ve yurt dışına da farklı bir şekilde markalaşarak gitmesi konusunda. Bu anlamda ekonomik güçlerinin de artması açısından devletimizin oynayacağı rol de çok ciddi bir katkı sağlayacaktır.

Ekonomik politikalar veya eğitim politikaları adaptasyonu açısından bir örnek vermek istiyorum, eğitim alanından, 1960'lı yıllarda göçebe çocuklarının eğitiminin sağlanması açısından “göç okulları” gibi bir mevzuat yaratılmış, bir yönetmelik; 2011 yılında kadük olmuş ama hani bu mobilizasyona, bu hareketliliğe dayanan farklı ülkelerde olduğu gibi bizde de önlemler alınabilir. Bir de tabii, karar alma mekanizmalarında etkin bir şekilde temsiliyetin sağlanması konusunda birçok sebeple yaşanan sorunda; bu anlamda şey yapıyorlar.

Son söz olarak söyleyeceğim Sayın Başkanım, Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı Birleşmiş Milletler üyeleri olarak daha geçen hafta -biz de dediğim gibi en başta Uluslararası Komitenin üyesiyiz- 2026 yılının Birleşmiş Milletler Uluslararası Geneksel Hayvancılık ve Meralar Yılı olarak ilan edilmesi konusunda Dünya Tarım Ve Gıda Örgütünde oy kullandık, yani bütün ülkelerin ortak oyuyla çıktı, biz de bu konuda FAO nezdinde, Birleşmiş Milletler nezdindeki diplomatik misyonlarımızla doğrudan koordinasyon içerisindeyiz ve bu çağrının tabii önemli bir kısmı da iklim değişikliğiyle mücadele açısından gerekse hayvancılığın, meraların önemi hakkındaydı ve bütün Birleşmiş Milletler üyesi ülkelere de göçebe hayvancıların ve meraların korunması için yasal ve idari önlemleri alma çağrısında bulunan bir metin; 2026'ya kadar bu anlamda eylem planları düzenlenmesi ve mevzuatın uyumlaştırılması, idari önlemlerin de alınması konusunda Türkiye'nin de dâhil olduğu bütün ülkelerin altına imza attığı bir belge. Bunu da sizin bilgilerinize, iklim konusunda yapılacak çalışmalarda göçebe hayvancılığın iklimle mücadele, iklim kriziyle mücadele açısından oynayacağı rolün tespit edilmesi ve içeriğe sokulması anlamında sizlerle paylaşmak istedim.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Tabii, özellikle arkadaşlar sizi çok talep etti ama ben burada sunumunuzda başka şeyler görmek istiyordum, onlar maalesef yok. Yani, şimdi, siz sundunuz ama bu göçebe hayvancılık Türkiye'de nerede, ne kadar yani İspanya'dan verdiniz, bizde rotalar ne? Yani o konuda hiçbir bilgi yok. Bir de hangi tür hayvanlar, keçi ne kadar, keçi türleri, koyunsa... Bildiğim kadarıyla diğer büyükbaş için çok az miktar. Bunların miktarları nedir, ne değildir? Ayrıca normalde biliyorsunuz, geçmişte bir kanun vardı “Ormanlara hayvanlar giremez.” diye, göçebelerin hayvanları ormana sokulmuyordu; dolayısıyla bazen Toroslardan Konya'ya intikal ederken geçecek yol bulamıyorlardı, güçlükle güzergâh belirliyorlardı vesaire. Sonra bunları aşmak için hakikaten baskı oldu ve neticede bir plan hazırlandı, bir otlatma planı ile bu plana uygun şekilde... Çünkü aynı yerde sürekli otlarsa o zaman başka problemler doğuyor veya yeni ağaçlandırma sahalarında yeni dikilen fidanların harap olması gibi birtakım problemleri de var. Bunların faydaları var ama bu tür mahzurları da olduğunu ifade etmek istiyorum. Yani ormana hiç sokulmuyordu aslında, kanun var ama o kanunu değiştirecek...

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – 2012 yılında Sayın Başkanım, siz yapmıştınız.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU - Planlı bir otlatma için ve ayrıca güzergâhın tespiti konusunda benim Bakanlığım zamanında bazı çalışmalar yaptık. Bu konuda da miktar nedir, sayı ne? Bu konularda elinizde bilgi var mı yok mu? Yani biz onları görmek isterdik. Ne fayda sağlıyor, ekonomik katkısı nedir, kaç kişi bununla geçimini sağlıyor vesaire... Esasen bu sunumda bunları bekliyorduk ama genel bir tarif yaptınız.

Teşekkür ederiz.

Şimdi, Gümüşhane Milletvekilimiz Sayın Cihan Pektaş'ın sorusu var.

Buyurun Sayın Pektaş.

CİHAN PEKTAŞ (Gümüşhane) – Evet, teşekkür ederim Engin Bey. Güzel bir sunum yaptınız, özellikle hayvanların tohum taşınması, hakikaten biyoçeşitliliğe çok ciddi katkıları var. Ben esasen şunu da merak ediyordum: Bu hayvanların tabii tabiata bıraktığı gübreler -özellikle her zaman da söylerim onu- bunların toprağın güçlenmesine, mineral bakımından güçlenmesine çok büyük katkısı var, ondan bahsettiğiniz. Sayın Bakanımız kısmen sordu, hani, ben de merak ettim, ne kadar hayvan popülasyonu var? Yani sayı ne kadar? Bir de devletten destek alıyor mu bu göçebe hayvancılık yapanlar? Devletin bir desteği var mı bu insanlara? Bunu merak ettim ben.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Buyurun, siz kısa olarak sorulara cevap verirsiniz...

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Tabii ki. Öncelikle, göçebe hayvancılığı aslında, sadece Türkiye'ye has bir şey değil. Göçebe hayvancılığı için özel olarak bir veri tutma, merkezi anlamda tutma yok yani, kaç kişi var, kaç hayvan var filan; o yüzden de bizim bu saha çalışmamız, rota açısından da Sayın Başkanım... O yüzden biz rota çalışmalarını yapıyoruz, sahada tek tek gezerek ve 2020 içerisinde bitirmeyi planlıyorduk, 2020 sonu itibarıyla fakat Covid sebebiyle saha çalışmamıza devam edemedik, ara verdik ama amacımız, tek tek...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Alanda Covid yok, açık alanda çalışma yapabilirsiniz. Yani biz milletvekili olarak her hafta memlekete gidiyoruz; herkesle böyle gönül selamıyla selamlaşıyoruz yani.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ – Biz yine de yani onlara taşımak istemiyoruz; işte biz de onlara taşıyoruz diye korktuk, koruduğumuz insanlara. O riski biz göze alamadık Sayın Başkanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Engin Bey, o bahane değil yani, o bahaneyi kabul etmedim.

YOLDA GİRİŞİMİ BAŞKANI ENGİN YILMAZ - Sayın Başkanım, sivil toplum örgütü olarak biz koruduğumuz insanların yanına o şekilde gitmeyi göze alamadık yani onlar açık alanda ve Covid'le karşılaşma ihtimalleri çok az olan insanlar; biz de bu ihtimali yükseltmek istemedik.

Bu rota çalışması hâlihazırda işte, devam edecek, bu sene sonuyla bitecek; Komisyonla, sizler de tabii ki Hükümetimizle ve yerel idareyle de paylaşacağız.

Bir diğer soru, destek var mı? Tabii ki gerek Hayvancılık Genel Müdürlüğü ve Tarım ve Orman Bakanlığının sağladığı destekler anlamında destek var ama özel bir destek anlamında. benim bilğim dâhilinde göçebe hayvancılığa yönelik özel bir destek programı bildiğim kadarıyla yok ama yanlış da biliyor olabilirim, Sayın Genel Müdürüm düzeltebilir bunu. Bir ÇATAK; Tarım Bakanlığı bünyesinde küçük bir program vardı, doğa dostu tarım sahada, üretim ve hayvancılık üretim modeli diye Avrupa Birliği mevzuatına adaptasyon sonucu ortaya çıkmış, o var. Sayın Başkanım, siz de de söylediniz, 2012'de yönetmelikle beraber bu otlatma planlarının oluşturulması vesaire gerçekleşti.

Bu çalışmamızın sonucunu elbette sizlerle yazılı olarak paylaşacağız.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz, sağ olun, zahmet oldu buraya kadar.

Zekeriya Bey, size de teşekkür ederiz. Bu konuda, göçebe hayvancılıkla ilgili sizde birtakım bilgiler varsa siz de sunarsanız en azından bizim sorumuzu cevaplandırmış olursunuz.

Teşekkür ediyoruz, iyi günler, sağ olun.

Evet efendim, şimdi, içimizden biri, Kevser Karagöz Sezer Hanımefendi... Geçenlerde bir hocamız “Ya, aranızda Kevser Hanım var, bize gerek yok.” diye böyle bir latife etti. Aslında aramızda çok değer var, herkesi dinlemeye çalışırsak burada Komisyon artık bir sene devam eder ama Kevser Hanım’a – hanım olduğu için- pozitif ayrımcılık yapıyoruz tamam mı arkadaşlar. Diğer bir başkanım daha vardı ama o gitti, bizim eski genel müdür yardımcımız.

Buyurun Kevser Hanım, söz sizde.

3.- TAGEM Uzmanı Kevser Karagöz Sezer’in, iklim değişikliğinde toprak, su ve havanın hem toprak havası hem de doğal atmosfer olayları olarak ele alınması ve planlanması hakkında sunumu

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Sayın Bakanım, değerli Komisyon üyeleri, değerli hazırun; öncelikle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu Komisyon kılı kırk yarararak büyük bir titizlikle çalışıyor Sayın Bakanım. Bizlerin de bilgi birikimine büyük bir katkıda bulundu, kamuoyunun da öyle. Bu anlamda hepinize teşekkür ediyorum.

Biz doğal kaynaklarımızı bugüne kadar sektörel bazda ekonomik verilerle inceledik, bugün bir de toprak-su ilişkileri uzmanı olarak şahsımın gözünden bakmanızı rica edeceğim.

Adım Doktor Kevser Karagöz Sezer. İklim Değişikliği Komisyonunda tarım uzmanı olarak bulunuyorum Hocam.

Burada aslında şeyin başlığı perspektifti ama yanlış anlaşılır diye konuyu biraz açtım Sayın Bakanım. İklim değişikliğinde toprak, su ve havanın hem toprak havası hem de doğal atmosfer olayları olarak ele alınması ve planlanmasını dile getirmeye çalışacağım.

Sayın Bakanım, değerli hazırun; antik medeniyetlerde doğanın bir ruhu olduğuna inanılırdı ve bizim kültürümüzde de insan hayatını yaşanır kılan doğal kaynaklarımıza bir kutsiyet atfedilmiş antik çağlarda. Biz bugün iklim değişikliğiyle bu doğal kaynaklarımızın yani tabiat ananın insanı yaşatmaktan vazgeçebileceğini artık biliyoruz. Gerek dün Güven Hocamızın belirttiği gibi, dünyanın doğal evrimsel sürecinden olsun gerek insan eliyle olsun bugün yaşam koşullarımızda bir değişimin olduğu bilimsel çalışmalarla ortada durmaktadır. Bizim bu konuda yaşamımızın kalitesini düşürmeden önlem alabilmek için ekolojide nasıl dengeler olduğunu, ekolojik yapı taşlarını temel olarak ele alarak incelememiz daha büyük farkındalık yaratacaktır. Bugüne kadar yapılan iklim değişikliği çalışmaları genelde biyolojik çeşitlilik üzerinden yapılmakta.

Toprakla başlayalım Sayın Bakanım. Toprak, bilindiği gibi karasal ekosistemin en büyük yutak alanıdır. Bizim bunu, yutak alan kapasitesini gerek üstündeki bitki örtüsü gerek toprak yönetiminin kalite parametrelerini iyileştirmesiyle yükseltmemiz mümkün. Karbon, topraktaki organik maddenin ham maddesidir. Dolayısıyla toprak kalitesinin artması, bitki besin elementlerinin içeriğinin -toprak havalanması- toprak agregasyonunun sağlanması, dolayısıyla erozyona dayanıklı hâle gelmesi yani toprağın daha dirençli hâle gelmesi karbona bağlı ve karbonun diğer adının da yaşam elementi olduğunu hepimiz biliyoruz.

Burada Birleşmiş Milletlerden alınan ve değişik kaynaklardan derlenen bir tabloyu görmekteyiz. Burada fosil yakıtların toprağın organik ve inorganik döngü süreçlerinde büyük bir katkı sağladığını, doğrudan etkili olduğunu biliyoruz. Bizim fosil yakıt dediğimiz şey madenin ta kendisidir. Dün maden sunumu yapan hocalarımız ekolojik bir şekilde maden yapılabileceğinden bahsetti; sıyrılan toprağın geri konulduğunu, böylece doğaya zarar verilmediğini anlattılar bize. Biz bunu bir adım daha ileri götürebiliriz Sayın Bakanım. Şöyle ki biz topraktan binlerce yıllık fosil kaynağını, karbon kaynağını aldığımızda orada organik döngülere katılan bir karbon kaynağını çıkarmış oluyoruz. Biz sıyırdığımız

toprağı eğer bunu ikame edecek organik bileşiklerle birlikte ikame edersek yerine koyarken o aşamada, organik bileşiklerle o toprağı ıslah edersek daha ekolojik bir yaklaşımla çalışmış oluruz mühendislik faaliyetlerimizde.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani toprağı yerine koyarken...

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Aldığımız karbonu ikame edecek şekilde organik bileşiklerle karıştırarak yerine koyarsak daha ekolojik, toprağın doğal döngüsünü daha bozmadan yapmış oluruz bu işlevi.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Toprağı rehabilite ederek yapması.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Rehabilite ederek yani.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Aynen öyle.

Burada aldığımız şekilde sık sık dile getirdiğimiz gibi, değerli vekilimin de hocamızın da dile getirdiği gibi, toprak, aslında bitki kökleriyle beraber yutak alan olarak kabul ediliyor Birleşmiş Milletlerde. Benim şahsi olarak yaptığım çalışmada da –birazdan doktora çalışmamdan örnek vereceğim hocam- doktora çalışmamda buğday kökleri ile hiç buğday ekilmeyen ve kel bir arazide ikisini karşılaştırıp ikisinin organik maddeye etkisini araştırdım. Bitkili yerin yani bitki köklerinin organik madde miktarı bitkisiz yerden ortalama yüzde 50 daha fazla olduğunu gördüm.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani kökleri olan yer değil mi?

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Evet, bitki köklerinin olduğu yerde Sayın Bakanım, organik madde olmayan yerde yüzde 50 daha fazla çıkıyor. Yani tarımı nötr kabul etmemiz aslında pek efektif bir yaklaşım değil bu anlamda.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sadece kökler, üst tarafının yutak olması o ayrı, sadece köklerle...

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Kesinlikle, o ayrı, sadece kökler çünkü biz biçim yaptığımızda kökten almıyoruz, toprak üstünde bir anız bırakıyoruz. O anız ve alttaki kökler, toprakta karbon bağlanmasına, mikrobiyal aktivitenin daha aktif olmasına yardımcı oluyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bu konuda bir doktora çalışması yapıyorsunuz, peki, hemen şunu sorayım, ben de enteresan buldum: Diyelim ki anızdan önce oradaki yutakla, anız hâline geldikten sonra yutak arasında ne gibi bir şey var; ihmal edilebilir bir mertebede mi yoksa ciddi bir oran var mı? Yani diyelim ki buğday ektiniz. Buğdayın bir yutak miktarı var.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Kapasitesi var, evet.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu tamamen biçtikten sonra geri kalan anızın yutak miktarı ne kadar, oranı ne?

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Anıza toprakta kalan bitki kökleri olarak baktık.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, onu diyorum.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Yüzde 50 Hocam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yüzde 50 var mı?

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Yüzde 50, benim şahsi çalışmam bu, henüz yayın aşamasında bir makalem bu.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ekilmemiş arazide ekilen karşılaştırıldığında yüzde 50 karbon tutulumu var diyorsun ama biçilen kısmı hariç.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ha, çok büyük bir oran. Ben belki yüzde 5 falansa ihmal edilebilir diye düşündüm ama değil demek ki.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Yüzde 50’ye kadar yani istatistik analizimizde önemli çıktı Hocam, oranlar önemli çıktı.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şey hariç, ekilen kısım, anızda üst kısım hariç.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Kesilen kısım, hasat edilen kısım hariç.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, tabii.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Evet, o da tutuyor. Buğday bildiğiniz gibi C3 bitkisi.

Biz toprağın yutak alan kapasitesini sadece tarımla değil, aynı zamanda ağaçlandırmayla da artırıyoruz biliyorsunuz ama Hocam, her yer ağaçlandırmaya uygun olmayabiliyor. Buraya uygun olmayan bitkiler üzerinde, bizim taraf olduğumuz bir protokolda karbon tutucu biyolojik alanlar oluşturmak adına yapılan, şahsım tarafından yürütülen bir çalışmadan iki küçük örnek vereceğim. Sayın Bakanım, ben burada C3-C4 bitkilerini çalıştım. C3 bitkisi atmosferden 3 karbon bağlayan bitkiler, C4 bitkileri C3 bitkilerinin 2 katı karbon bağlayan, bünyesinde yutak oluşturan bitkiler. Sayın Bakanım, bunlar otsu da olabiliyor, çalımı da olabiliyor, ağaç da olabiliyor. Örneğin, Karapınar’da yaptığımız bir çalışmada -Konya vekilimiz burada olsaydı söylerdim- Konya’da Karapınar’da alan ağaçlandırmaya çok uygun değil Hocam çünkü toprak çok kırılğan, ağaç belli bir kütleye ve hacme ulaştığında toprak onu taşıyamıyor ve ağaç devriliyor. Bu tür alanların C4 bitkileriyle rehabilite edilmesi ve aynı zamanda ekolojik dengeye de fayda sağlaması daha efektif bir yaklaşım olur. Şöyle ki Karapınar’da...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Biz, onları ebucehil çalışısıyla rehabilite ediyoruz.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER - Gördüm onu Hocam, o da var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Iğdır’da ilk defa, bir ebucehil çalışısıyla erozyon kontrolü yaptık. Tozdan geçilmiyordu mutfaklara varıncaya kadar. Ben bir tarihte gittim, dediler ki: “Bizim evin mutfağında bir şey yapamıyoruz, toprak, rüzgâr erozyonuyla bütün mutfak toz içinde.” Ne yapıyorlarmış? Ebucehil çalışısı oranın tabii bitkisi, kesiyorlarmış bundan çok iyi yakıt oluyor diye ama neticede tahrip edince mutfaklarda, evlerde oturamaz hâle gelmişler. Biz, onu tekrar, hadi var mısınız? dedik. Bütün kurumu harekete geçirerek -o zaman DSİ Genel Müdürüydüm- orada ebucehil çalışısıyla erozyonu kontrol ettik. Karapınar’da da bu olabilir.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Evet, Karapınar’da da var Hocam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ebucehil çalışısını biliyor musun, duydun mu?

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER - Orada gösterdiler bana, ben o alanda çalışıyorum şimdi.

Şimdi, iklim verilerinin biyoçeşitlilik üzerine etkisinden bahsettik. Şöyle ki benim şahsi olarak tespit ettiğim şey şu: 2018-2019-2020 yıllarının iklim verilerine baktığımızda, oradaki doğal vejetasyonu, bitki örtüsünü merak ettim. Şöyle ki daha çok iklim verisini dikkate alırsak yani ne kadar çok parametre dikkate alırsak o kadar orijinal bir yaklaşım, gerçekçi bir yaklaşım olacağını düşünerek toprak kök derinliğinden başladık. 20 santim kök derinliğinde toprakların 5 ile 1 santigrat derece değişiminde, incelediğim bitkilerin genelinde yüzde 10’dan yüzde 50’ye kadar bir hacim kaybı söz konusu oldu. Şöyle ki vejetasyon geç başladı. Bildiğimiz gibi hem kültür bitkilerinde hem de doğal bitkilerde toprak

kök derinliğinin 20 santigrat derecenin üstüne çıkması lazım mikrobiyal aktivitenin başlaması için yani bitkinin uyanması için. Bu, son üç yılda çok dalgalanma gösterip değiştiği için direkt toprağın hem kütlesine hem hacmine etkide bulundu.

Sayın Bakanım, burada vereceğim iki örnekten biri agropyron bitkisi, bu bir otsu bitki; bu da haloxylon, bu da çalimsı bir bitki. Burada, bu 2 bitkinin karbon tutulumunu karşılaştırdım. Şöyle ki daha önce ormancılık alanında yapılmış bir çalışmadan, kızılçam bitkisinin karbon tutulumuyla... Hani kızılçamla ormanlar inşa ediyoruz biliyorsunuz, bunlar otsu ve çalimsı bitkiler olduğu için ormanlarla çalimsı bitkilerin ve otsu bitkilerin karşılaştırmasını yapmak istedim.

Sayın Bakanım, değerli hazırun; bu hesaplamaların sonunda şöyle bir sonuç çıktı: Bir dönüm araziye kızılçam ekildiğini düşünürsek -eski ormancılık müfettişlerimizle bunu düzelttik- bir dönüm arazide kızılçam sadece 2 kişinin bir senelik karbon salınımını karşılıyor, sadece 2 kişinin. Bir dönüm arazide agropyron otsu bitkisinin yani şu yukarıda gördüğünüz bitkiyi ekersek, bir dönüm arazinin sadece bundan olduğunu farz edersek 10 kişinin karbon emisyonunu karşılıyor. Yine, bir dönüm araziye aşağıda gördüğünüz haloxylon çalısını ekersek, buna ağaççık da diyorlar, bu çalı 20 kişinin karbon emisyonunu karşılıyor yani yutuyor. Yine bu bitkilerin toprağın organik maddesine katkısı yani toprağa karbon bağlaması ve organik süreçlere katkısı agropyronun organik maddeye katkısı yüzde 74, haloxylonunsa yüzde 78 olarak tespit ediliyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kızılçamın?

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Kızılçamın o bilgisi tezde yoktu Hocam, bunlar benim şahsen tespit ettiğim değerler.

Şimdi, burada C4 bitkilerinin, aynı zamanda Elif Hocamızın değindiği gibi kentsel alanların rehabilitasyonunda da etkili olabileceğini düşünüyorum Sayın Bakanım. Şöyle ki biz, toprağa bugüne kadar hep tarımsal üretim olarak baktık. Temin ettiğimiz gıdanın yüzde 80'ini topraktan temin etmek de aslında yaşadığımız yer topraktır, geçen toplantılarda Jale Nur Hocamızın belirttiği gibi. Bu açıdan baktığımızda toprak faunasının ve toprak yapısının aslında şehirleşme için de çok önemli olduğunu görüyoruz. Şöyle ki Sayın Bakanım, siz bir anınızı paylaşmıştınız bizimle “Okul bahçelerinde ağaç dikecek yer yok.” demiştiniz. Her yeri betonla kaplasak bile o betonu taşıyan toprak ve betonun taşıma gücü toprağın faunasının sağlıklı çalışmasıyla, sağlıklı havalanmasıyla ve organik madde miktarının artımıyla, aktive edilmesiyle ilgili bir şey. Bu, toprağın hem taşıma gücünü hem de sağlığını etkileyen bir süreç. Sayın Hocam siz, aynı zamanda çok iyi bir mühendisiniz, bilirsiniz, bütün mühendislik çalışmalarımızda suyun viskozitesi ile havanın direnciyle ve toprağın taşıma gücüyle, zemin etüdüyle başlarız. Zemin etüdüne direkt, doğrudan etkisi olan bir durum toprak havalanması ve organik maddesi. Dolayısıyla bizim, sadece tarımsal alanları değil kentsel alanları da toprakları ıslah etmemiz büyük önem taşıyor. En büyük karbon salınımının kentlerde olduğunu düşünürsek hem toprağın yutak alan kapasitesinin yükseltilmesi hem de toprak direncinin artırılması ve toprağın taşıma kapasitesiyle kentsel yıkımların önüne geçilmesi açısından önem taşıyor. Şöyle ki biz her tarafı geçirimsiz tabakayla kapladığımızda toprağın yapısı giderek zayıflıyor ve üstündeki yükü taşıyamayarak düşüyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çökme olur.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Çökme oluyor. Biz bu yöntemle hani haberlerde duyuyoruz tektonik hareketler olmadan ya da zeminde hiçbir değişim olmadan yıkılan binaları duyuyoruz; o binaların etrafında baktığımızda tamamen beton ve asfaltla kaplı olduğunu görüyoruz. “Nedeni bilinmeyen.” diye haber veriliyor ama nedeni açık aslında.

Buradan, toprakla birlikte suyun değerlendirilmesine geçmek istiyorum izninizle. Sayın Bakanım, biz kuraklıktan bahsediyoruz, suyun planlanmasından ve geleceğe aktarılmasından bahsediyoruz. Eğer, doğal kaynaklarımızın planlanmasından özellikle suyun tasarrufundan bahsedeceksek bunu kesinlikle temiz su kaynaklarının yüzde 80'inin kullanıldığı tarımsal sulamada yapmalıyız. Kentsel alanda yaptığımız ya da sanayide, endüstride yaptığımız tasarrufun geleceğe rasyonel bir aktarımı olmayacaktır, yaşam olarak bir karşılığı olmayacaktır. Bunu nasıl yapacağız? Önce suyu tanıyacağız sonra toprağı tanıyacağız. Şöyle ki burada yaptığım doktora çalışmasından bazı sonuçları sizinle paylaşmak istiyorum. Biz, toprağı organik maddeyle ıslah ettiğimizde toprakların hem su tutma kapasitesine hem porozitesini yani havalanmasını dolayısıyla sağlıklı bir mikrobiyal aktivitenin sağlanmasını sağladık. Burada gördüğünüz konular, şu tarafta gördüğünüz konular, kontrol konusu... 2 organik materyal kullandım ben doktora çalışmamda; biri yarasa gübresi idi. 2011'de ben bu çalışmaya başladığımda 2014'te yarasa gübresi Tarım Bakanlığının yönetmeliklerine girdi, diğer kaynağımız da çiftlik gübresi idi. 2 gübreyi karşılaştırdığımızda ve kontrol konusunda... Kontrol konusunda hiçbir uygulama yapmadık; sadece, toprağın nemini takip ederek sulama yaptık. Benim kullandığım yıldırım bitkisinin tescilde verimi optimum koşullarda 650 kilogram olarak belirtiliyor. Ben, burada, hiçbir uygulama yapmadan, kontrol konusunda 739 kilografa çıktım. Bu nasıl oldu? Toprakta suyu ve toprak-nem dengesini kontrol ederek başardık. Organik maddenin çoğaldığı yerde suyun tutulma kapasitesi artıyor, toprak içerisinde infiltrasyon hızı artıyor dolayısıyla bitki köklerine ulaşması, bitki köklerinin bu suyu alması kolaylaşıyor. Böylece daha fazla su, daha fazla verim anlayışının ne kadar yanlış olduğunu buradan görebiliriz. Yeteri kadar su verildiğinde verimin genetik potansiyelinin çok üstüne çıkarabildiğini gördük.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani bunu GAP'da bir türlü anlatamadık, daha fazla su daha fazla verim değildir.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Kamuoyunda çok yanlış bir bilgi ve çok yanlış telaffuz ediliyor, hâlâ böyle söyleniyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama anladılar, GAP'da anladılar.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Şöyle ki: Suyu fazla verdiğimizde verim artmaz, aksine düşer. Hem toprağı yıkıyoruz, bitki besin elementlerini yıkıyoruz hem toprağın geçirimsiz tabakasına kadar toprağın su dengesini bozuyoruz.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yani bitkiyi sulayacağız, toprağı değil.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Yani şöyle Hocam, mesela antik çağlarda söyledik ya tarımsal ürünlerin, tarımsal üretimin ortaya çıkış şekli kültürel işlem den. Yani sulama ve gübreleme dediğimiz kültürel işlemlerin antik çağlardaki mantığı şuymuş: Toprak anadan ekstra bir şey isterken ona ekstra bir şey verip doğal döngüyü bozmamakmış aslında. Biz bugün bu anlayışı değiştirerek topraktan daha fazla verim almanın yollarını arıyoruz. Aslında ekolojik bir şekilde toprak suyuna dokunmadan yaptığımız çalışma, bizim aldığımız tescilli verim miktarından bile, hiçbir şey yapmasak sadece toprak nemini takip ederek suladığımızda verim miktarı çok artıyor.

Buradan bütüncül bir yaklaşım olarak şuraya geçmek istiyorum: Biz sulama kayıplarını tesislerde 2'yle 2,5 arasından hesaplarız, sulamada mekanizasyonda. Şimdi, bu çalışmada topraktan tasarruf ettiğimiz su yaklaşık 44 ton. Bu su kaynağında temiz olarak kaldı Sayın Bakanım. Hani, toprağın faunasından ve öneminden bahsettik, toprak faunasının tıpkı insandaki ince bağırsaktaki yapılar gibi kendisine faydalı olanı alıp zararlı olanı tolere etmek gibi bir özelliğı var ancak suyun toleransı sıfır yani şu bir bardak suyun içine ufak bir kirletici düştüğünde bu temiz su kaynağı olmaktan çıkıyor ve bunun geri dönüşümünün bize bir maliyeti oluyor. Dolayısıyla, bizim geleceğe aktaracağımız, tasarruf

edeceğimiz su, kaynağında temiz olarak muhafaza edilen su. Bu çalışmada kaynağında muhafaza edilmiş 44 ton suyu geleceğe aktardık böylece bütüncül bir yaklaşımla hem sulama tesislerini iyileştirdik bugün yaptığımız gibi hem de toprak yönetimini için içine katarak tarımsal sulamadan yaklaşık yüzde 11 kazanç sağladık, bu suyu geleceğe aktarabildik, hiç kullanılmadı.

Tarımsal alanların yutak alan olarak ele alınmasından az önce bahsettiğimiz gibi burada biz bütün kaynaklarda ve bütün uzmanların, tarım dışındaki bütün uzmanların tarımı sadece emisyon olarak, gübrelemeyi, sadece emisyon olarak ifade ettiklerini duyduk. Şöyle ki: Toprak işleme, gübreleme ve sulama tarımda ayrı ayrı mühendislik dalları ve ayrı ayrı uzmanlık alanlarıdır. Gübrelemeye emisyon kaynağı diyoruz, hangi gübreleme? Organik ve mikrobiyal gübreleme yutak alanını artırır, emisyonu değil; anıza ekim, doğrudan ekim yine yutak alan kapasitesini artırır. İşlemeli tarım toprak yapısının bozulmasına ve emisyonu sebep olur. Sulamada buharlaşma kaybı hani, biz sadece karbondioksiti değil, su buharını da sera gazı olarak alıyoruz. Bu anlamda sulamada buharlaşma kaybını emisyon olarak alabiliriz ancak toprak-nem dengesinin sağlandığı kapalı sistemlerde ya da basınçlı sistemlerde bundan bahsedemeyiz. Dolayısıyla, tarıma toptan emisyon kaynağıdır demek doğru değildir bence.

Burada, havayı hem toprak havası hem de atmosfer olarak ele almak istiyorum. Şöyle ki: Biz havayı şimdiye kadar meteorolojik olaylar olarak ele aldık ancak bizim iklim değişikliğinde asıl ilgilenmemiz gereken şey bence havadaki oksijen, azot ve diğer gazların karbondioksitle olan oranına bakmamız lazım. Şöyle ki: Biz karbondioksitin artık atmosferde sabit olmadığını ve oranının değiştiğini biliyoruz. Bu oran değiştiğinde ya da karbondioksit oranı veya diğer gazların oranı değiştiğinde ne olacak? İklim değişikliğine bir önlem alacaksak asıl bunun üzerine odaklanmalıyız. Şöyle ki: Hava sadece meteorolojik olayları değil, bizim aynı zamanda iletişimimizi de sağlayan iyonosfer tabakasına yani radyo dalgalarının iletildiği bir tabakaya da sahip. O gazların değişim oranları radyo dalgalarının frekanslarına ne yapacak? Hani, Enerji Bakanımız burada dedi ya “Elektrik olmasa bütün bunların hiçbirisi olmaz.” diye. Radyo dalgaları olmasa, elektrik olsa da bunların hiçbirisi olmaz. Dolayısıyla, bu konulara odaklanmamız gerektiğini düşünüyorum.

Havadaki gazların oranları toprak için de çok önemli, toprak havası için de önemli çünkü toprak canlı bir yapıdır ve devamlı solunum yapıyor. Havadaki zehirli gazlar toprağa geçtiğinde bitki besin zinciri yoluyla bu canlılara yani bize de geçecektir. Dolayısıyla, bir AR-GE konusu olarak havadaki oksijen oranlarının ele alınması, iklim değişikliğine tedbir konusunda büyük önem arz etmekte. Başka bir konudan da şöyle bir önemi olabilir: Biz bütün havacılık teknolojilerimizde havanın kaldırma kuvvetinin direncine göre hesaplıyoruz. Karbonun artması bu direnci ne yönde etkileyecek? Bizim havacılık teknolojilerimiz bugünkü sabite kabul ettiğimiz değerler, gelecekte hâlâ sabite olacak mı? Bunun bize çok büyük bir maliyeti olabilir dolayısıyla önceden bilinip tedbir alınması çok rasyonel bir yaklaşım olacaktır.

Bütün bunların hepsi birer AR-GE konusu Sayın Bakanım, değerli hazirun. AR-GE konusunda iklim bizi beklemiyor dolayısıyla bu süreçleri hızlandırıp bilgiye bir an önce ulaşmamızın bir yolunu bulmamız gerekiyor. Bugün AR-GE süreçlerimizin biraz yavaş işlediğini belirtmek istiyorum; hem özel sektörde hem kamuda verdiğimiz bir projenin cevabını ortalama bir sene sonra alıyoruz, bazı verdiğimiz kabuller, kabul edildiğinde ortadan kalkmış bile olabilir.

Bir projeksiyon oluşturmak için daha önce de değinilen, Türkiye’nin yapısının, coğrafik yapısının ve iklim kuşaklarının çok farklı olduğuna değinildi. Bu durum turizm ve biyolojik çeşitlilik açısından bizim faydamıza gibi görünse de aslında istatistik ilmine göre bir kaynak ne kadar heterojense o kadar çok örneklem yapmak zorundayız. Bizim bölgemiz hakkında NASA’da ve Doğal Kaynaklar Enstitüsünde yapılan bütün çalışmalarda altına bir not düşüldüğünü görürüz: “Verilerin yetersiz olması

nedeniyle bu bölgede yapılan projeksiyonlar sapmalar gösterebilir.” Dolayısıyla, bizim mikroanlamda iklim çalışmalarına ağırlık vermemiz gerekiyor. Burada, en yakınımızdaki bilim adamımızdan örnek vermek istedim, Değerli Bülent Selek Hocamızın iki çalışması; birinde, 2 otuz yıllık periyotta yarı kurak iklim kuşaklarının yüzde 14 arttığı keşfedilmiş, diğerindeyse Seyhan havzasıyla ilgili geleceğe dair gerçek bir planlamayla, su kıtlığının yaşanabileceğini gerçek bir planlamayla ortaya koymuş. Bu tür çalışmalar bize rehber olabilecek ve bunları çoğaltmak zorundayız.

Eğitimle ilgili ben, burada, hem sizlerin hem de bu ülkenin bir evladı olarak içime dert olan bazı konuları dile getirmek istedim. Şöyle ki: Hem tarımsal eğitimde hem de bugün mühendislik ve hukukta da aynı şey söyleniyor, çok fakülte açılmasının kaliteyi düşürdüğü söyleniyor. Sayın Bakanım, bizim kadar genç nesli çok olan bir ülkede okul açılmasının ne mahzuru olabilir? Biz eğer kaliteden bahsedeceksek eğitimde azlık ve çokluk kavramından söz etmemeliyiz bence. Bu, bir yerde o fakülteden mezun olan çocuklarımız için kırıcı da olabiliyor. Bu anlamda, hani, öğretimin üyesi yetiştiremeyişimizden ya da okulların fiziksel koşullardan bahsedebiliriz ama azlık ve çokluk konusu biraz incitici oluyor diye düşünüyorum.

Burada tarım hakkında bilinen birçok doğrunun yanlış olduğuna az önce siz de değindiniz Sayın Bakanım. Tarımın bir hobi olmadığını anlatmamız gerekiyor. Sadece maddi gücü olan insanların tarla alıp ya da hayvan getirip, istedikleri gibi, doğal kaynakları sınırsızca kullanabileceği bilgisine ya da fikrine bizim özellikle sizlerden istihdamımız, kanun yapıcılar olarak karşı çıkmanız. Bilginin paradan değerli olduğunu bilmeliyiz, şöyle ki: Yapılan yanlış uygulamaların, örneğin, dışarıdan getirilen bir hayvan ya da bitkinin kendi habitatımıza en iyi ihtimalle uyum sağladığında buradaki böcek faunasını, bitki florasını olumlu ya da olumsuz değiştirdiğini görüyoruz. Bu şekilde yapılan, uzman olmadan yapılan birçok tarımsal faaliyet sonucunda işletmelerin iflas edip bozulduğunu görüyoruz. Bunun hem doğal kaynaklarımız açısından bir israf hem de sosyal olarak bir olumsuz etkisi vardır. Bunun önüne geçmek için tarımı uzmanlaştırmalıyız, şöyle ki: Özellikle kamuoyuna bilgi veren, tarım hakkında konuşan uzmanlarımızın, arkadaşlarımızın çoğunun tarımla uzaktan yakından alakası olmaması bireysel yanlışları kitlesel yanlışlara çeviriyor Sayın Bakanım. Bu da hem sosyal anlamda zarar veriyor -az önce verdiğim örnek gibi- hem de doğal kaynaklarımızın bilinçsiz bir şekilde harcanmasına sebep oluyor. Özellikle çiftçi eğitiminde, tarla günlerinde şunun zorluğunu çok yaşıyoruz: “Çiftçi bizden iyi biliyor.” anlayışı kamuoyunda herkesin dile getirdiği bir cümle. Aslında bunu “Mühendis bizden iyi biliyor.” anlayışına çevirirsek kırsal alanda da tarımda çalışan hem ziraat mühendislerinin hem çevre mühendislerinin, inşaat mühendislerinin itibarını doğrudan yükseltecek ve bizim orada, uygulama alanımızda elimizi rahatlatacak bir yaklaşım olacaktır.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ziraat mühendisleri araziye girerse olur bu iş yoksa dışarıdan olmaz, kusura bakma yani.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Biz arazideyiz Hocam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sizin için demiyoruz.

Burada özellikle ziraat mühendislerinin bizzat arazide olması lazım, masabaşında ziraat mühendisi olmaz, bu da ülkemizin bir gerçeği.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Doğru söylüyorsunuz efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir tarihte, bütün her tarafa, her köye bir ziraat mühendisi gönderilecekti ama hepsi nereye geldi? Tekrar buraya geldi. Bu yanlışlığı da yazalım yani. Yok, falancanın eşi bilmem neymiş, falancanın akrabası, falancanın hastalığı...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Liyakat...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Liyakat ve ehliyetten kaçarsak hiçbir şey yapamayız. Her şeyde ehliyet ve liyakati arayacağız. Bir de prensipleri bozmamak lazım. Oraya köy için atanıyorsa orada oturacak, orada çiftçilerle iç içe olacak, problemi görecektir yoksa kitaptan okuyarak ziraat mühendisliği olmaz.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Doğru söylüyorsunuz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Eğitimi de ona göre vermeliyiz; çocuklar tarla görmeden -o kadar üniversite açıldı- hiçbir şey öğrenmeden...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bu görüşünüze yüzde yüz katılıyorum Jale Hanım.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Şimdi, Paris Anlaşması konusunda...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Paris Anlaşması'na niye girdin?

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Paris Anlaşması'nda ben bir şey söylemek istemiyorum, aslında sormak istiyorum Sayın Bakanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Sen sormayı bırak.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Biz henüz Parlamentoda onayladığımızdan bahsettik. Burada iki önemli konu olduğunu düşünüyorum, biri: Sayın Hocamınızın dile getirdiği sorusu. Bu konu üzerinde düşündüm ve hocamla da paylaştım bunu diğeri de bizim haberlerde devamlı duyduğumuz çok popüler bir konu var hem GDO hem atmosfere 42 bin uydu fırlatılması ya da sis bombası fırlatılması konusu. Bunlar münferit yapılan ama bütün ekolojiyi ve insanlığı etkileyen şeyler Sayın Bakanım. Bu konuda biz acaba onaylama aşamasına geldiğimizde kendi şartlarımız olarak bunları eklememiz söz konusu olabilir mi?

İkinci konu: Savaşlardan doğan emisyonun hesabının... Bu konuda hocama yüzde yüz katılıyorum, çok önemli olduğunu düşünüyorum çünkü çok yüksek miktarda zehirli gazlar açığa çıkıyor veya denemelerden kaynaklı. En azından nükleer denemelerin neler yapıldığını bilirsek...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Daha üç gün önce, 3,9 şiddetinde deprem yaratacak 18 tonluk bir deneme yapıldı.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Bunlar bizim için dünyanın uzak bir ucunda olsa da bizi etkilediğini artık bilimsel çalışmalarla biliyoruz. Dolayısıyla bu konuda...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam ama bilim adamlarının bu konuda makale yazması lazım. Sayın Hasan kardeşimin gece çalışılıp bu konuda makale yazıp Citation Index'e, dergilere göndermesi gerekir.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Citation Index'e girenler İngilizce olduğu için Türkçe yazma taraftarıyım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben şuna taraftarım: Onların aynı zamanda Türkçe yayınlanmasına taraftarım, ben bunu iddia ediyorum.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Bu ülkede yetişen çocuklar okuyamadıktan sonra İngiliz'in çocuğuna ben...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hasan Bey, bu konuda aynı görüşteyim. Yarışalım ama aynısının Türkçe dergilerde de yayınlanması lazım.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Şimdiye kadar yapılan bilimsel çalışmalarda da sabit olan veriler var elimizde Sayın Bakanım.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yani siz üniversitede puan toplarken bile...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani doçent olurken kriterleri de...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Uluslararası geçerliliği kanıtlanmış dergiler olarak onlar kabul ediliyor diye öyle yazmak zorunda kalmıyor.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Öyle değil işte.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Öyle tabii.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şu anda öyle.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ben profesörüm, “Öyle tabii.” diyorsunuz da Türkiye’de indeks dergiler var, bunların Türkçeleri yayınlanabilir, Avrupa’da yayınlayacağınız şey Türkiye’de yayınlarsınız, hem İngilizce yayınlarsınız hem Türkçe yayınlarsınız.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, anlaştık.

HASAN KALYONCU (İzmir) – O konuyu da dile getirelim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Getirelim.

Bizim ilim adamlarımız sadece dışarıda katkıda bulunmasın. Tamam, yarışma için bu şart ama ben şunu iddia ediyorum: Dışarıda yayınladığı makaleyi aynen Türkçe dergilerde de yayınlasın ama Citation Index’e İngilizce girsin.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Türkçe yayınlarıma SCI atıflar var, hatta doktora tezime SCI atıfları var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Güzel Türkçe... Güzel bir şey Hasan Bey.

Toparlayalım Kevser Hanım.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Bu ikinci konunun aynı zamanda insanlığın savaşımlara bakış açısını da değiştireceğine inanıyorum Sayın Bakanım, şöyle ki: Afrika’da olan bir iç savaşın Avustralya’nın doğal alanlarına ne yaptığı eğer bilinirse bu savaşlar hakkında daha fazla söz hakkı alınması ve daha fazla müdahil olunması olarak bir kamuoyu oluşturacağını düşünüyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, bu konuda Hasan Bey’e bir makale yazıp Türkçe ve İngilizce olarak yayınlamasını teklif ediyorum: Kabul edenler...

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Ben de yardım edebilirim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bakın, görüyorsunuz, ilk defa Komisyonunda...

Evet, sonuç bölümüne gelelim.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Şöyle Hocam: Sonuç olarak ekolojiyi korumanın sadece biyolojik çeşitlilik veya sektörel bazda bakarak değil, ekolojiyi oluşturan yapı taşlarına da inerek bilginin kaynağına inmemiz bize daha fazla ışık tutacaktır.

Şöyle ki hem tarımın uzmanlaştırılması hem C4 bitkilerinin şehrsel alanların ıslahında kullanılması hem...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – “C4 bitkileri”ni de açarsak herkes de öğrenmiş olur.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – “Fotosentetik iz yolunda 2 kat karbon bağlayan bitkilerin.” diyelim o zaman Hocam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, onların isimlerini yazacaksın, öyle olmaz.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – İsimleri tespit edilenleri yazarım Hocam.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Onlar biliniyor botanikçiler tarafından.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam da herkes botanikçi değil işte. Bu raporu okuyanlar...

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Şu anda bitkilerin anatomik yapılarını inceleme aşamasındayız zaten Sayın Bakanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, peki.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Burada tarımsal üretimin uzmanlaştırılması konusunda mühendis çalıştırma zorunluluğu zaten var ama genelde diploma kiralama şeklinde yapılıyor, aktif olarak çalıştırılması gerekmektedir.

Kaynaklarımızın korunmasında tarım dışı girişimcilere bir yeterlilik belgesi verilmesi şeklinde bir sertifikasyon sürecinden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Tarımsal üretimde tuzlu koşullara dayanıklı tohum üretirken bu tohumların hangi toprak şartlarında hangi sulama ve gübreleme koşullarında olduğunun da eklenerek... Çünkü tarla günlerinde çiftçinin bize en çok sorduğu şey: “Ben bunu hangi toprağa ekeceğim? Benim toprağımda eksem bu olur mu?” Bunların da tescile eklenmesi şeklinde bir tavsiyem olacak.

AR-GE çalışmalarının sürecinin hızlanması ve teşvik edilmesi konusunda... Suyun tek bir elden yönetilmesi ancak, tarımsal sulamanın ayrıca ele alınması konusunu özellikle vurgulamak istiyorum Sayın Bakanım. Sulama mutlak olarak hayati bir konudur bizim için, su kaynaklarımızın korunması için. Dolayısıyla, bunun uzmanlarca yapılmasını... Bir kanuna, yönetmeliğe, bir şeye bağlamamız lazım.

Basınçlı sulama sistemlerinden bahsettik. Burada, basınçlı sulama sistemlerini yaygınlaştırırken, ben buna ek olarak, toprak nemini izleme dijital sistemlerinin de aynı projelerde projelendirilerek verilmesini tavsiye olarak sunuyorum değerli hazırun çünkü toprak nemini izleyerek verdiğimiz suyun aslında hem verime hem toprağa hem de su kaynaklarımıza ne kadar faydalı olduğunu, az önce verdiğim doktora çalışmamda bilgilerle sabit olduğunu ifade ettim.

Ben çok teşekkür ediyorum önce size, sonra değerli Hocam Kenan Bali’ye ve Jale Hocama çok teşekkür ediyorum.

Arz ediyorum efendim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, sağ olun, çok teşekkür ederiz.

Şimdi, tabii, sorular var. İlk olarak İzmir Milletvekili Sayın Profesör Doktor Hasan Kalyoncu.

Buyurun efendim.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi, başta bu yayınlarla ilgili kısımdan gireyim. Türkiye’de yaptığınız en iyi çalışmaları SCI dergilerde yayınlıyorsunuz fakat lise çağında sizin konunuza merak duyan çocukların hepsi İngilizce bilmek durumunda kalıyor, yani sizin ne yaptığınızı anlayabilmesi, okuyabilmesi için. Bunun bir şekilde ortadan kaldırılması gerekiyor. İngilizce yayın yapan dergilerimiz var, bunların Türkçelerinin de basılıp dağıtılması gerekiyor net anlaşılması açısından. Türkçe bilim dili ve akademik yükselmelerde de bütün olayı İngilizceye bağlamanın bir manası da yok, o da ayrı bir sorun alanı. Bunları söyledikten sonra makale konusunda da çalışıyorum, zaten kitap da yazmayı düşünüyorum ama Türkçe olacak şeyler, İngilizcesini de yazarız.

Şimdi, yangınlar... Yangınlar aslında, karbon salınımına sebebiyet veriyor olsa da yangından sonra bir yutak alanı oluşuyor ve öncesinden daha fazla bir yutak alanı oluşuyor çünkü dünya çapında bakarsanız, mesela Amerika Birleşik Devletleri’nde bazı korunan alanlarda kontrollü yangınlar da çıkarılıyor toprağın veriminin artırılması açısından. Mesela Afrika’da yangınlar çıkar, yangınlardan sonra ancak filizlenen bitkiler varlığını gösterebilir, yangın çıkmazsa o bitkiler büyüyemez. Afrika

düzlüklerindeki belgesellere bakarsanız bu belgesellerde otluk alanların çok büyük yangınlar oluşuktan sonraki sene çok daha fazla verimli hâle geldiği ortaya çıkıyor ve benim tahminim, doğal döngü içerisinde bunlar gerçekleştiği için karbon salınımı ile yutulumu arasında bir denge söz konusu ve hatta yangından sonra belki daha fazla karbon tutma imkânı da olabilir veya kapasitesi de olabilir.

Şimdi, her şeye bakarken, sadece salınım üzerinden bakıyoruz ama demin de sunumda Kevser Hanım'ın söylediği gibi toprağa baktığınızda ekim yapılmamış alan ile ekim yapılmış alanın kökleri ve “anız” dediğimiz kısmı kaldığında yüzde 50 fark ediyor. Bitkinin tamamını düşündüğünüzde, çok farklı karbon emilimi sonuçlarına ulaşılabilir ama bunu hiç kimse çalışmamış.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Ben çalıştım.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Çalışılan sadece ne kadar emisyon, arada karbon salınımı var. Bunun bilimsel olarak ortaya konulması gerekiyor. Daha önceden de tekrarladığım gibi, tarım alanlarında meralar var, ekilip dikilen alanlar var yıllık olarak, bunun haricinde meyve bahçeleri var, bunlar ormanlık alanlara eş değer şekilde karbon yutakları olarak görev yapıyor. Yani bunları hiç kimse dikkate almadan “Tarımda karbon veya emisyon şu kadar.” deyip çıkıyorlar, bu yanlış bir tespit.

Şimdi, yine, sunumda -teşekkür etmiş miydim baştan, bilmiyorum. Şimdi teşekkür edeyim-peyzajla ilgili C3-C4 bitkileri veya ağaçlar şehir alanlarında tercih edilirken -bunu ben sürekli söyledim, araştırma önergesi de verdim bu konuyla ilgili, bu konuyla ilgili soru önermeleri de verdim, bunun haricinde bu doğal alanların birbirine bağlanmasıyla ilgili verdiğim ilk kanun teklifi ekolojik geçitler, köprüler, onu kanunlaştırdık çok şükür- şimdi bu tip şeylere dikkat ettiğimiz zaman biz zaten şehirlerde karbon tutulumunu yapacağız, yutak alanı olarak da şehirleri çalıştırmış olacağız.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Evet.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Onun için, bu refüjlere, yol kenarlarına, yol ortalarına dikilen bitki ve ağaçları ona göre seçmemiz gerekiyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok önemli, çok önemli bir şey.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ve Türkiye için bir yönetmelik mi kanun mu, bir şeyle bunun düzenlenmesi gerek.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yönetmelikle...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi, belediyelerin büyük bir çoğunluğu bitkileri yurt dışından ithal getirip kullanıyorlar, birçoğu kuruyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – “Odun getiriyorlar.” diye desen, bitki değil.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yani bir de müthiş paralar harcanıyor. Şimdi, bizim fidanlıklarımız var, fidanlıklarımızda yetiştirdiğimiz bitkiler var bunlar için. Aslında belediyelerin özellikle kendi bulundukları illere özgü bitkileri oralara koyması gerekiyor hatta benim başka bir önerim de var bu konuyla ilgili; park-bahçelerde, yol kenarlarında, mesela Ankara'ya özgü bitkiler oralara konulacak, onun küçük kartları da konacak.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Meclis'te olduğu gibi.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Evet.

İlkokul çocukları parklarda otururken, insanlar bunun hangi ağaç olduğunu, nerede yettiğini, ne olduğunu öğrenecek. Bu bir eğitim yöntemidir aslında. Yani bunu yaparsak hem maddi olarak kayıpları engelliyoruz hem “Şu kadar bitki aldık, kurudu.” denilen yolsuzluklardan kurtarma ihtimalimiz var hem de şehirlerde salınan karbonu yutak alanı olarak şehirlerde tutabilme şansımız var; bir de kendi

alanımıza, yaşadığımız şehre özgü bitkileri de koruma ihtimalimiz var. Endemik bitkileri de buralarda değerlendirebiliriz. Mesela Ankara’da yetişen endemik veya tıbbi aromatik bitkileri buralarda değerlendirecek bu konularda birçok sıkıntıyı ortadan kaldırebiliyoruz.

Bir başka soru da -hem soru hem değil karışık bir şey- mesela bu parası olan vatandaşların tarımla uğraşma işleri konusu.

TAGEM UZMANI KEYSER KARAGÖZ SEZER – Evet, herkes.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi, bir emlakçılık yapacak birisinin bununla ilgili bir sertifikaya ihtiyacı var, müteahhitlik yapacak olanın çeşitli şeyleri var fakat adam “Ben çiftlik kuracağım.” dediği zaman bunun herhangi bir şeyi yok.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Para lazım.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Evet, para lazım, birinin de diplomasını aldığı zaman, bitti; tarım yapmaya başlıyor. Bunun önüne geçilmesi gerekiyor. Bu tip şeylerde aranan kriterler, çalıştırılacak mühendisler, bunların belirlenmesi gerekiyor ve şartlara bunun konulması gerekiyor. Yani hayvancılıkla uğraşacaksa veterineri, zootekni mühendisi, bunların şartlara konulması veya tarım yapacaksa orada da ziraat mühendislerine yer vermesi, balık üretecekse su ürünleri mühendislerine yer vermesi gerekli. Yani parası olan tarım yapacak diye bir şey yok. Ondan sonra destekleri alıyorlar ve desteklerin sonucu da bir yere varmıyor.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Hayvancılıkta da aynı şey geçerli.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Kesinlikle, tarım alanlarının hepsinde. Tarım ve hayvancılıkta tamamında bu. Yani kesinlikle o işi bilen insanların orada yer alması gerekiyor.

Bir başka konu, araştırma-geliştirme konuları... TÜBİTAK dâhil olmak üzere, Bakanlıktaki birimler dâhil olmak üzere destek verilecek araştırmaların çok detaylı incelenmesi gerekiyor. Yani bazı çalışmalara destek veriliyor, sonuç bir şey ifade etmiyor. Ülkenin enerjisi de parası da buralara harcanıyor. Bu AR-GE faaliyetlerinin çok iyi desteklenmesi, denetlenmesi ve öneri verenlerin de...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Neyi araştırarak konusunun seçimi çok önemli.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Tabii, onu diyorum zaten.

Ayrıca araştırmacılar gelen önerilerin de başka bir yerlere aktarılması gerekiyor, emek harcayanlara da emeğinin hakkı verilmesi gerekiyor, bu tip uygulamalar da var yani araştırma-geliştirme çalışmaları çok önemli. Sunumda da söylendiği üzere tarımda toprak yapısı, bitki köklerine suyun ulaşabilmesine imkân veriyorsa su bitkiye fayda sağlar. Bir de toprağa değil bitki sulamak dediğimiz, toprağı yıkayarak, mineral maddesini, besleyici elementlerini oradan alıp götürmek yerine suyuyla beraber bitkiye faydalı hâle getirme işlemlerine girmemiz gerekiyor.

Teşekkür ediyorum Başkanım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

Hasan Bey, ben size bir ilave yapmak istiyorum: Hakikaten şehirlerde hangi tip bitkiler kullanılacak, bu çok önemli, standardize edilmesi lazım. Bazen bir Başkan -isim vermek istemiyorum- diyor ki: “Ben İtalya’dan şu boy da alayım.” Ya, kardeşim gerek yok ona. Sen yörene uygun şey yap... Nitekim oradan birtakım böcekler geliyor, istilacı böcekler geliyor. Aslında ben bunu yasaklamak için çok çalıştım, karantina uygulamasıyla falan bir miktar azalttık ve Türkiye’deki fidancılığı geliştirdik ama bu konunun belki bir kanun, yönetmelik ve genelgeyle belediyelere, belediye başkanının aklına göre değil, ilim adamlarının... Orada ne gerekiyorsa ona göre bir şehir peyzajı yapılması şart diye düşünüyorum.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Bu konuda bir katkı olabilir mi?

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bu çok önemli, özetle bunu vurgulamak istiyorum. Yani kendi bitki türleri geliştirmemiz lazım dışarıdan ithal böyle odun tabir ediyorum, odunların alınmasına gerek yok, çoğu da tutmuyor, vesaire çok büyük paralar ödeniyor. Belediye başkanlarını hangi partiden olursa olsun fark etmiyor, bu konuda ikaz ettim. Prensibimizi söylüyorum, bunu da özellikle vurgulayalım. Yalnız burada...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Odunu biz büyütelim diyorsunuz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani ağacı...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Dışarıdan almak yerine, odunu biz büyütelim diyorsunuz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Odun demiyorum ben onlara, dışardan alınla odun diyorum.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Evet, anladım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani böyle büyük çapta falan.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yani küçük bitkileri burada yetiştirelim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, bu konuda da ben de Sapanca’da hakikaten bir fidan borsası kurulmasına vesile olmuştum ayrıca özellikle İzmir’de, Bergama’da ve çeşitli yerlerde fidan üretimini teşvik etmiştik, çok isabetli oldu, bunun daha da teşvik edilmesi lazım. Ayrıca bu iklime göre uygun çalı türlerinin de yol kenarlarında, okul bahçelerinde, şurada, burada kullanılması lazım.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Türkiye’de müthiş fidan türlerimiz var.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet.

Burada da sizlere çok önemli vazifeler düşüyor. Yani belediye başkanlarını yönlendirmek lazım. Her belediyede park bahçeler müdürleri var, onları mutlaka yönlendirmek gerekiyor, onu özellikle vurgulamak istiyorum.

Şimdi, özellikle Manisa Milletvekilimiz Ahmet Vehbi Bey’in sorusu var.

Buyurun.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Teşekkür ederim.

Kevser Hanım, şimdi, hatırlarsanız biz daha önce de bunu konuşmuştuk. Yani hep su üzerinde durduk, toprağı biraz göz ardı etmiştik, toprak konusunda zannedersem ikinci sunum bu. Yani toprağın ne kadar önemli olduğu konusunda...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Daha önce bir hocamız daha sunmuştu.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Bir hocamız daha sunum yapmıştı, bu ikinci sunum.

Şimdi, burada, o zaman da söylemiştik ve siz de aynı şeyin altını çiziyorsunuz, organik madde. Yani öyle bir çelişki ki bu, organik madde şayet yeterli düzeyde değilse birincisi, işte, suya boğsan da o suyu alamıyor iki; gübreye de boğsan o gübreyi alamıyor yani çok ciddi bir çelişki. Bizim topraklarımızdaki organik madde oranını yükseltici desteklemeler yapmamız lazım. Gübre desteği veriliyor ama...

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Aslında kimyasal gübreye destek veriliyor.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – ...kimyasal gübreye destek veriliyor. Bunun üzerinde daha fazla durmamız lazım gibi geliyor. Çok doğru bir konu, biz daha önce aralarda Kevser ablayla da konuşmuştuk, bana söylediği şey, aklımda kalanı söyleyeyim: “Evet, ormanlar çok önemli

yutak alanları.” ancak onlardan daha fazla yutak alanı, meralar var ve bu oradaki endemik bitkiler, C4 diye tarif ettiğiniz, endemik bitkiler ve Sayın Bakanımızın da söylediği gibi, bunların mutlaka şehir estetiğinde ve parklarda kullanılması çok önemli.

Çiftçi mi biliyor, ziraat mühendisi mi biliyor? Şimdi, bence burada, çiftçi ile ziraat mühendisinin etkileşimini artırmamız lazım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, çok doğru.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Şimdi, çiftçilik dediğimiz şeyin bir meslek olması lazım, meslek değil -biraz evvel Sayın Vekilim bahsetti- bir sertifikasyona tabi olması lazım ama bakın, on bin yıldan beri tarım yapılıyor, öyle mi Hocam, on bin yıldan bir tarım yapılıyor.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Evet, antik çağlardan beri yapılıyor.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – On bin yıldan beri, kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, çok değerli bilgi ve bunun birçoğunu işte slayttan, sunumdan öğrenemeyiz. Yani çiftçi var, adam akşam yıldıza bakıyor, aya bakıyor, yarın havanın ne olacağını biliyor. Rüzgârı görüyor, yağmurun yağıp yağmayacağını ya da ne olacağını...

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Deneyim çok önemli, bilgi birikim çok önemli.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ne bu? Önceki kuşaktan alınmış, ona da önceki kuşaktan bu aktarılmış. Yani çiftçilik, esasında çok önemli bir zanaat, bir meslek olması lazım fakat ne yazık ki değil. Bizim bu birikimle, ziraat mühendislerinin birikimini bir araya getirmemiz lazım. Yani sizin dediğiniz gibi “Ziraat mühendislerinin sahada olması lazım.” Pilot bölgede, zannederseniz Manisa’da bu yapıldı, bütün kırsal mahallelere, köylere birer tane ziraat mühendisi gönderildi. Bir yıl...

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Türkiye genelinde yapıldı.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Türkiye’de de yapıldı, her yerde yapılmıştır, olabilir.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Her tarafta. Çok kaldı mı?

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Kalmadı.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Merkeze çekildi.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Çok iyi netice alınan köyler oldu ama ziraat mühendisinin verimli olamadığı veyahut da köyle diyaloga geçemediği, ilgisini uyandıramadığı, başarısız olan köyler de oldu ama eminim başarılı olan bölgeler daha fazlaydı. Sonra nasıl olduysa birdenbire bunlar hepsi geriye çekildi. Gidiyoruz ilçe tarıma “Senin ne işi var burada?” diyoruz. “Ne işin var, sen daha evvelden tarladaydın, bahçedeydin bağdaydın.” “Geldik buraya.” diyor. Esasında bana göre onlara da büyük haksızlık oluyor. Ziraat mühendislerinin mutlaka tarlada olması lazım, bağda, bahçede olması lazım. Ben bunu daha önce de dile getirmiştım.

Sayın Bakanım, esasında bir şeyi yanlış yapmışız yani Tarım Sektörü Entegre Yönetim Bilgi Sistemi diye bir sistem 2011 yılında bu sistem Türkiye’de kurulması için adım atılmış, çok önemli bir sistem. Pulluk değen her karış toprağın mutlaka sisteme girmesi, verim ve rekoltenin önceden bilinmesi, politika oluşturulması, gıda güvenliği konusunda, verilerin oluşturulması konusunda çok önemli bir sistem. Hep şundan bahsettik, zirai meteorolojiden bahsettik, öyle bir sistem kurulacaktı ki bu ülkede 1.200 tane istasyon kurulacaktı. Burada bütün Türkiye’de her karış topraktaki bitkinin ne olacağı, ne olduğu, suya ne kadar ihtiyacı olduğu, bütün gelişim aşamaları hepsi kayda alınacaktı. Hatta ziraat mühendisleri dağıtıldı, belli bölgelere dağıtıldı tabletler dağıtıldı, o ziraat mühendisleri sahada olacaklardı. Yani bugün tartıştığımız birçok sorunumuzu, tarımda tartıştığımız birçok sorunu ortadan

kaldırabilecek, hakikaten de önemli bir sistemdi, Tarım Sektörü Entegre Üretim Bilgi Sistemi ve bu önemli ayağı TARBİL fakat bu rafa kaldırıldı. Yani Komisyon olarak bizim bu konuda, bunun elzem olduğunu, şart olduğunu, mümkünse daha da gelişmişinin bu ülke şart olduğu konusunda Komisyon raporumuzda yer vermemiz gerektiğini düşünüyorum.

Başka da sorum da olmadı gerçekten size.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ederiz, sağ olun.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Bir de anız yakma konusunda...

Şimdi, Sayın Vekilim, “Yangınların, kuru otların yanması, ormanların yanmasının karbon salımı olduğu kadar yutak alanında oluyor.” diyorsunuz Şimdi, o zaman bu mantıkla gidersek anız yakmak...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Anızla alakalı değil. Hayır, hayır.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – O orman için bahsetti.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Anız yakmayı ben hiç karıştırmadım bile.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Ama yani şimdi, tamam, neyse o zaman...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Anızla alakası yok onun.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Aynı mantık değil mi? Yani anızı da yakıyorsun, otu da yakıyorsun.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Değil, orası tarım alanı. Doğal alanlardan bahsettim ben.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, doğru.

Şimdi, anız yakmak hakikaten toprağı mahvediyor, oradaki biyolojik faaliyeti de öldürüyor tamamen. Yani, bu konuda aslında Tarım Bakanlığı bir çalışma yapmıştı, birtakım mekanizasyon desteği vererek anızların toprakla buluşmasını sağlayacak çareler üretmişti ama ne oldu, onu bilemiyorum; belki Tarım Bakanlığına sormak lazım.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ama şunu da söyledim: Bazı tohumların çıkabilmesi için yangının olması gerekir yani o doğal süreçte. Tarlada yangın çıkarsa...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben bir de şuna işaret etmek istiyorum: Fazla su verildiği zaman su akışa geçiyor ve neticede topraktaki organik maddeleri nehirlerle taşıyor.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Yıkıyor ve erozyona sebep oluyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Fazla kimyasal maddeyi, zirai mücadele ilaçlarını akarsulara taşıyor, bunu gördük.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Taşıyor, evet.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Nitekim, ben Ergene’de bir çalışma yaptırduğım zaman, çoğu yerde yanlış gübre kullanılmıştı. Toprağın yapısında azota ihtiyacı var, fosfor kullanılmış; dolayısıyla, orada, Ergene Nehri’nde bir denetim yapınca Tarım Bakanlığı bütün toprak tahlillerini yaptı, uygun gübre ve uygun kimyasal madde, zirai mücadele ilacı tedarik etti, miktar yüzde 50 nispetinde azaldı yani bu da çok önemli. Yani, bu fazla su aynı zamanda nehirlerin kirlenmesine de sebep oluyor.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Salma sulamanın da gerekli olduğunu savunan hocamız vardı yani Baki Hoca salma sulamayla ilgili “Buna da ihtiyaç var.” demişti.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Salma sulamaya bence ihtiyaç yok, o doğru değil bence.

Şimdi, son sözü de Jale Nur Hanımefendi’ye veriyorum.

Buyurun.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Ben Kevser Hanım’a da teşekkür ediyorum.

Şimdi, ben aslında Kevser Hanım’ın sunum yapmasını çok istedim çünkü o öyle bir referans verdi hocamız, söylediğiniz gibi. Aslında bilimsel araştırma yapan ve bu konuda söyleyecek sözü olan herkesi dinlememiz gerektiğini düşünüyorum, o nedenle de Kevser Hanım’a teşekkür ediyorum. Özellikle bilimsel konuda geleceğe ait söyleyecek sözü olan gençleri de dinlememiz gerektiğini bir kez daha yineliyorum burada, kadınları olsun, gençleri olsun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, burada, mesela Bülent Bey var.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Çünkü gerçek anlamda çok değerli kadınların ve gençlerin iklim...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ya, tamam da bu dinlemenin de hududu var Jale Hanım, dinlemenin de hududu var yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tabii, iklim krizi konusunda...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bir sene daha uzatalım bunu kanun teklifiyle.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bir sıkıntı yok yani bunun geleceğimiz açısından çok önemli bir Komisyon olduğunu düşünüyorum, onun için bilimsel...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ama önlemleri konuştuğumuz için... Yani, gençlerin bu konudaki görüşlerini almak güzel de Komisyon açısından...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır, onları dinlemeliyiz, ne istiyorlar, onu da dinlemeliyiz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Peki, tamam, dinledik işte.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Sadece 23 Nisanlarda çocukları belediye başkanları koltuğuna, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının koltuğuna oturtmakla olmuyor bu işler. Gelecek onların, dinleyeceğiz onları.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Geleceği düşündürmek açısından önemli.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, tabii, kesinlikle çok önemli.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Evet, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bir dakika, bitmedi.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Şimdi, Sayın Vekilim, süre kısa; bir ay uzatma almışız.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Sayın Vekilim, kimleri kimleri dinledik burada. Orman Mühendisleri Odası geldi, hiçbir şey söylemeden çekti gitti. Bırakın, bir de çocukları dinleyelim lütfen yani.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, bakın...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ya, öyle de demeyelim, öyle de demeyelim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, aynen öyle.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Orman Mühendisleri Odası da güzel bir sunum yaptı yani öyle demeyin.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Allah aşkına, hiçbir söylemedi.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, bakın, lütfen...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Neyse...

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Ya, buraya gelenlerin emeğine saygı duymak lazım yani gelip sunuyorlar.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bakın, sizin zihniyetinizle... Bakın, şunu yapmayın...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hiç öyle yapmıyoruz. Niye? Gayet güzel...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Burada herkesi dinliyoruz, herkesin fikrine saygımız var.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Biz bakanlık yetkililerini de dinliyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama mesela dün Güven Hocamızın -dünya çapında meşhur bir hoca- görüşüne arkadaşlarımız itiraz etti. Ya, yeni bir açılım yaptı.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ben görüşüne itiraz etmedim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Belki doğru olan odur.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakın, Sayın Başkan...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çünkü ben hatta bugün sizlere... Kâinata biz neredeyiz? Bütün kâinata biz şu anda, bırakın bizi, dünya bile bir kum tanesi bile değil. Bakın, ben size, ekibe bir şey gönderdim; bir gözden bir kâinat ve öbür tarafta insan hücrelerinden ininceye kadar...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Sayın Başkanım, bakın, ben...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, bunu yapmayın.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hayır, tam tersine, siz yapmayın.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, Jale Hanım, size yakıştıramadım bunu.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakın, hayır, bir dakika, benim şunu söylemem lazım, benim dünkü itirazım şu noktadaydı: Biz burada bilimsel bir heyet değiliz, teorilerin doğruluk yerini tartışacak bilimsel bir heyet değiliz. Asırlardır bir sürü, dünya kadar teori ortaya atılır; ha, doğrudur, yanlıştır, ona bilim insanları karar verir. Benim itiraz noktam şuydu: Madencilik, Türkiye’de yapılan vahşi madencilik aklamak üzerine sera gazı salınımlarının sorumlu olmadığını, tarihsel sorumluluk olmadığını söylemelerine itiraz ettim ben orada. Ben teorisine, teoriyi anlatışına itiraz etmedim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yok ama onlar da sonunda “Biz de vahşi madencilik karşıyız.” diye söylediler.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Benim kesinlikle madencilere karşı bir önyargım vardı, dünkü toplantıdan sonra o önyargım gitti.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Zaten o mealde bir sunuş yaptılar ama öyle demeyin.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Çünkü şöyle: Yani, onlar o kadar iyi niyetli ve o kadar çevreci bir yaklaşımla geldiler ki...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bakın, tabii ki, ben katılıyorum, kötü örnekler vardır ama burada...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Jale Hanım, her sektörde yanlış yapanlar oluyor, doğru yapanlar da vardır.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Doğru. Bakın, işe...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama doğru yapanları yanlış yapanlar üzerinden karalamayalım.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yok, ben madencileri karalamıyorum. Ben, tam tersine, dün şunu söyledim dikkat ederseniz: Yasama olarak bizim, görevimizi yapıp, onları kontrol altına alacak, bakanlıkların da denetim altında tutacağı çalışmalarını yapmamız lazım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok doğru, ona katılıyoruz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yani, şimdi, adamlar madenden para kazanıyor; sonuna kadar kazanmak isteyecekler, çok doğal.

AYŞE SİBEL ERSOY (Adana) – Ama şimdi, bu kadar basite indirmek de yanlış oluyor yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Aynen öyle. Yani, şimdi, para kazananlar siz... Bakın, bu redevans sözleşmeleriyle bu yapıldı. Yani, tabii ki bir işten para kazanan insanlar sonuna kadar her şeyi yapmak ister, en iyi şekilde de kazanmak ister.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ekmeğini taştan çıkaran insanlar var burada.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tamam, ben bir şey söylemiyorum, onlara da saygı duyuyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Onu da takdir edelim, alın teriyle, tamam mı?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Tabii ki. Binlerce madenci çalışıyor; işte, o madencileri korumak için, onların ölmemesi için, o Soma'daki 301 madencinin ölmemesi için madencilerin gerekli önlemi alması gerekiyor.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, elbette, onda hepimiz hemfikiriz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Bizim söylediğimiz bunlar Sayın Başkanım, başka bir şey söylemiyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, teşekkür ederiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Hiç kimseye ya da görüğe karşı değiliz.

Şimdi, burada şeyi soracağım...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, Kevser Hanım heyecanla sizin sorunuzu bekliyor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Soracağım.

Şimdi, burada, işte, böyle parçalı projeler yerine, hani, özellikle eğitim konusunda tarımsal üretim seferberliği ilan edilmeli.

Şimdi, Vehbi Vekilim çok güzel söyledi; evet, hakikaten yıldızlara bakıp “Yarın yağmur mu yağacak?” diye söyleyen büyüklerimiz vardı bizim tarımda ama tarım o tarım değil. Anadolu toprakları yorgun; yüzyıllardır ekiliyor, biçiliyor, o toprakları rehabilite etmiyoruz. Topraklar çok önemli.

Bakın, ben şunu söyledim, dün de bunu söyledim: Bir avuç toprağın oluşması için üç yüz yıl gerekiyor ama otuz beş yıllık ömrü olan termik santrallere topraklarımızı heba ediyoruz. Sadece üzerine oturduğu binalarla, tesislerle değil; kül depolama alanlarıyla yapıyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Jale Hanım, sorumlusu Kevser Hanım değil yani.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Biliyorum. Ben Kevser Hanım’a şunun için teşekkür ediyorum...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Kevser Hanım’a yüklenme.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Toprağın önemini burada vurguladı, tespit etti.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tabii, toprak çok önemli.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Gerçekten hem yutak alanı olarak önemli hem üzerinde yaşadığımız doğa önemli, hepsi önemli ama işte, tarım da eski tarım değil, topraklar yorgun; tohumlar eski tohumlar değil, hepsi hibrit tohum.

Yani, ben mesela şöyle bir şey bile duyuyorum, daha önce de dile getirdim: İşte, biz tohumluğu burada üretiyoruz ama burada ektiğimizde o bitki olmuyor, yetişmiyor; başka bir bölgeye götürüp orada ekıyoruz. Yani, tarım da bizim eski, bildiğimiz geleneksel, çiftçilerimizin anadan babadan kalma... Tohumlar öyle değil, usuller öyle değil. Mahvettik yani topraklarımızı da mahvettik, tohumlarımızı da mahvettik.

Şimdi, “Eğitim veriyoruz.” diyorsunuz; çok iyi, güzel, eğitim veriliyor da ne elde ediliyor, çıktıları ne bu eğitimlerin? Yani, hani, dostlar alışverişte görsün gibi işte pestisit kullanımında fazla peptisit atılmasın diye tarım il müdürlükleri eğitiyor ama o hem toprağa zarar veriyor hem bitkiye hem bizim sağlığınıza; ondan sonra dönüyoruz, o sağlığımızı iyileştirmek için o küresel şirketlerin ilaçlarını kullanıyoruz gibi sıkıntılar. Yani, bunların hepsi zincirleme bir döngü. Dolayısıyla, yani, yapılması gereken çok şey var ama ben yine de size, toprağın önemini söylediniz, onun için teşekkür ediyorum.

Eğitimler konusunda ne yapılmalı? Hani, ziraat mühendisleri... Mesela Ziraat Mühendisleri Odamızı dinlemedik burada, onu da söylüyorum. Ziraat Mühendisleri Odamızı dinleyelim, odalarımızı dinleyelim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şimdi, bakın, şu anda biz Türkiye Büyük Millet Meclisindeki...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Elektrik Mühendisleri Odamızı da, Merkez Bankasını da dinleyelim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Müsaade eder misin? O zaman bir cevap vereyim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Buyurun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Şu anda biz Türkiye Büyük Millet Meclisindeki komisyonlar içinde en çok uzmanı dinleyen, hocayı dinleyen Komisyon olarak rekor kırdık.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Biliyorum, onun için teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Daha niye itiraz ediyorsunuz?

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Yok, biz ona itiraz etmiyoruz. Biz daha iyi olsun diye...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hatta hepsini geçtik...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Biz teşekkür ediyoruz.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Yani, dinleyelim. Ama tamam da dinlemenin bir sınırı var. Biliyorsunuz, bir ay daha süre aldık. Önümüzdeki hafta bu konuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Tarım ve Orman Bakanlığının suyla ilgili bütün birimleri sunum yapacak. Çok dinledik yani; rekor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Biliyorum, biliyorum, dinlediğimizi biliyorum yani ben dinlemedik demiyorum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ama daha da vakit olursa...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Daha çok dinleyelim, daha çok bilimsel görüşe yer verelim.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, şimdi, zaten Kevser Hanım burada.

Kevser Hanım, siz, zaten buradasınız; sizi her zaman dinleriz, bire bir de cevap verebilirsiniz.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Bir iki konuya dikkat çekebilir miyim Hocam, çok hızlı.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Çok hızlı, hemen toparlayacağız.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Şöyle, basınçlı sulama sistemlerinde ben özellikle toprak nem takibinin olmasını şiddetle tavsiye ediyorum. Şöyle ki: Örneğin, basınçlı sulama sistemlerini yaygınlaştırıyoruz ve sadece çiftçinin kullanımına bırakıyoruz ya Sayın Bakanım, biz sahada gördüğümüz bir çiftçi uygulamasından hibe yapılan bir damla sulama sisteminin sabah 05.00’te açılıp ertesi gün akşam altıda kapatıldığını ve ertesi gün gittiğimizde o suyun yüzey akışa geçtiğini...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – İşte, yanlış o, yanlış ama çiftçiye de eğitmemiz lazım.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Salma sulama yapsa daha az su harcardı.

Ha, burada mesela “Çiftçi mi mühendis mi biliyor?” konusunda ben şunu vurgulamak istedim: Çiftçinin gözünde, tarım çalışanı olarak çok fazla itibarımız olmadığı için, sözümüz dinlenmiyor. Bunu vurgulamaya çalıştım aslında ve Sayın Hocama teşekkür ediyorum katkılarından dolayı ve Vehbi Hocamıza da teşekkür ediyorum. Şöyle ki: Toprak organik maddesine vurgu yaptık ya Hocam, bu, C4 bitkileri yani karbonu 2 kat bağlayan bitkiler hem bizim doğal ekosistemimizde, doğal vejetasyonumuzda var, masrafı yok, su istemiyor, kıraçta yetişiyor, bakımı yok hem de adaptasyonu çok kolay çünkü bizim doğal bitki örtümüz. Bunun aynı zamanda...

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Efendim, bu konuda isterseniz ya Bakan ya Cumhurbaşkanlığı bir genelge yayımlasın, onu teklif edelim. Bir genelge yazın, bunu yayımlatalım yani icraata geçelim.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Güzel olur.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Hasan Bey, bu konuda size ve Kevser Hanım’a, bir genelge hazırlamanız konusunda teklifte bulunuyorum.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Çok mutlu olurum.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bunu da sunalım, Bakan mı genelgeyi yayımlar, Cumhurbaşkanı mı; o genelgeyle “Buna dikkat edilsin.” diye. Bu su çok önemli bir şey.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Olur, hazırlayalım.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam mı, hemen hazırlamanızı istiyoruz. Başka bir genelge de hazırlatıyoruz, bu her tarafın, okulların bahçelerinin betonlaşmaması konusunda falan, tamam mı; ikisini birleştirelim. Oldu mu bu? İcraata geçelim, icraata.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Evet, hem kentsel alanların yutak alanı hem de toprak direnci açısından çok iyi olur. Tamam Hocam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Teşekkür ediyoruz Kevser Hanım, sağ olun.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Çok teşekkür ediyorum, siz de sağ olun.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Bu arada Bülent Bey de burada mı, ona da teşekkür ederiz.

TAGEM UZMANI KEVSER KARAGÖZ SEZER – Bülent Seyrek Hocamız Zoom’da Hocam.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Tamam, Zoom’da.

Şimdi, efendim, ben çok teşekkür ediyorum.

Müsaade ederseniz ben de izin almak istiyorum çünkü bir Irak Heyeti geldi, İstanbul’da onları misafir ediyoruz; Türkiye’deki tesisleri geziyorlar, 20 kişilik bir heyet. Ben de İstanbul’a geçeyim ama Zoom’dan Doktor Uğur Zeydanlı’yı dinleyeceğim ve Başkan Yardımcımız Nevzat Ceylan’a teslim edeyim koltuğu uygun görürseniz.

Sizi Zoom’dan dinlesem kusura bakmazsınız, değil mi?

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Estağfurullah.

BAŞKAN VEYSEL EROĞLU – Ben şimdi Zoom açacağım.

Teşekkür ediyoruz.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, hazır mıyız?

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Hazırız efendim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, Doktor Uğur Zeydanlı, Doğa Koruma Merkezi Başkanı kendisi aynı zamanda. Uğur Bey’le bizim bundan çok uzun bir süre önce yollarımız kesişti, Millî Parklar Genel Müdürlüğünde bir süre beraber çalıştık. Daha sonra o sivil toplum kuruluşlarında görevler aldı, şu anda Doğa Koruma Merkezi ülkemizin çok önemli sivil toplum kuruluşlarından biri hâline geldi, onun Başkanlığını yürütüyor; ekibiyle beraber ülkemize güzel çalışmalar yaptığından dolayı da mutlu olduğumu da özellikle belirtmek istiyorum ve sunumunu almak üzere Sayın Uğur Zeydanlı’ya sözü bırakıyorum.

Uğur’cuğum buyur.

4.- Doğa Koruma Merkezi Başkanı Uğur Zeydanlı’nın, iklim değişikliğine uyumla ilgili yaptıkları çalışmalar, olası etkiler ve üretilen altyapılar ile eksikler hakkında sunumu

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Teşekkürler efendim.

Öncelikle bu fırsat için teşekkür etmek istiyorum. Benim sunuşum iki bölümde. Birinci bölümde, iklim değişikliğine uyumla ilgili yaptığımız çalışmalar, olası etkiler ve ona karşı yapılan çalışmalar, üretilen altyapılardan bahsedeceğim. İkinci bölümde de “Eksiklerimiz ne, bunları nasıl tamamlarız?” üzerinde biraz konuşmak istiyorum.

İlk bölümde özellikle... Ben burada uzmanlarımız, yöneticilerimiz var farklı genel müdürlüklerden, aslında bu çalışmaların hepsini birlikte yaptık, özellikle Orman Genel Müdürlüğü, Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü, Millî Parklar, Tarım Reformu, TAGEM, Su Yönetimi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı -birçoğunu sayabiliriz- ekip çalışmasıyla güzel, verimli şeyler üretmeye çalıştık.

Öncelikle şunu belirtelim: Bu modelleri, haritaları sanırım birçok hocamız göstermiştir, bakmışsınızdır. Böyle kırmızı haritalar görüyoruz, bunlara baktığınızda tabii, insanın içi kararıyor “Ne yapacağız?” diye bir endişe duyuyoruz. Oradan çözüm noktasına geçebilmek önemli çünkü her yerde, her konuda bir şey üretmeniz, çözüm üretmeniz, bir şeyler yapmanız mümkün değil. Burada, bu Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli’nin (IPCC’nin) çok önemli çalışmaları var, biz de onları kılavuz olarak kullanıyoruz. İşte, 5’inci Rapor’unda, tehditlere nasıl çözüm üretilir, risk analizi yaklaşımıyla bununla ilgili bir altyapısı var. Çok yakında Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğüyle bir proje yaptık, yaklaşık 10’dan fazla sektöre bu risk analizlerini uyguladık ve maalesef verilerimizin yetersizliğinden il bazında ancak analiz yapabildik. Orada -mesela burada görüyorsunuz- risk dediğimiz şeyin buna maruz kalma miktarı, duyarlılık, uyum kapasitesi ve olası tehlikeler bazında baktığınızda, her birinin ayrı ayrı bilgilerini üretip çok kriterli bir analizle bir risk yüzeyi üretiyorsunuz ve bu, size nerede öncelikli olarak hareket etmeniz gerektiğini anlatıyor.

Burada çok önemli bir şey var: Orman ekosistemlerinden başlayayım ben, mesela buraya da baktığınızda orman ekosistemlerinin mevcut riske uyum sağlayabilmesi, bunu azaltabilmek için doğal altyapısı, ekosistem yapısıyla ilgili çok önemli bulgular var; habitat çeşitliliği, tür zenginliği, habitatın büyüklüğü ve parçalanmamış olması, akarsular belli başlı önemli şeyler. Burada mesela bence öncelikli olarak sormamız gereken şu: Orman ekosistemlerimizi yönetirken biz bu kriterleri ne kadar dâhil edebiliriz? Çünkü bunlarla ilgili eksikliklerimiz orman ekosistemlerimizin iklim değişikliğine uyum sağlayabilmesiyle ilgili kapasitesinde çok önemli azalmaya sebep olacaktır.

“Neyi yapıyoruz, neyi yapamıyoruz?” onların detayına daha sonra gireriz ama “İklim değişikliği yüzünden ormanların başına neler gelebilir?” diye baktığımızda, aslında herhangi bir bölgedeki orman ekosistemi, oradaki ağaçlarımız ya yok olacaklar ya oradaki ekosistem bu değişen sürece uyum sağlayacak veya başka yere gitmesi gelecek, göç etmesi gerekecek. Tabii ki ağaçların göçü öyle kalkıp da bir yere hemen gidilecek bir süreç değil, yapılan çalışmalarla on yılda birkaç metre gibi bir yol alma mesafesi olduğu ortaya kondu. Biz burada aslında çok daha büyük mesafelerden bahsediyoruz, onunla ilgili mesela, size yapılan birkaç çalışmayı gösteriyorum. Yani “İklim değişikliği var, ormanlar mahvolacak.” şeklinde değil “İklim değişikliği orman ekosistemlerini nasıl etkileyecek?” ve burada ne yapmamız gerektiğiyle ilgili bir çalışma yaptık, bunu Konya, Adana ve Ankara Orman Bölge Müdürlüklerinde yapmıştık. Burada aslında bir yüzey üretiyoruz, habitat uygunluğu, yaşam ortamı uygunluğu yani “Mevcut yaşam ortamı o orman için ne kadar uygundur? Mevcut sistemi, modeli, geleceğe yönelik iklim verileriyle değiştirdiğinizde neyle karşı karşıya kalacaksınız?” onu gösteriyor. Sanırım, bütün o lafların yerine sadece bu haritaya baksak aslında durumun ne kadar vahim olduğunu görebiliriz. Burası, Adana Orman Bölge Müdürlüğü Seyhan havzası. Kızılçam bizim ekonomik açıdan en önemli türümüz. Kızılçamın mevcut uygunluk yüzeyine baktığımızda -yani şu anda kızılçam ağacının bulunduğu yerler ve bunların uygunluğunu görüyorsunuz, yayılışını- 2050’de bunların çoğu artık, kızılçamın yetişmesi için uygun olmayacağı ortaya çıkıyor yapılan modelleme çalışmalarında. Burada çok büyük bir fark var ve bu...

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yerine planlama var mı?

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Efendim?

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yani bu uyum sağlayamayacak, yerine planlama var mı?

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Bir örnek çalışma yaptık orada -güzel bir soru sordunuz- birazdan onları da göstereyim. Hani ne yapabiliriz, bu durumda ne yapacağız? Hani öldük, bittik edebiyatı yerine çözüm odaklı yaklaşımdan bahsetmek istiyorum.

Konya Orman Bölge Müdürlüğünde göknarlarla ilgili yaptığımız çalışma bu da. Renk kırmızı olunca orası uygun değil demek; yeşil uygun, kırmızı uygun değil. Görüyorsunuz, 2070 yılında göknar için Konya Orman Bölge Müdürlüğünde... Bunlar Torosların etekleri, Beyşehir’den aşağı doğru, Karaman’a doğru düşünebilirsiniz. Göknarın burada yaşama ihtimali çok düşük, olasılığı çok az oluyor. Şimdi, bunlara nasıl bakmak lazım? Biz bütün bu değişim içerisinde ormancılığımızı aynı eskisi gibi yaparsak bu ormanları koruma şansımız yok; bazı şeyleri değiştirmemiz lazım, yaklaşımlarımızı değiştirmemiz lazım. Mesela artık, ağaçtan çok, birçok bölgede -özellikle kurak bölgelerde- bitki örtüsünü ve toprağı korumaya yönelmemiz lazım. Yani ağaçlandırma yapıyoruz burası zarar görmüş bozulmuş diye, aslında ağaçlandırma yaptığımız yerlerin önemli bir kısmında bitki örtüsüne de zarar veriyoruz; o ağaçlar da tutmuyor ve biz o bitki örtüsünü de kaybettiğimiz için aslında çok büyük bir zarar vermiş oluyoruz. Yine, böyle çalı çırpı, ağaççık olarak görülen meşe ve ardıç toplulukları artık, özellikle kurak bölgelerde en önemli varlığımız olmalı. Çünkü her şeyin yok olma ihtimalinin olduğu yerde onlar hayatta kalacaklar ve orayı onlar tutacaklar. Şimdi şöyle bir hesap yapmak lazım: Yani ormanı korumak önemli, ormanı koruyamıyorsak diğer vejetasyonu, bitki örtüsünü korumaya çalışmamız lazım, toprağı korumaya çalışmamız lazım. Bu hiyerarşik silsileyi mutlaka uygulamamız lazım yani sadece tek kademeli değil birkaç kademeli çalışmak lazım.

Yine, burada bizim için aslında en önemli varlıklardan bir tanesi doğal yaşlı ormanlarımız. Doğal yaşlı ormanlar, yüzlerce yıldır, binlerce yıldır yaşanan iklim ekstremlerine dayanmış ve onunla ilgili bilgiyi var eden, tutan kütüphaneler. Biz bunları yok ettiğimizde, koruyamadığımızda o bilgiyi, o kütüphaneyi de kaybediyoruz. Ama biz doğal yaşlı ormanlarımızın ne kadar koruyoruz? Şu anda

ne kadar doğal yaşlı ormanımız olduğunu bile bilmiyoruz aslında. Bununla ilgili yönetmelikler var, uygulamalar var ama aslında bu çok münferit; bunu yaygınlaştırmamız ve öncelikli uygulamaya dönüştürmemiz lazım. Yani burada söylediklerimin çoğuyla ilgili mevzuat, uygulama, pilot projeler, örnekler var, teknik altyapı var ama kurumsal vizyona ve uygulamaya dönüşmesiyle ilgili eksiklerimiz var; onları tamamlamamız çok önemli.

Yine, mesela Konya'dan bahsediyoruz. Konya'da ormanların özellikle tarım toprağını korumak için, tutmak için çok önemli fonksiyonları var. Biz orada ormanları planlarken tarımı da düşünerek planlamamız lazım. Klasik ormancılık anlayışıyla amenajman planıyla değil, tarım sektörüyle iş birliği içerisinde yapmamız lazım. Mesela en önemli, Konya'da görmüşsünüzdür, Torku'nun yol boyunca yaptığı ağaçlandırma çalışmaları vardır. Yol boyunca yapmak yerine tarım toprağını koruyacak ağaçlandırmalara ağırlık vermemiz lazım, rüzgâr perdelerine ağırlık vermemiz lazım. Biz Konya Orman Bölge Müdürlüğü ve Konya İl Tarım Müdürlüğüyle bu konuda çalıştılar da yaptık, toplantılar da yaptık, çok güzel sonuçlar da çıktı ama uygulamaya geçirmek, yaygınlaştırmak, orada biraz eksiklerimiz var.

Az evvel sordunuz efendim “Ne yapacağız?” diye, bizim burada böyle madde madde reçetelerimiz var. En önemlilerinden bir tanesi kuraklığı göz önünde bulundurarak farklı bölgelerdeki popülasyonlardan yani daha kurak bölgelerdeki popülasyonlardan geleceğe yönelik, farklı bölgelere taşıma yapmamız lazım. Genetik materyal fidan olarak, tohum olarak, onları taşıyıp orada meşcere adacıkları ve yayılma noktaları oluşturmamız lazım ki yarın öbür gün bir sorun olduğunda o adacıklar orada ormanın, orman ekosisteminin devamlılığını sağlasın. Burada başka örnekler de görüyorsunuz, fazla ekolojik detaylara girmeyeyim ama şöyle bir örnek vereyim, haritalar daha güzel akılda kalıyor: Bizim yaptığımız modele göre şu anda Beyşehir'deki, Seydişehir'deki iklim yapısı 2070 yılında Ermenek'tekiyle benzer olacak. Yani bu bize şunu anlatıyor: Bizim Beyşehir'den Ermenek'e -çünkü Beyşehir daha kurak Ermenek'ten- oradaki genetik materyali yani kızılçam, karaçam, göknar, sedir topluluklarını, örneklerini taşımamız lazım, orada bunları oluşturmamız lazım. Yine, böyle baktığınızda mesela Kayseri-Pınarbaşı şu an 7 santigrat derece ortalama sıcaklığı var, 440 milimetre ortalama yağış var ve o bölge gelecekte şu anki Elbistan'la benzer bir iklime sahip olacak, o oklar onu gösteriyor. Pozanti 2070 yılında, 2100 yılında yaklaşık Adıyaman'la benzer bir iklime sahip olacak.

MURAT BAKAN (İzmir) – Hangi senaryoya göre?

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Bunu yaptığımızda, bunlar biraz eski, 2010'da yapmıştık...

MURAT BAKAN (İzmir) – Farklı senaryolar var ya, ısınma senaryoları.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Evet, evet. Hedley'e göre yapmıştık bunu ama şunu söyleyeyim: Biz hep en muhafazakâr senaryoları kullanıyoruz çünkü ötekini kullandığınızda zaten hani çok fazla sorun var gibi bir sonuç ortaya çıkıyor, o zaman da gidip hani bunu anlattığınızda o zaman bizim bir şey yapmamıza gerek yok gibi bir tabloyla karşı karşıya kalıyorsunuz. O yüzden daha hangi senaryoları kullandığımıza dikkat ediyoruz ki yanlış bir iletişim kanalı oluşturmayalım.

Adana için mesela Hayfa bölgesi iklim olarak uygun olacak. Yani bunları şunun için gösterdim, bizim buralardan artık, bir şeyleri taşımamız lazım, ona göre geleceğe yönelik iklim adacıkları oluşturmamız lazım. Biz bu çalışmayı yaptık, sadece böyle akademik bir çalışma olarak kalmaması için de -orada ben Orman Genel Müdürlüğüne özellikle Amenajman Dairesine teşekkür etmek istiyorum. Mustafa Bey de burada, çalışmalarımızda çok destek vermişti- biz oturduk, bölme bölme, meşcere meşcere, hangi meşcerede hangi reçete, hangi çözüm önerisi uygulanabilir onları da yazdık; bunu

kurumdaki uzmanlarla birlikte geliştirdik ve sonuç olarak da nerede ne yapılacak, kaç numaralı reçete, çözüm önerisi hangi meşcerede uygulanmalı, çıkarttık. Bu bir örnekti, bunu az evvel söylediğim gibi 2008, 2009 yıllarında yapmıştık Adana’da, sonra Ankara’da, sonra Konya’da devam ettik ama bunu aslında bizim bütün Türkiye’deki ormanlarımız için yapmamız lazım bu modelleme çalışmalarını. Bunları yapmadan mevcut şekilde devam etmemiz mümkün değil.

Birkaç tane de tarımdan örnek vermek istiyorum. Tarımda da yine aynı, IPCC’nin yaklaşımıyla bir risk analizi yaparsanız, karşınıza birtakım hassasiyetler çıkar. Biz bir bölgede çalışırken bu analizleri yapmadan bir şey yapmamayı tercih ediyoruz çünkü önce bilimsel altlığını geliştirip ondan sonra onun yönlendirmesiyle nerede ne yapılabilir, sorun nedir, nerededir ve ne yapılabilir, bu yaklaşımla çalışmaya gayret ediyoruz. Mesela burası İpekyolu Kalkınma Ajansının bölgesi, bunu da İpek Yoluyla beraber yapmıştık. Burada bir hassasiyet haritası görüyorsunuz yani girdileri de görüyorsunuz. İklim değişikliğinden etkilenme potansiyeli en yüksek olan yerler neresi? Bu onlarca altlık katmanın birleştirilmesiyle bu sentez, büyük haritayı oluşturuyoruz. Ondan sonra da uyum kapasitesine bakıyoruz yani uyum için elimizde ne gibi imkânlar var, sadece kötü senaryo değil, bazı bölgelerin uyum kapasitesi diğerlerine göre daha yüksek. O, oradaki kurumsal altyapı, sosyal-beşeri altyapı veya doğal altyapıyla alakalı olabilir ki burada altını çizmek istiyorum, doğal altyapı yani oradaki doğal ekosistemler, ormanlar, meralar, bozkırlar aslında uyum açısından en önemli araçlarımız; onları kaybettiğimizde aslında birçok yerleşimimizin ve ekonomik üretimimizin de uyumla ilgili kapasitesini kaybetmiş oluyoruz. Yani buna sadece bir çevreci uğraş olarak bakmayalım, bu aslında ekonomimiz, sosyal refahımız açısından da tutmamız, yapmamız gereken uygulamalar. Biz burada, mesela, hem hassasiyetin yüksek olduğu hem de uyum kapasitesinin yüksek olduğu yerlere öncelik verdik; işte, uygulama önerilerini önce burada yapalım istedik.

Yine, bir başka örnek göstermek istiyorum: Cihanbeyli burası, rüzgâr erozyonu çok yüksek bu bölgede ve tarımsal üretim açısından Türkiye’nin en önemli yerlerinden biri; burada tarım toprağını korumak çok önemli. Bu doğa temelli çözümler dediğimiz şey aslında, mesela, canlı rüzgâr perdesi, ağaç perdesi dediğimiz tarlaların etrafına oluşturacağınız bu tip çitler 50 ila 100 metre uzunluğunda bir alanı, tarlayı, tarım arazisini rüzgârdan koruyabiliyor ama şöyle bir şey var: Çiftçiler kesinlikle istemiyorlar rüzgâr perdesini çünkü birincisi, gölge yaptığı için ürün miktarını azaltıyor, ikincisi, kuşları çeker diye bir görüş var; kuşlar da tohumları yer hâlbuki kuşlar böcekleri de yer yani biraz öyle bakmak lazım ama hiç kimse risk almak istemediği için -hani çiftçilerimiz açısından söylüyorum- yanaşmıyorlar.

Biz önce bu haritayı yaptık, ondan sonra da mevcut ağaçların da haritasını çıkarttık tek tek o bölgedeki ve bunları üst üste koyduk, ondan sonra da rüzgâr erozyonu en yüksek olan ve bu hizmetin de en az olduğu yerleri tespit ettik, gidip oradaki köylere dedik: “Ya, rüzgâr perdesi ister misiniz?” Onlar üstümüze atladılar “Ya, çok ihtiyacımız vardı. Nereden geldiniz? Çok iyi oldu.” diye. Şimdi, burada, aslında elimizde çözüm için birçok araç var ama önemli olan nerede ihtiyaç olduğunu da çalışmak, ona göre hareket etmek, bu bilgileri, altyapıları üretmek gerekiyor ki bizim hem orman hem tarım teşkilatımızın arazi teşkilatı, taşra teşkilatı çok yaygın ve bu bilgiler de var, kolaylıkla üretilebilir.

Anızdan bahsettiniz. Doğrudan ekim diye bir yaklaşım var, Türkiye’de çok az uygulanıyor maalesef ama Arjantin’de 78 milyon hektardır galiba, değil mi? Yanlış söylemiyorum.

DOĞA KORUMA MERKEZİ TOPRAK VE SU PROGRAMI KOORDİNATÖRÜ MELİKE KUŞ – 20 milyon.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Özür dilerim, 20 milyon hektar doğrudan ekim alanı yapılıyor Kanada’da, 18 milyon Avustralya’da, Kazakistan’da bizim 100 katımız. Türkiye’de bir türlü bunun yaygınlaşmasını başaramadık. Burada tabii, teşkilatın desteği çok önemli.

Doğrudan ekim nedir? Ben size kısaca anlatayım: Anızı kaldırmak için ya yakılır ya toprak sürülür, ikisinin de çok farklı şekilde zararları var hem toprağa hem suya hem de erozyon açısından hem de atmosfere karbon salımı açısından. Doğrudan ekimle siz anızı kaldırmadan, onun üzerinden tohumları bu mibzerlerle toprağın içine çakabiliyorsunuz ve herhangi bir ürün kaybı da olmuyor, rekolt kaybı da olmuyor ama o anız bütün kış boyunca orada kaldığı için rüzgârda, fırtınada toprağın kaybolmasına engel oluyor, artı, toprak neminin de çok yüksek olmasını sağlıyor, bir de organik karbondan bahsettik, onu da artırıyor. Şimdi, çiftçiye gittiğinizde tabii ki bunları yapmayı çok istemiyor veya yeni şeylere çok açık olmuyor, çok az sayıda çiftçimiz bu tip adımları atıyor ama bunları bizim ulusal politikalarımız, hamlelerimiz olarak ele aldığımızda aslında yaygınlaşması için çok büyük yol alabiliriz, artı, bir de toprağa çok daha az kere sürdüğünüz için yakıt ve iş gücü açısından da çok önemli bir kazancı var.

Yine, böyle bir örnek daha vereyim: Bu doğrudan ekimle toprağı az sürdüğünüzde tabii, bu kemirgenlerin, farelerin sayısı artabiliyor toprağı altüst edip yuvalarını yıkmadığınız için. “Fare sayısı arttı.” diye şikâyet geldi, biz de bu yırtıcı kuş yuvalarıyla bölgede baykuş ve kerkenez popülasyonunu artırdık ve bunların sayesinde de fareyle ilgili kontrollü, fare kontrolünü, zararlı kontrolünü zehir atmak yerine, biyolojik mücadeleyle çözenin yolunu ürettik.

Güneydoğu Anadolu’da, biliyorsunuz, en çok konuşulan konulardan bir tanesi, suyun gelmesiyle birlikte, sulu tarımı çok bilmeyen, daha çok kuru tarımı bilen çiftçilerimiz yanlış su kullanımıyla birçok yerde toprak tuzlanmasına sebep oldu ve toprağımızı da kaybetmeye başladık. Biz burada gece sulaması diye, eskiden yapılan, geleneksel ama artık unutulmuş, kimsenin de uğraşmadığı bir yaklaşımı yaygınlaştırmaya, tekrar hatırlatmaya çalıştık. 1 milyar litre su kazancı sağladık ve üründe de yüzde 15 artış oldu. Çok basit bir uygulama, sadece gece suluyorsunuz ama etkisi çok büyük. Bunlarla ilgili, çiftçilere dağıtmak üzere biz böyle minik yayınlar da hazırladık, biraz dili ve anlatımı tamamen çiftçilere yönelik olacak şekilde. Kılavuzlarımızı görüyorsunuz.

Biraz da kentlerden bahsedelim. Kentlerde uyumlu ilgili neler olabilir? Bütün bu anlattığım çalışmalarda, aslında “Biz hep doğanın sağladığı faydaları -biz bunlara ekosistem hizmetleri diyoruz- nasıl artırırız hem koruma hem de kalkınmayı birleştirecek bir arayüz olarak bunu nasıl kullanırız?” diye yaklaşıyoruz. Aynı şekilde, artık, kentsel nüfusun oranı kırsal nüfusu yavaş yavaş geçmeye başladı. “Kentlerimizde de bazı ihtiyaçlarımız var; bununla ilgili neler yapılabilir?” diye bir çalışma yaptık. Onunla ilgili de size verdiğimiz pakette Çankaya Belediyesiyle yaptığımız bir örnek çalışma var; orada biz şuna baktık: Bir yeşil alanın -bu kentin içerisindeki parklar da olabilir, çevresindeki daha büyük yeşil alanlar da- sağladığı faydalar nelerdir, bundan kent nasıl faydalıyor ve bununla ilgili talep nedir? Yani sadece arza değil talebe de baktık, burada mesela su tutumu, bu sel, taşkın riskini görüyorsunuz -işte, daha dün çok büyük oranda yağmur yağdı- buradaki yüzeyde Çankaya ilçesinde sel, taşkın riski yüksek olan bölgeler yeşil renkli, düşük olanlar da kahverengi renkli. Burada da yüzey akışını görüyorsunuz yani yüzey akışını kontrol eden yeşil alanlar azaldıkça risk yükseliyor, onlar daha koyu mavi oluyor ve bu ikisini biz üst üste koyduk. Arz nerede, talep nerede, bunların arasındaki fark ne kadar yüksek? Bunu da şu yüzden yaptık: Yani şurada sorun var, burada sorun var değil, bu arz talep dengesine bakarak nerelerde öncelikli olarak bir şeyler yapmamız lazım, çalışmamız gerekiyor, bu bize onu gösteriyor. Daha sonra da park ölçeğinde -biz buradan özellikle o mavi olan mahallelerde-

bu sorunu azaltmak için neler yapabiliriz, onları çıkartmaya çalıştık. Bu sadece bir örnek, ekosistem hizmetiydi, işte, ısıyla ilgili, besin üretimiyle ilgili, karbonla ilgili, rekreasyonunu ilgili haritalar ve örnekler de orada var.

Ben, kısaca, artık biraz, tamam, bunları yapabiliyoruz, elimizde var ama eksiklerimiz neler ve neler yapmamız lazım? Onlara da değinmek istiyorum. Önce ormancılıkla ilgili başlayayım çünkü en çok çalıştığımız kurum Orman Genel Müdürlüğü, en iyi çalıştığımız kurum olduğunu da söyleyeyim ilginç bir şekilde. “Ya, bizim biyolojik çeşitliliği koruyan, gözeten bir ormancılık anlayışına ihtiyacımız var, birlikte çalışalım.” “Olur, çalışalım.” Orman Genel Müdürlüğüyle ben 2000 yılından beri de birlikte çalışıyoruz, çok güzel çalışmalar da yaptık, hatta çoğu kurum bizi Orman Genel Müdürlüğü’nün araştırma dairesi olarak da görüyor. Ben burada onlara tekrar teşekkür edeyim, o iş birliği ve yenilikçi yaklaşımından dolayı ama eksiklerimizi de gündeme getirmek önemli; özellikle de artık biraz orman yönetim anlayışımızı değiştirmemiz gerektiğinin altını çizmek istiyorum çünkü hem sosyal dinamikler yani Türkiye’nin sosyoekonomik yapısı da değişiyor hem iklim değişikliğinin de getirdiği bir ayrıca baskı var, bunları gözeterek ormancılık yapmamız lazım. En basitinden yaşıyor şu anda, her yıl aynı şeyden şikayet ediliyor, işte, bizim mevzuatımıza göre bir yerde üretim yapılacaksa oradaki köylülerle, yöre halkıyla bunu yapmak gerekiyor ama orada verilen ücreti artık birçok köylü yetersiz bulduğu için yapmak istemiyor ve burada bir değişiklik yani tamamen sosyoekonomik dinamiklerle karşımıza çıkan bir tablo. Bunun gibi daha onlarca şey var dikkat etmemiz gereken ama en önemlilerinden bir tanesi artık biraz daha az odun odaklı bir orman yönetimi yapmamız lazım. Bununla ilgili de çok güzel çalışmalar var ama kurumsal genel vizyonun da değişmesi gerekiyor. Son yıllarda özellikle burada da konuşuldu, duyduğum şeylerden takip ettiğim kadarıyla sürekli artan bir eta miktarı var, ormanlarımızın o yükü kaldıramayacağı çok açık; özellikle de iklim değişikliği gibi olumsuz bir etkenle beraber. Burada, aslında, odundan vazgeçelim diye bir önerim yok, o ekonomik açıdan önemli ama ormanın diğer hizmetlerinin de ekonomik önemi çok yüksek, sağladığı fayda çok yüksek. Mesela, bugün Marmara’da müsilağdan bahsediyoruz, dün ODTÜ’nün bilim gemisindeki arkadaşlarla konuştum, şunu söylediler: “Marmara’daki kirliliğin üçte 1’i de tarımsal atıklardan geliyor.” Şimdi, bizim orman varlığımız özellikle de Güney Marmara’da -Kuzey Marmara’da bu artık çok daha zor- özellikle kıyı bölümündeki ormanlarımız daha güçlü olsaydı, daha iyi korunmuş olsaydık o akışı da tutacak olan onlardı. Şimdi, biz müsilağ için ne kadar harcama yapacağız, onun maliyeti bize ne olacak,? Birtakım önleyici tedbirleri almak hep bir maliyet gibi gözüküyor ama bunları almadığımızda yirmi yıl sonra otuz yıl sonra, yaptığımız harcamaların maliyeti çok daha yüksek oluyor. Biraz ormanlarımızı bu şekilde yönetmemizin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Su, en önemli konu. Türkiye su zengini bir ülke değil, su kıtlığı sınırında bir ülke. Bizim suyu artık ormanlarımızın ana fonksiyonu olarak kullanmamız gerekiyor, o konuda da yaptığımız bir çalışma vardı yine Orman Genel Müdürlüğüyle birlikte, biz ormanlarımızı su tutma kapasitesini artıracak şekilde nasıl yönetebiliriz; eksiklerimiz var tamamlamamız gereken çok şey var ama bu çalışmalar da var, bunları biraz daha desteklememiz, yoğunlaştırmamız gerekiyor. Yaşlı ormanlardan bahsettim, bizim şu anda 200 bin hektardan daha fazla doğal yaşta ormanımız olduğunu sanmıyorum, hâlbuki çok önemliler çünkü bütün bilgiyi, hazineyi taşıyan orası, doğal yaşlı ormanlarımız, onları kaybetmeyi göze alamayız ama...

MURAT BAKAN (İzmir) – Bizler yaşlandıkça kesiyoruz, yaşlı ağaçları kesiyorlar. Hâlbuki en çok...

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Evet, doğru diyorsunuz. Şimdi, bazı bölgelerde kaybediyoruz. Şöyle bir şey de oluyor: Mesela, bunların korunması gerektiğini düşünen bölge müdürlerimiz, işletme müdürlerimiz de oluyor ama tabii ki sürekli on yılda bir değişen planlar, yenilenen planlar bir noktada bu koruma kırılabilir ve bir kere kaybettiğinizde bir daha geri getiremiyorsunuz.

Yine, kurak bölgelerde artık daha farklı bir yaklaşım ve ormancılığı uygulamamız gerekiyor, özellikle de tarım ve toprakla ilişkisini geliştirerek bunu tasarlamamız sağlamamız lazım. Bununla ilgili FAO’yla birlikte Küresel Çevre Fonundan desteklenmiş bir proje yapıldı, bu konular tartışıldı ama ben hâlâ örneklerle ihtiyacımız olduğunu ve kurumsal vizyona yerleştirmemiz gerektiğini düşünüyorum. Ağaçlandırma yerine ekolojik restorasyon yaklaşımını geliştirmemiz lazım yani ekolojik restorasyon dediğimizde aslında, o bölgenin doğasını orada geri getirmek, onu tesis etmekten bahsediyorum çünkü klasik ağaçlandırmayla siz orada doğal varlıklarınızı kaybedebilirsiniz. Aynı zamanda iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine daha fazla maruz kalabilecek bir yapı da oluşturabilirsiniz. Meşeleri köklediğimizde çam dikmek için çamı eğer orada yaşatamazsak meşeyi de kaybetmiş olacağız, o da büyük, önemli bir sorun. Bununla ilgili yapılan çalışmalar var ama biraz daha örneğe ve kurumsal vizyona yansıtmaya ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.

Tarımla ilgili ilk söylenecek şey, bence, hâlâ çok eski bir toprak haritamız var ve sadece ana tarım havzalarında iyi, biraz daha marjinal alanlarda toprak bilgimiz yok, öyle diyebiliriz. Eksiksem yanlışsam da her türlü eleştiriye açığım. Bizim toprak haritamızı üretememiş olmamıza ben inanmıyorum, ekonomik olarak, altyapı olarak, kapasite olarak bu kadar güçlü bir ülkenin bunu yapmamış olması büyük bir eksiklik. Yine aynı şekilde bitki örtüsü haritamız da yok. Bizim bozkırlarımız, makilerimiz bunların yerini tam bilmiyoruz, çok iyi bildiğimiz tarım arazilerinin yeri var, doğru, iyi biliyoruz. 3 kapalı, 2 kapalı yani yüzde 40’tan daha kapalı ormanlarımızın yerini çok iyi biliyoruz ama daha aşağısındaki ormanlarımız, bozkır çalılıklar bunların var olan haritaları da çok sağlıklı değil, yüzde 50’den daha fazla doğruluk oranına da sahip değil, maalesef.

Az evvel bahsettiğim bu ekosistem tabanlı çözüm önerileri çok önemli, bunları artık hayata geçirmemiz lazım, daha güçlü bir şekilde bunlara eğilmemiz lazım. Kuraklık olduğunda hemen ilk konuştuğumuz şey su getirmek, suyu getirmek yeterli olmuyor, suyu getiriyorsunuz, getiriyorsunuz, getiriyorsunuz ama bizim de suyumuz bitiyor artık o kadar çok suyumuz yok ve yetmiyor. Şu anda GAP bölgesinde mevcut su miktarı tarımsal üretime açılması planlanan alanlarla örtüşecek düzeyde değil. Burada, artık biraz daha suyu nasıl kullandıracağımızla, suyu nasıl koruyacağımızla ilgili altyapıları da geliştirmemiz gerekiyor. Bunlara daha yoğun ve ağır bir şekilde eğilmemiz gerekiyor.

Yine, hâlâ yapmamış olduğumuz çok önemli bir eksiklik; az evvel size kızıлчаğın bir yayılış modelini ve uygunluk haritasını gösterdim, biz ana tarım ürünlerimizle ilgili bu tip haritaları yapmadık daha yani arpa, buğday, pamuk, şeker pancarı, ayçiçeği bunlar en önemli ürünlerimiz, biz, Türkiye’nin hangi bölgesinde iklim değişikliğinden dolayı bu ürünlerde ne kadar bir rekolte azalması olacak, bununla ilgili bir hesaplama yapmadık. Çok genel bilgilerimiz var ama bu modelleri yapmamız lazım. Doğrudur, yanlıştır, istatistik olarak eksikleri olabilir ama yine de bize yol gösterici olacaktır. Suyla ilgili bahsettim, ona bir de girmeyeyim.

Biyolojik çeşitlilikle ilgili de önemli eksikliklerimiz var; tek tek bahsetmeyeyim ama tıpkı bu tarımsal ürünler ve orman ekosistemleri gibi nadir, tehdit altındaki endemik türlerimiz için de bu uygunluk modellerini üretmemiz lazım. Bir örnek vereyim: Yüksek dağ katında yaşayan türlerimiz alpin kuşak yaşayan türlerimiz, Toros kurbacası Türkiye’ye endemik, Bolkarlarda, Aladağlar’da olan bir türümüz, 3-4 yerden biliniyor. İklim değişikliğinin olumsuz etkileriyle habitatlar yukarı doğru kayıyor

ama alpin kuşakta kayacak bir yer yok artık, daha yukarısı yok. Bunların başına ne gelecek, çalışmamız lazım. Kumul ekosistemleri, sulak alan ekosistemleri, başımıza ne gelecek, bunların modellerini üretmemiz lazım, ona göre koruma önerilerini geliştirmemiz lazım. Yine korunan alan yönetiminde hâlâ biyolojik çeşitlilik odaklı yönetim yapmadığımızı düşünüyorum, rekreasyon kolay olanı, görüneni, ön planda olanı hep oraya kayıyoruz, ilk başından beri bu iş böyle gelişti ama bunları değiştirmemiz lazım, biyolojik çeşitlilik odaklı yönetim yapmamız lazım. Size verdiğimiz dosyada Hatila Vadisi Milli Parkı'yla ilgili bir doküman var, bunu 2005 yılında çalışmıştık. Birçok koruma alanımızda ağaçlar kurudu, bunları kesmemiz lazım üzerine bir baskı var. Hatila Vadisi bunların sembol olanlarından bir tanesi. Daha önce 1990'lı yıllarda bir kere olmuştu bu, bir kesim yapılmıştı kurumlardan dolayı. 2005 yılında biz tam o sırada da o bölgede çalışıyorduk, böyle bir tartışma vardı. Biz Dünya Doğayı Koruma Birliğinden bir uzman rica ettik, "Bize bir millî park yöneticisi olan ve bu bölgenin olduğu bir millî parkı yöneten bir uzman, bir yönetici bulun ama ormancı olsun." dedik. Böyle bir uzman bulduk, Avusturya'dan geldi, Kalkalpen Milli Parkı'nın yöneticisi. Aynen bu bölgenin olduğu bir millî parktı. O dönemde, ormancılık anlayışı açısından, aslında ekolojik açıdan doğru olmayan noktalar vardı. Biz, orada, hep birlikte tartıştık üç gün boyunca ve onun sonunda da hep beraber oranın nasıl yönetilmesi gerektiğiyle ilgili bir genelge çıkarttık ve onu da herkes imzaladı. Bunun son maddesi de "Burada yazan fikirleri buraya imza atan kurumların hepsi sonuna kadar destekleyecektir." Burada şöyle bir nokta vardı: Aslında böcek, sandığımız kadar da koruma alanlarından üretim ormanlarına sızrayıp bizim üretim ormanlarımızı yok etmiyor, o kadar büyük bir yayılma mesafesi yok. İkincisi, kurumuş ağaçları almanın böceklerle mücadeleyle hiçbir faydası yok çünkü kurumuş ağaçta zaten böcek kalmamış oluyor, o uçmuş oluyor. Burada bu ağacı almak sadece ekonomik bir perspektifle anlamlıdır, millî park için de uygun olmadığı için bunu yapmamamız lazım. Bunu getirdim çünkü yine Hatila Vadisi Milli Parkı'nda benzer şeyler tartışılıyor. Bu da uygulanmadı onu da söyleyeyim, herkes imzaladı ama o ağaçlar yine alındı maalesef, bir şekilde başaramadık onu çünkü birtakım alışkanlıklar kolay değişmiyor ve koruma yapmak her zaman daha zor olanı.

Kentlerle ilgili de biraz daha kentlerimizi etrafındaki yeşil alanlarla beraber kurgulamamız, planlamamız, yönetmemiz çok önemli. Sürdürülebilir kentler, artık Birleşmiş Milletlerin ve dünyanın en önemli gündemlerinden bir tanesi ve onu da sadece o kentin, yerleşimin içine bakarak yapamayız, içinde bulunduğu havza, üretimi, tüketimi, bunun eşleştirilmesiyle birlikte oluşturulacak modellerle düşünmek lazım. Fazla detaya girmeyeceğim, bir tane örnek verip sözümü tamamlayacağım. New York Belediyesinden oradaki koruma bilimi ekibinin başındaki yöneticiyi davet ettik, Su Yönetimi Genel Müdürlüğüyle beraber bir uluslararası çalıştay düzenlemiştik, orada bize şunu anlattı: New York'ta musluktan su içebiliyorsunuz, musluğu açıp su içebiliyorsunuz, kocaman şehir ama arıtma tesisi yok. Arıtma tesisi kurmak yerine hesap yapmışlar "Bizim arıtma tesisi kurduğumuzda maliyetimiz nedir? Yukarı havzada ormanların ve hayvancılığın, tarımsal üretimin yönetimini regüle edersek bunun bize faydası, maliyeti ne olur?" 2 milyar dolar daha ucuz olduğunu bulmuşlar bunun ve arıtma tesisi kurmadan, tamamen tarımı, hayvancılığı ve ormancılığı regüle ederek New York'a temiz su getiriyorlar ve sadece bir UV filtresinden geçirip bunu servis ediyorlar. Bizim ülkemizde musluğu açıp su içebildiğimiz bir kentimiz var mı bilmiyorum. Koca bir millet pet şişeden su içiyoruz hepimiz. Ya evimize büyük polikarbon şişeler alıyoruz ya da sokakta sürekli pet şişelerden su içiyoruz.

Birçok sorununuz var ama çözüm önerileri de var. Bununla ilgili bilgi, altyapı, kültür de var ama biraz daha bunları kurumsal vizyonumuza entegre etmemizle ilgili çalışmalar yapmamız lazım. Avrupa Birliği -Yeşil Mutabakat'ı duyduunuz, o sadece bir tanesi, bunun dışında da başka birçok uygulaması

var- bu konuda çok büyük hamleler yapıyor. Çok çevreci olduğundan değil, aslında bunun ekonomik getirisinin de farkında ve kaybettiğinizde telafi etmenin maliyetinin bilincinde olduğu için aslında biraz da bu kadar çok bu konulara kaynak ayırıyor ve destekliyor, böyle bir vizyonla hareket ediyor.

Ben sözümü bitireyim. Süremi aştığım için de özür dilerim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, Sayın Zeydanlı’ya ben çok teşekkür ederim.

Sürenizi aşmanızdan da memnun olduk ayrıca, onu da belirtiyim. Daha da uzatabilirdiniz çünkü gerçekten güzel bilgilere sahip olduk sizden.

Ben önce arkadaşlarımıza söz vermek istiyorum.

Evet, Hasan Kalyoncu, İzmir Milletvekilimiz.

Sayın Hocam, buyursunlar.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sayın Hocam, sunumunuzdan dolayı teşekkür ediyorum.

Son söylediğiniz cümleden gireyim, Avrupa Birliğinin ve Amerika’nın vesaire tarzı, “ekonomik kaygılar” dediniz. Tıpkı Coca-Cola gibi değil mi?

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Evet, tabii.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Buraya almışsınız.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Evet.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Herhâlde destek aldı. Hayata Artı Vakfı aslında hayata eksi vakfı! Coca-Cola’nın şeyi ile Avrupa’nın amacı aynı, ikisi de kirletiyor ama bir yandan da temiz tutmaya çalışıyor.

Burada herhâlde buraya almanızın sebebi destek verdiğinizden dolayı.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Evet, yani o projede destek vardı.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Destek oldu. O gözüme çarptı da onu söyleyeyim dedim. Çünkü hayata eksi vakfı kendisi, su tüketimini çok fazla yapan, plastik açısından dünyayı plastiğe boğan kurumlardan birisi.

Şimdi, birkaç sorum da var, birkaç katkı da yapayım. Bu müsilaajla ilgili yerden başlayalım. Müsilaajın temel sebebi -benim tahminim, bunu Mecliste konuşmamda da söyledim- azot miktarının artışı, asıl tetikleyici o. Fosfor çünkü denizlerde yeterli miktarda var, azot girerse aşırı çoğalmaya sebebiyet veriyor, iç sularda da fosfor aynısını yapıyor, onun için azot girişinin fazlalığı. Bunu zaten söyledim ben, çok da kolay aslında, bir sene önceki kimyasal analizler ile şimdikini karşılaştırsalar ne olduğu ortaya çıkıyor. Sebebi nedir, o da belli aslında. Şimdi, hem bu konuyla alakalı hem oradaki önerilerimizden bir tanesi bizim parti olarak da; oradaki tarım alanlarında kullanılan, aslında orada değil, Türkiye’nin her tarafında tarım yapılan alanlarda kullanılan ilaç ve gübre miktarını devletin bilmesi gerekiyor, Tarım Bakanlığının bilmesi gerekiyor. Aşırı kullanımları kesinlikle engellemesi hatta salma sulama vesaire kısmında ilaç ve gübrelemeyi bunlarla yaptığınız zaman daha fazla kullanıyorsunuz. Toprağı ilaçlamak, gübrelemek yerine bitkiyi ilaçlama gübreleme yöntemleri kurulması gerekiyor. Özellikle Marmara Denizi çevresinde bunun bütün her şeyiyle kayıt altına alınması, üretilecek olan ürünün vesaire bütün hepsinin kayıt altına alınması gerekiyor. Ayrıca, oradan derin deniz deşarjıyla Karadeniz’e verilenler, verildiği düşünülen şeyler Karadeniz’in akıntısıyla ve o akıntıların Marmara’daki değişimleriyle gene geri oraya geliyor. Özellikle Tuna’nın getirdiği çok fazla şey var, büyük bir birikim var. Orayı öyle kapatalım.

Ormanlarda –arada sordum- mesela Konya havzasında Kızılçam’ın değişimini gördük. Şimdi, bununla ilgili planlamamız... Bir değişim yapacağız, değişim yapacağımız zaman hangi ağaç türlerini dikeceğiz ve dikim zamanları ne zaman başlayacak? Şimdi, ormanın bir anda göç etmesi söz konusu değil, mümkün değil yani o yavaş yavaş kuraklıkta kuruyacak, kuruyacak, yukarı doğru tohumların gittiği yerde kendisi devam edecek ama insanlar aracılığıyla taşınması konusunda bizim bir planlama yapmamız lazım. Mesela, bunun yerine ne dikiyeceğini planladık mı? Bunun yanında, şu anda ağaçlandırma yaptığımız bölgelerde biz küresel iklim değişikliğini dikkate alarak mı ağaçlandırma yapıyoruz yani şimdi Kızılçam dikmeye devam ediyoruz, yarın kuruyacak mı? Bununla ilgili bir planlama yapıldı mı? Şimdi, uyum çalışmaları diyorsunuz, uyum çalışmaları içerisinde mesela endemik türlerimiz var, bunlar mikroklimalarda olduğu için ilk önce yok olacak olan onlar. Peki, bu bölgelerde bir botanik bahçesi şeklinde bunları koruma altına alamaz mıyız? Alabiliriz çünkü İngiltere’de Kew Gardens’da dünyanın her yerinden ağaçlar var, bitkiler var, hepsi de çok güzel bir şekilde orada yetiştirilebiliyor yani botanik bahçeleri -şimdi, milli botanik bahçesi Ankara’da çok geniş bir alan üzerinde yapılıyor- çok önemli, çok değerli. Bunun yanında, biz gelecekteki ısınmada yok olacak türlerimizi buralarda, bu tip yerlerde hem genetik materyali koruma açısından hem bitki varlığımıza sahip çıkma açısından bunları yapamaz mıyız, öneremez miyiz? Bu da bir soru olsun.

İkincisi: Ormanlarımız değişiyor mesela, Hayfa’dan Adana’ya oradaki türlerden biz Adana’da dikim yaptık fakat farklı patojenler ve böcek faunası da değişiyor ve istilacı türlerle mücadele etme durumumuz da var. Bu böcek faunasının kontrolü nasıl sağlanacak? Şu anda, demin ki konuşmamda da... Biz yurt dışından ağaç getirirken, bitki getirirken bir tür içeri girdiği zaman bizi mahvediyor, Karadeniz’de örneğini gördük ve zaten biyokaçakçılık veya bu sınırdaki kontrol açısından Türkiye’de sıkıntı da var. Odundur geçsin hesabı yapıyor -böcek, ne olacak gibi- şimdi işler daha sıkı, denetim fazla. Bu böcek faunasındaki değişim iklim değişikliğine bağlı olarak nasıl olacak, ormanlarımız bundan nasıl etkilenecek, bizde olmayan böcekler, patojenler, hastalıklar bize gelecek mi? Çünkü komşu ülkelerde ne varsa özellikle ısınan alanlar yukarıya doğru kayıyor bu denizel ekosistemde de böyle yani Kızıldeniz’in balıkları da mikroorganizmaları da deniz canlılarının tamamı yukarıya doğru kayıyor.

Şimdi, tarımda evet, ürün desen haritamız hemen hemen yok gibi, büyük bir çoğunluğu yok fakat On Birinci Kalkınma Planı içerisinde özellikle bizim önerimiz üzerine tarımda ürün desen değişimi planlaması, iklim değişikliğine bağlı olarak kalkınma planı içerisinde yer aldı, Tarım Bakanlığı bununla ilgili çalışıyor, onu da bilgi olarak vereyim.

“New York’ta arıtma tesisi yok.” dediniz, herhalde içme suyu arıtma tesisi yok dediniz

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI - Evet, onu kastettim.

HASAN KALYONCU (İzmir) - Fakat içme suyu arıtma tesisi dediğiniz kapsamlı bir tesis olmasa da klorlama mutlaka yapılıyordu, o bilgiyi de düzeltelim.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Maliyeti çok yüksek.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Yok, mümkün değil. Şimdi, anlatamadım yani maliyeti yüksek olabilir de...

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Çalıştırma, işletme maliyeti yüksek.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Ben diyorum ki: İçme suyunu doğadan alıp direkt musluğa veremezsiniz, bakteriler açısından bir klorlama sürecinden geçmesi gerekiyor yani mutlaka bir tesis var, depolama da orada burada.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI - Evet, klorlamada bir de ultraviyolede.

HASAN KALYONCU (İzmir) – Sizin dediğiniz içme suyu tam arıtım tesisi kurulmamış. Şimdi “Arıtma tesisi yok.” dediğiniz zaman, atıklar için de anlaşılabilir orada bir düzeltme yapayım yani orada da en azından mikroorganizmalara karşı bir arıtma yapılıyor çünkü kayıtlara giriyor yanlış anlaşılması açısından.

Peki, bu çalışmalar kapsamında ülkemizde anıt ağaçlar var, çok da güzel ağaçlarımız var, 2 bin yaşın üstünde olanlar da var galiba yanlış hatırlamıyorsam birkaç tane var. Çevre Bakanlığının bir kataloğu var büyük bir kitap “Anıt ağaçlar” diye bazı yerlerde karışıklıklar olsa da güzel bir çalışma. Anıt ağaçlarımız bu iklim değişikliğinden ve küresel ısınmadan nasıl etkilenecek ve bunları nasıl koruyacağız, bununla ilgili bir çalışma var mı?

Türkiye’de yok olacağını düşündüğümüz veya o bölgelerde yok olacağını düşündüğümüz ağaçların yerine gelecek ağaçlar planlandı mı? Isı değişikliklerini üç aşağı beş yukarı biliyoruz, ona göre bir planlamamız var mı ülke olarak?

Şehircilik açısından, kentlerde yeşil alan, ekosistem tabanlı şehirler zaten dirençli şehirler kavramı şu anda dünyanın gündeminde, bütün herkes buraya yönelik çalışıyor fakat bunda da bir sürü sıkıntılar var, demin yine onu konuştuk, C3-C4 bitkileri yani karbon tutulumu yüksek veya karbon emilimini yüksek yapan bitkilerin kullanımıyla ilgili deminki sunumda konuştuk. Siz de bu projeyi yaparken, bu ağaçlandırmayı veya yeşil alanları oluştururken özellikle altyapıyı etkileyip etkilemediği mesela köklenme durumları, bazı ağaçların kökleri, altyapı sistemlerini tamamen bozabiliyor bunlar dikkate alındı mı? Kuraklığa dayanıklı bitki türlerinin yerleştirilmesi ve sulama sistemlerinin nasıl olacağına... Çünkü şimdi büyükşehir belediyeleri veya bütün belediyelerin hemen hemen hepsinde salma sulama dediğimiz olay var, tanker geliyor, suyu basıyor ve gidiyor, hiçbir sulama planlaması söz konusu değil şehirlerimizde. Bunun yanında, alerjik bitkiler çok fazla var, mesela bunu bir peyzaj sunumunda burada, hocanın birisine sordum, dedi ki: “Bütün herkesin alerjisi olabilir herhangi bir şeye.” O açıdan değil de genel alerjik hastalıklara sebebiyet veren ağaçların veya bitkiler bu ekosistem tabanlı şehir planlamalarında hiç ele alınıyor mu?

Bir başkası, parkların sulanması. Bu zaten bütün şehirlerde hepten sıkıntılı bir durum, çok içler acısı yani tarımdan sürekli bahsediyoruz fakat Türkiye’de şehirlerde parkların sulanması çok kötü düzeyde.

Bu böcekten bahsettik, millî parktaki böceğin yayılışından bahsettik fakat böceklerin davranışları birbirlerinden farklı, istilacı olanlar bulundukları alan içerisinden çıkıp yayılabilirler kadar yayılırlar. Bir de dışarıdan istilacı olarak kabul edilen böceklerin avcısı burada olmadığı için, ülkemizde olmadığı için onun kontrol edilebilmesi de mümkün olmuyor. Bu konularla ilgili bir çalışma var mı?

Sunumunuz için teşekkür ediyorum, yaptığınız çalışmalar gerçekten güzel. İnşallah, dediğiniz şekilde ormanlarımızın planlamaları yapılır, şehirlerimizde de bu şekilde ekosistem tabanlı planlamalar yapılır.

Ayrıca, şehirlerde bir de bu yeşil alanlar oluşturulurken en büyük problemlerden bir tanesi de ısı adalarının oluşması. Bunları engellemeye yönelik bitki kullanım planlamaları var mı? Kitaba bakamadığım için bunları soruyorum.

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, Sayın Milletvekilim, çok teşekkür ederim.

Şimdi söz sırası İzmir Milletvekilimiz Murat Bakan Bey de, buyursunlar.

MURAT BAKAN (İzmir) – Başkanım, teşekkür ederiz, strese girmeden rahat rahat konuşabiliyoruz sayenizde. “Acele et, acele et.” demeden, sunum yapanlarda eminim öyledir.

Ben sunumunuzun başını dinleyemedim çünkü Genel Kurulda konuşmam vardı, polis intiharlarıyla ilgili bir araştırma önergesi vermiştim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Tavsiye ederim ama okumanızı.

MURAT BAKAN (İzmir) – Evet, okuyacağım mutlaka. Zaten, bu arada siz, sunumun kalanını yaparken şu ürettiğiniz kitaplara da baktım, gerçekten çok mutlu oldum yani çok önemli, çok kıymetli bir iş yapıyorsunuz, o böceklerle ilgili de kitap var. Belki ülkenin genel sorunları içinde, yakıcı sorunları içinde dış politikası, ordusu, güvenliği, ekonomisi, yoksulluğu içinde önemsiz gibi düşünülen ama hepimizin geleceği için aslında en önemli şeyle ilgileniyorsunuz; dolayısıyla, teşekkür ediyorum ben yaptığınız çalışmalar için, çok kıymetli. Sizleri daha da çok cesaretlendirmek lazım yaptığınız çalışmalarla ilgili.

Ben bir iki konu paylaşacağım, sizin düşüncelerinizi merak ediyorum. Ağaç kesiminden bahsettiniz, odun üretiminden başka, ormanların sadece odun üretim merkezi olarak görülmemesi gerektiğini söylediniz ama koruma ormanlarında, muhafaza ormanlarında ağaç kesiliyor bugün Türkiye’de. Bununla ilgili düşünceniz ne? “Orman yönetim anlayışını değiştirmek lazım.” dediniz, bir iki şey söylediniz, odun üretimini söylediniz ama onun dışında “10 tane daha şey var.” dediniz, saymadınız; onları da sayabilirsiniz, onları da çok merak ediyoruz. Orman yönetim anlayışını değiştirerek biz, ormandan... Çünkü Orman Genel Müdürlüğünü komple olarak, tüm bürokratlarını suçlamıyorum ama bakış açısı odun üretimi yani her ormana baktıklarında “Burada ne kadar odun çıkar?” diye bakıyorlar. Yani burada ne kadar biyolojik çeşitlilik var, ne kadar çok hayvan türü var, bitki türü var... “Bizim var olmamız için bu ormana ihtiyacımız var.” diye bakmıyor da her ağaçta odun görüyor. Hatta Orman Genel Müdürlüğünde bir yetkilinin, dev gibi bir ağacın, kütüğün önünde gülerek çekilmiş bir pozunu gösterdi bir arkadaşım, inanın, üzuldüm çünkü biz kesilmiş bir ağaç gördüğümüzde gözyaşı döken insanlarız, ormancıların bunu yapmaması lazım, tabii, buradaki arkadaşlarımı tenzih ediyorum, onlar böyle değil, eminim burada da Orman Genel Müdürlüğünden arkadaşlarımız var.

Bu Orman ve Biyolojik kitabını şöyle bir karıştırırken baktım, avcılık meşrulaştırılmış gibi geldi, 158’nci sayfada. Av etini orman ürünü olarak görüyorsunuz, “rekreasyon” kısmında da avcılığı kullanmışsınız, “trekking”in yanında. Avcılıkla ilgili düşünceniz nedir, bunu merak ediyorum?

Bir de benim bu Komisyonunda dile çok getirdiğim ama yeterince sesimin duyulmadığını düşündüğüm bir konu var, sizin düşüncelerinizi merak ediyorum, havzalar arası su transferinden bahsediyorum. Güney Toroslardan getiriyorsunuz bir tünelle -Mavi Tünel sanırım “yüzyıllık rüya” diye anlatıldı, Sayın Bakanımız burada yok, onun yanında da söyledim o yokken de o yüzden rahatlıkla söyleyebilirim eleştirilerimi- bu havzalar arası su transferiyle ilgili sosyal ve çevresel etkileri noktasında ciddi eleştiriler var dünyada. Her havzanın su problemini kendi içinde çözmesi gerektiği, su alınan havzada da, su verilen havzada da ciddi ekolojik etkileri olduğu söyleniyor. Mesela, bir nehrin suyunun azalmasının nehirde tuzlanmaya sebep olduğunu, taşkın alanların da ekosistemin bir parçası olduğunu, ondan sonra nehrin aktığı yerde oluşturduğu o alüvyonlu alanın tarım arazileri olduğunu ama suyun azaldığında o bölgede de deniz suyunun gelmesiyle tuzlanma olabileceği, ayrıca istilacı türlerin havzalar arasında transferine de sebep olabileceği gibi çok sayıda eleştiri var. Ama mesela burada, bizim Komisyon Başkanımız Sayın Veysel Eroğlu da -şimdi dinliyor da olabilir o çünkü burada olmadığı zaman da telefonda takip ediyor- duysun o bunu bir mucize gibi anlatıyor. Bu konu da objektif olarak, kamuyla da çalışan ama duyarlılığı yüksek bir sivil toplum örgütünün burada temsilcisi olarak ne düşünüyorsunuz?

Bir de “arazi kabiliyet sınıfları” diye bir şey var tartışılan, çok uzun süredir konuşuluyor. Bu yapıldı mı yapılmadı mı? Yapılmadıysa neden yapılmadı? Sizin düşüncenizle yapılırsa ne getirir Türkiye’ye bu arazi kabiliyet sınıflandırması? Bunu merak ediyorum.

Katkılarınız için tekrar teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, Sayın Vekilim, teşekkür ederiz.

Şimdi söz sırası Jale Nur Süllü Hanımefendide, Eskişehir Milletvekilimiz.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sunumunuzdan dolayı teşekkür ederiz öncelikle.

Aslında yaptığınız çalışmalar, Murat Vekilimin de söylediği gibi, son derece değerli. Sanırım UNDP’yle de çalışmalarınız var onu da gördüm.

Uzun süredir aslında devlet kurumlarıyla çalışıyorsunuz, onlardan destek alıyorsunuz en azından veri toplamada, çalışmalarınızı sürdürmede. Ben, bir sivil toplum kuruluşu olarak, bu konuda yaşadığınız güçlükler ne, onları merak ediyorum, bir. Mesela, kurumsal vizyona yerleştirme konusunda özellikle hangi konularda yetersiz kaldı? Mesela, Türkiye’nin İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi ve Eylem Planı, Kasım 2011’de hazırlandı aslında. On yıldır, aslında, bir arpa boyu da yol alınamadı bu konuda. Dolayısıyla, sizin çalışmalarınızın, STK’lerin ama sizin özel kendi çalışmalarınızın da genele yayılmamasının nedeni nedir, onu sormak istiyorum.

Bir de benim, Komisyonunda başından beri aslında söylediğim, ormanlara genelde ağaç ve yutak alan olarak bakılıyor ama bir o kadar da su çok değerli, hep onu söylüyorum. Dolayısıyla, on yıldır su yasası konuşuluyor, su yasası da henüz çıkmış değil, bu konudaki görüşlerinizi sorayım.

Bir de toprak haritalarının yapılmamasının nedenini böyle biraz manidar geçtiğiniz gibi geldi bana onun nedenini, onu öğrenmek istiyorum.

Siz, sivil toplum kuruluşları olarak, özellikle devlet politikalarına etkiniz konusunda ne düşünüyorsunuz? Yani etki edebildiğinizi düşünüyor musunuz ya da neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz bu konuda?

Teşekkür ediyorum.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, teşekkür ederiz Jale Hanım.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Ben teşekkür ederim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Şimdi söz sırası Manisa Milletvekilimiz Ahmet Vehbi Bakırlıoğlu’nda.

Sayın Bakırlıoğlu, buyursunlar.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Genel Kurulunda görevimiz vardı, başına yetişemedik ama daha sonra tekrardan inceleyeceğim ama katıldığım yerden itibaren sunumunuzla ilgili hissiyatımı söylemem gerekirse hakikaten de doyurucu oldu, verimli oldu. Yani bu ülkede hakikaten de çok ince, çok detaylara varan, doğru, düzgün çalışmaların olduğunu da gördük, bununla ilgili bir sürü de yapılmış yayın var, bunlar hakikaten önemli.

Burada Hatila Vadisi Millî Parkı’nda sekiz dişli kabuk böceğinin yaptığı epideminin civar ormanlar da göz önünde bulundurularak doğal koruma ilkeleri içerisinde kararlaştırılmış uygulama yaklaşımları ve kararları var. Üç günlük bir çalışmanın eseri bu yani bununla ilgili Avusturya’dan bir uzman -öyle mi- millî park yöneticisi, ormancı bir uzmanın gelip beraber yaptığınız bir çalıştayınız var, arkasında da imzalar var.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Ben de imzasız versiyonu var ama imzalı bu yani.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Evet, sonuçta Artvin Orman Bölge Müdürü var, Artvin’in Çevre Orman Müdürlüğü var, Kafkas Üniversitesi var, Orman Genel Müdürlüğü Koruma Daire Başkanlığı var, Doğa Koruma ve Millî Parklar Genel Müdürlüğü var, Millî Parklar Dairesi Başkanlığı var. Çok güzel bir çalışma ama bunların hiçbir tanesi olmamış, üzüldüğüm nokta bu yani bir emek var, ciddi bir çalışma olmuş orada, anlı şanlı bu kadar kurum altına imza atmış “Biz bu eylem planını yapacağız.” demişler ama bunlar yapılmamış. Şimdi, hissiyatımı söyleyelim size, bizim Komisyon toplantısı daha ilk başladığı zaman söylediğim kelime şuydu: Bakın, 23’üncü Dönemde benzer bir komisyon çalışması yapılmış, bir rapor var böyle tuğla büyüklüğünde, genişliğinde, bir iki dönem önce de benzer bir komisyon çalışması olmuş, onlarında daha mütevazı de olsa bir raporları var; sonuç itibarıyla biz de bir rapor ortaya koyacağız. İlk toplantımızda “Ya, bu rapor diğerleri gibi arşivde kalsın, buradan bir şey çıkartalım.” demiştim. İnşallah -yani size sorum yok o konuda, Komisyondaki arkadaşlarıma hitaben- ben düzgün bir şey çıkacağına inanıyorum, burada göreceğiz çünkü ciddi bir emek verildi hakikaten. Düzgün bir şey çıkabileceğini düşünüyorum ve bunun altında imzalarımız olacak, belki muhalefet şerhi koyacağız, görüşlerimizi katacağız ama sonuçta bir emek verilmiş, imzamız da olacak. Umarım ve dilerim -önemli bir konu, hassas bir konu- akıbeti bu 5 ve 7 Mayıs 2005 çalıştay sonuçları gibi olmaz, buradan bir şeyler çıkartırız, altına imzamızı koyduğumuz o raporun arkasında hep beraber dururuz. Ben bunu söylemek istemişim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Şimdi Vehbi Bey’in konuşması tamamlandı, ben şimdi son konuşmacı olarak Sayın Başkanımıza sözü verebiliriz.

Başkanım, ben sizin sesinizi açıyorum şu anda. Veysel Eroğlu Başkanımız söz almak istiyor, takip etmiş; teşekkür ederiz.

Sesi açıyorum Sevgili Bakanım.

(Komisyon Başkanı Veysel Eroğlu’nun telefon vasıtasıyla katılımı)

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Sunum yaptığı için hakikaten tebrik ederim.

Evvela şunu özetle belirtmem lazım.

MURAT BAKAN (İzmir) – Bakanım, yazılı olarak da verebilirsiniz.

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Murat Bey diyor galiba, tamam yazılı olarak vereyim ama Komisyonda üye olduğumu unutuyorsun galiba.

MURAT BAKAN (İzmir) – Takılıyorum, takılıyorum Sayın Bakanım.

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Tamam, espriydi, sağ olsun.

Şimdi, efendim, bir defa şunu söyleyeyim: Ben, Bakanlığım döneminde hep sivil toplum kuruluşlarıyla çalıştım nitekim, arkadaşlar bilir, pek çok projelerde sivil toplum kuruluşlarını dâhil ettik, bunu özellikle vurgulamak istiyorum. Tabii, burada, Murat Bey, havzalar arası su aktarılmasından bahsettiniz. Esasen, ben o konuda size bilgi verdim, bunun ekolojik ve diğer etkileri araştırıldı, fazla olan su, aktarılan miktar toplam o nehirde oluşan suyun cüzi bir miktarı ama bir tarafa çok büyük fayda sağladı ama DSİ’deki arkadaşlar da bu konuda sizlere bilgi sunmuşlardı biliyorsunuz. İstiyorsanız, önümüzdeki hafta çarşamba günü Bakan Yardımcısı Akif Özkaldı gelecek, ona da detaylı olarak bunu soralım.

Tabii, New York'taki sudan bahsetti içme suyu deyince. Efendim şunu ifade edeyim: Türkiye'de de içilebilecek su ürettik, hatta ben İSKİ Genel Müdürüyken bir gazete bizim değişik musluklardan aldığı suyu özellikle Almanya'daki dünyanın en mükemmel laboratuvarına götürdü ve –o laboratuvarın raporu var- dedi ki: “Avrupa’da en iyi içilebilir su, İSKİ suyudur.” 1999 yılında bu belirlendi ama Türkiye’de şöyle bir şey var: Ciddi bakım yapılmazsa bina içi tesisatlarına, iyi bir bakım, kontrol, zaman içinde değişim olmazsa bina içi tesisatlarında problem olabiliyor, buna dikkat etmek lazım, yoksa Türkiye’deki büyükşehirlerin, ciddi çalışan büyükşehirlerin suyu içilebilir, zaten vatandaşın büyük kısmı da içiyor.

HALİL ETYEMEZ (Konya) – Konya’da içiliyor Sayın Bakanım.

MURAT BAKAN (İzmir) – İzmir’de de içiyoruz biz.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – İzmir’de ve Konya’da içiliyormuş, sayın vekillerimiz öyle söylüyor.

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Konya’da şu anda Torosların memba suyu var, musluklardan doya doya içsinler yani.

Ben, tabii, İzmir’in durumunu bilmiyorum, orada biz de çok tesis kurduk biliyorsunuz, başka yerlerden su getirdik.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Manisa’da içilemiyor.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Manisa’da içilemiyormuş ama.

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Bilmiyorum, tabii, bir şey diyemem.

Ormanların ekolojik orman anlayışıyla yönetilmesi lazım. Buna ben Bakanlığım döneminde çok önem verdik yani özellikle yaşlı ağaçları koruduk, koruma altına aldık ama bu konu da iklim değişikliğiyle birlikte hangi ağaç türlerinin ağaçlandırmada dikilmesi gerektiği de önemli, zaten bizim Komisyonun çalışması da bu yönde inşallah.

Çok faydalı bir sunum oldu, teşekkür ediyorum. Komisyondaki katkıda bulunan arkadaşların da fikirleri çok faydalı oldu. Ben de yoldayım, sizleri de saygıyla selamlıyorum, hayırlı akşamlar diliyorum efendim.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Çok teşekkür ederiz Sayın Başkanım, Sayın Bakanım.

Sayın Başkan bütün toplantılarda fikirlerini söylüyor, ben de fikirlerimi beyan edeyim, ondan sonra sözü Uğur Bey’e bırakayım.

Uğur Zeydanlı Bey ben Millî Parklar Genel Müdürtüyken yeni mezun olmuştu ODTÜ’den, ilk göreve başlatmıştım 1997 yılında, bizden sonra ayrılmak zorunda kaldı, baktılar ki fazla çalışkan bir arkadaş herhâlde, öyle bir durumla karşı karşıya kaldı. Sivil toplum kuruluşlarında güzel görevler yaptı, şimdi de Doğa Koruma Merkezinde gerçekten güzel görevler yapıyor.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Belki daha iyi olmuştur, kamuda kalsa bu kadar çalışma yapamazdı.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Aynen öyle.

Şimdi, efendim, bazı konulara ben de değinmek istiyorum, daha önceki sunumlarda değinmiştim ama yine de anlatmak istiyorum.

Şimdi, orman teşkilatı başarılı bir teşkilattır, Orman Genel Müdürlüğü özellikle ama çok statükocudur yani öğrendiğinin dışına taşması mümkün değildir, üniversiteden itibaren eğitimleri o şekildedir. Dolayısıyla yeniliklere adaptasyonu zordur ama yenilikleri kavradıktan sonra da çok hızlı bir şekilde adaptasyonunu yapar.

Şimdi, sıkıntı şu: Orman teşkilatında her şey odun üretimine dayalı bir anlayışla yönetiliyor ve onun sıkıntıları şu anda çok ciddi manada da görülmeye başlandı, şöyle: Bütün kuruluşların, özellikle Orman Genel Müdürlüğü'nün kuruluşunun başındaki yöneticiler alttaki bütün birimlerden “Kaç metreküp üretim yaptınız?” diye hesap sorarlar yani Orman Genel Müdürleri yaptıkları toplantılarda -işte burada ormancı arkadaşlarımız var- şunu sorarlar orman bölge müdürlerine: “Kaç metreküp üretim yaptınız? Ne zaman bitireceksiniz? Depoya ne zaman verilecek? Nasıl sattınız?” Aynı şekilde, orman işletme müdürleri şeflere sorar “Kaç metreküp yaptınız?” diye. Birinci soru budur. Onun dışında diğer konular çok sonradan gelir. İşte, bizim bu anlayışı bir değiştirmemiz lazım. O anlayışı değiştirirsek ben inanıyorum, çok daha güzel şeyler olur.

Tabii, sıkıntının başında şu geliyor: Amenajman planları son derece önemli, burada Amenajman Daire Başkanlığı yapmış arkadaşımız da var, onun döneminde, özellikle, ekosistem tabanlı çalışmalar da yapıldı ama uygulama konusunda da sıkıntılar yaşandığını da görüyoruz. Bir defa, ekosistem ormancılığına geçilmesi lazım. Nedir o? Sadece ağaç değildir ormanlar, hep konuşuyoruz, ormanın o kadar fazla fonksiyonları var ki, o fonksiyonları ön plana çıkaracak planlamalar yapmadan ve o planlamaları biz uygulamaya sokmadan Türkiye’de iklim değişikliğine uyumlu ormancılığı yapamayız, başta amenajman planlarını bu şekilde yapmamız ve uygulamamız lazım. İşte, o yapılamadığı için bu noktaya geliniyor. Orman mühendislerinde yetiştirme tarzı itibarıyla üretime dönük bir yapılanma olduğundan dolayı bu sıkıntılar var. Ben şunu söylüyorum: Ekosistem mühendisliğine geçilmesi lazım, orman mühendisinin aynı zamanda ekosistem mühendisi olması lazım yani böyle branş yok ama o şekilde yetiştirilmesi gerekir ve o yapıldığı takdirde Uğur Bey’in söylediği gibi, iklim değişikliğine uyumlu çalışmalar da o arkadaşlarımız tarafından, o anlayışla eğitilen, yetiştirilen veya onu öğrenen insanlar tarafından çok daha sağlıklı yapılabilir diye düşünüyorum.

Çok çarpıcı bilgiler verdi, elli yıl sonra Konya ormanlarındaki özellikle bazı tür ağaçların, sedir ağaçlarının kalmayacağını söyledi; bu çok dehşet bir şey. Aynı şekilde, Adana’da yapılan simülasyon çalışmalarında -ki bizzat yaptığı çalışmalar, Orman Genel Müdürlüğü ile beraber yapmışlar o çalışmaları, o da güzel bir şey- oradaki ağaçların olmayacağını söyledi. Dolayısıyla, orman teşkilatı ve Türkiye’deki bütün kuruluşlar iklim değişikliğine uygun planlar artık yapmak zorunda. Laftan öte, gerçekten uygulamaya dönük çalışmalar yapılması lazım. Ben bütün sunumlarda bu eksikliği de gördüm, bütün kurumların yaptığı sunumlarda bize gelip anlattılar, efendim, iklim değişikliğine uyumlu şunları şunları yapıyoruz dediler ama beni şahsen tatmin eden olmadı yani bu konuyu ciddiye alan çalışmalar yapılması lazım. Hâlâ, bizim iklim değişikliği konusunda bu konuları yeterince ciddiye almadığımızı üzülerek gördüm, bütün sunumlar için söylüyorum. İnşallah, bu İklim Değişikliği Komisyonunun raporu neticesinde de bütün kurumların, kuruluşların bu konuda daha ciddi bir şekilde iklim değişikliğiyle uyumlu programları geliştireceğine inanıyorum çünkü bizim teşkilatlarımızda da bu konularda hızlı çalışmalar yapılacağına inanıyorum.

Diğer bir konu, Hatila Vadisi. Hatila Vadisi benim millî park yapıldı, Kaçkar Dağları benim döneminde yapıldı, Kaz Dağları’nı benim dönemimde millî park yaptık yani Türkiye’nin önemli yerleri o dönemlerde yapıldı ama ben gerçekten üzüntülüymüm, Hatila Vadisi’nde üretim yapıldığını duyduğum zaman dehşete kapıldım yani oradaki böcek istilası bahane edilerek üretimi yapılması... Bizim ormancılıkta bir de şöyle bir şey var: Ben şeflikten Genel Müdürlüğe kadar görev yaptığım

için mantalitesini biliyorum, orman teşkilatı bir fırsat bulup ağaç kesme peşinde. Efendim “Orman yolu yapacağım.” düşüncesiyle ağaç kesilebilir, “Yangın yolu yapacağım.” diye kesilebilir yani bir ağaç kesme hastalığı var, illa ağaç kesilecek. Oradan şuna geliyorum: Doğal yaşlı ormanlarımızın 200 bin hektar civarında kaldığını söylediniz, çok üzüntü verici. Yani doğal yaşlı ormanlar Avrupa’da hiç kalmadı.

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Oransal olarak yüzde 1 mi?

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Yaklaşık yüzde 1.

Gerçekten, bu duruma geldiyse çok üzüntü verici bir şey. Ben, hâlâ şunun üzüntüsünü yaşıyorum: Bizim ormanlarımızdaki “çaplı” dediğimiz, belli boyuttaki, çaptaki ağaçların hâlâ kesildiğini fotoğraflarda görüyorum ve başında da orman bölge müdürü fotoğraf çektirmiş, 1-1,5 metre çapındaki ağacın başında böyle çok sevinçle fotoğraf çektiren bölge müdürünün fotoğrafını yeni gördüm, öyle uzak bir zamanda da değil. Bunlar, gerçekten üzüntü verici şeyler, artık bundan vazgeçmek lazım.

Anıt ağaçlar konusu da aynı şekilde... Anıt ağaçların koruma statüsüne kavuşturulmasıyla – Sayın Bakanımız hep söylüyor “Benim dönemimde şunlar oldu.” diye, ben de söyleyeyim- ilgili olarak ben bütün anıt ağaçlarını tabiat anıtı yapma çalışmasını başlattım. O dönemde benim görev sürem kısa sürdüğü için fazla yapamadım, 100 civarında anıt ağaç yapabildik. Sonradan vazgeçildi, asıl ormancılardan yapması gerekirken bu çalışmayı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü yaptı, 8 bin civarında yapmışlar ama yeterli değil. Asıl, ormanın içindekiler -kalmışsa şayet, eğer yol gitmemişse kalmıştır o- inşallah, anıt ağaç yapılır. Ben Nallıhanlıyım, Nallıhan’da bir bölgeye yol gitmediği için orada 600 civarında anıt ağaç kalmış, karaçamlar, meşeler gerçekten muhteşem bir yer, orayı millî park yaptırmaya çalışıyorum. İnşallah, millî park yapılırsa 600 tane ağacın bulunduğu bir orman müzesi hâline gelecek, o konu da son derece önemli.

Son olarak şunu söyleyeceğim -ondan sonra sözü Sayın Zeydanlı’ya bırakacağım- Zeydanlı’nın çok güzel teklifleri var -ben Komisyondaki raportör arkadaşlarımdan özellikle istirham ediyorum- buradaki tekliflerin büyük bir çoğunluğunun hatta tamamının raporda yer almasını ben teklif ediyorum.

Teşekkür ediyorum.

Evet, sözü Uğur Zeydanlı’ya bırakıyorum.

MURAT BAKAN (İzmir) – Biz de katılıyoruz bu önerinize.

JALE NUR SÜLLÜ (Eskişehir) – Evet, teşekkür ederiz.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Çok teşekkürler hem güzel sözleriniz için hem de bu konuda bu kadar bilgili bir grupla bu konuları tartışmak, sohbet etmek de ayrı bir keyif, o açıdan da tebrik etmek istiyorum.

Sorulara şimdi mi cevap verelim efendim, yazılı mı?

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Şöyle yapalım: Sorulara, şu anda cevap verebildiklerinize verin kısaca ama yazılı cevap vererseniz kayda geçmesi açısından çok daha güzel olur.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Yazılı mutlaka iletirim. Ben, önemli birkaç tanesine cevap vereyim, açıklamaya çalışayım, daha fazla da vaktinizi almayayım.

Çok güzel bir soru sordunuz: “Bu yaptığınız çalışmaları ne kadar hayata geçirebiliyorsunuz, devlet katında ne kadar karşılığı oluyor?” Doğrusunu söylemek gerekirse, teknik düzeyde, gerçekten çok güzel ve çok verimli çalışıyoruz, uzmanlarla ve ekiplerle çok iyi çalışmalar ürettik. Zaten en başında da söyledim bütün hepsini -ki bizim “web” sitemizde çok daha fazla bu yayınlardan var- ilgili

kuruluşlarla birlikte yaptık teknik ekipleriyle, tek başına bizim yapacağımız şeyler değil ama karar mekanizmasında, karar verme sürecinde, politikalara yansıma sürecinde o kadar katılımımızın yüksek olduğunu söyleyemeyeceğim. Orada sivil toplum örgütlerine daha fazla şans verilmesi gerektiğini düşünüyorum, daha fazla ortak akılla hareket etmek, tartışmak o düzeyde de çok önemli, ben orada önemli bir eksiklik olduğunu düşündüğüm için özellikle onun altını çizmek istiyorum. Zaten bugün, aslında, bence birçok konuda ileri geri -yani bunlar çok uzun süredir tartıştığımız sorunlar, yeni sorunlar değil- gidip gelmesinin, sürekli tam, net çözümler üretemememizin arkasında aslında ortak hareket alanı yaratamamamız olduğunu düşünüyorum, onun altını çizmek istiyorum.

Su konusu, aslında, yani bütün bu konuştuklarımız ve iklim değişikliği hep gelecek su konusuna dayanacak, orman da öyle. Bugün daha az ama yarın daha da fazla bir şekilde su konusuna dayanacak. Kuraklık... Zaten bizim suyumuzun yüzde 72-73'ü tarım sektöründe kullanılıyor. Bunun ne kadar gerçekten üretime ve verime yansıyor, ne kadar daha azıyla bunu gerçekleştirebiliriz? Ben, orada önemli bir fark ve uçurum olacağını düşünüyorum. Suyun kullanımı ve yönetimiyle ilgili bir genel müdürlüğümüz var; Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, çok da iyi bir teknik ekibi var ama su konusu hem ticari hem politik birçok boyutu olan bir konu, yaşamsal bir konu. Orada biraz daha tartışma ve ortak karar mekanizmasını geliştirmek önemli diye düşünüyorum. Ben, burada söylemek istiyorum, Türkiye’de -bunu birçok Bakanımız da söyledi- bu nehir tipi HES’lerin Türkiye doğasına ve kültürüne çok önemli zarar verdiğini düşünüyorum. Biz onunla ilgili, bu nehir tipi HES’lerin ekolojik etkileri nelerdirle ilgili bir rapor hazırlamıştık. Hatta bunu da bizden “Gold Standard” adında, karbon kredisi sertifikası veren bir kuruluş istedi çünkü Türkiye’den çok fazla başvuru var.

MURAT BAKAN (İzmir) – Bize de ulaştırırsanız...

AHMET VEHBİ BAKIRLIOĞLU (Manisa) – Bize de ulaştırırsanız seviniriz.

DOĞA KORUMA MERKEZİ BAŞKANI UĞUR ZEYDANLI – Tabii, ulaştırırız. Biraz eskidi, demode oldu ama yine de temel bir bilgi kümesi içeriyordu.

Bize çok fazla başvuru var sertifika için çünkü gönüllü karbon borsasında o önemli bir miktar ama bu işin çevresel boyutu ve sosyal boyutuyla da Türkiye’de çok tartışma var. “Bununla ilgili bize biraz bilgi verebilir misiniz?” diye sormuşlardı. Biz, HES şirketleriyle de toplantı yaptık, yani HES’leri yapan mühendislerle oturduk, anlattık şöyle, şöyle etkileriniz var diye, vallahi, önemli bir kısma mühendislerimiz şöyle dedi: Ya, biz bunları bilseydik yapardık, bu, illa da maliyetle ilgili bir şey değil. Benim söylemek istediğim şu aslında: O veya bu değil yani sonuçta birtakım şeylere, enerjiye de ihtiyacımız var, hepsine “hayır” dersek olmuyor ama yaparken biraz daha farklı bir şekilde, devletin regülasyon ve düzenleme yetkisini biraz daha iyi kullanarak, daha az zarar vererek birçok şeyi hayata geçirebiliriz. Zaten benim sunuşumda da verdiğim örnekler, anlatmaya çalıştığım şeyleri hep o minvalde yapmaya çalıştım, vermeye çalıştım çünkü “hayır” diyerek olmuyor ama daha iyisini nasıl yapabilirizle ilgili de üretebilecek bilgilerimiz var, onları biraz daha devreye sokabileceğimiz platformlara ihtiyacımız var.

Daha fazla vaktinizi almayayım, diğerlerini yazılı olarak paylaşırım.

Teşekkür ediyorum.

MURAT BAKAN (İzmir) – Biz teşekkür ederiz.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Uğur Bey, çok teşekkür ederiz.

Kalan sorulara yazılı cevap verirsiniz çok memnun oluruz.

MURAT BAKAN (İzmir) – Başkanım, bir şey söyleyebilir miyim?

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Tabii, söyleyebilirsiniz.

Buyursunlar.

MURAT BAKAN (İzmir) – Sayın Başkanım, demokratik yönetiminiz için teşekkür ediyoruz, rahatlıkla konuştuk, söz aldık. Sağ olun, var olun.

Biz de size teşekkür ederiz.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Vallahi, ben de teşekkür ederim ama yani Veysel Bey de çoğu zaman demokratik davranıyor, onu da söyleyeyim.

MURAT BAKAN (İzmir) – Yok, ben Veysel Bey’i eleştirmiyorum, sizin yönetiminizle...

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Evet, Veysel Bey’e de iyi yolculuklar diliyorum. Bakın, şimdi Veysel Bey arıyor.

Buyursunlar.

(Komisyon Başkanı Veysel Eroğlu’nun telefon vasıtasıyla katılımı)

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Efendim, teşekkür ederiz, çok demokratik yönettiniz, sağ olun. Şimdi, Murat Bey hep takılıyor bana ama ben de takılacağım ona.

MURAT BAKAN (İzmir) – Tamam Sayın Bakanım, önümüzdeki hafta artık.

VEYSEL EROĞLU (Afyonkarahisar) – Tabii, bu nehir tipi HES’lerle ilgili bir itirazım var, o kayda geçsin diye söylüyorum: Bu nehir tipi HES’ler iki türlü. Eğer suyu nehirden başka yere aktarırsak bazı mahzurları var ama nehir üzerinde... Zaten bizdeki nehirler vahşi ve taşkınlara sebep oluyor, onları önlemek için zaten biz tersip bentleri yapıyoruz, onları yapmışken suyun gücünden de istifade etsek, balık geçitlerinin yapıldığı teknik şartlara uygun bir şekilde HES’leri de yapsak, bu yapılıyor yani dünyanın her yerinde. Yani bu HES’lere de karşı çıkmak doğru değil diye düşünüyorum. Ben, o raporu da alacağım, bakacağım ne gibi... Mutlaka her şeyde, her tesiste bazı eksiklikler olabilir ama birkaç tane yanlış yerine bütün HES’leri suçlamak da doğru değil. Bugün, enerjimizin yüzde 33’ünü hidroelektrik santrallerden karşılıyoruz yani 15 milyar dolar her yıl, cari açığı buradan kapatıyoruz. Onu belirtmek istiyorum.

Teşekkür ediyorum.

Bütün arkadaşlara tekrar selam söylüyorum, sağ olun.

OTURUM BAŞKANI NEVZAT CEYLAN – Sağ olun Sayın Bakanım, biz teşekkür ederiz, iyi yolculuklar diliyoruz, hoşça kalın.

Bütün milletvekillerimize, Komisyon üyelerine, raportör arkadaşlarımıza teşekkür ederiz.

Hepinize iyi akşamlar diliyorum.

Kapanma Saati: 18.49